הלכות אישות פרק ט"ז (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

רמב"ם הלכות אישות – פרק ט"ז

הקדמה לפרק

לאחר שלמדנו בפרקים הקודמים על חיובי הבעל לאשתו, עיקר כתובה (מאה ומאתים), תוספת כתובה ותנאי כתובה – שכל זה הוא ההתחייבות בשעת הנישואין – עוברים בפרק ט"ז ללמוד כיצד גובים את הכתובה למעשה (כאשר הבעל נפטר או נותן לה גט), מהיכן גובים, ומה עושים כאשר יש מחלוקות האם היא כבר קיבלה את הכתובה או לא (ר' יואל אשר).

הלכה א' – ב': הגדרת המושגים (נדוניא, צאן ברזל, נכסי מלוג, וכתובה)

1. דברי הרמב"ם

הנכסים שמכנסת האשה לבעלה בין קרקע בין עבדים בין מטלטלין אף על פי שהן נכתבין בשטר כתובה אינן נקראין כתובה אלא נדוניא שמם. ואם קיבל הבעל אחריות הנדוניא עליו ונעשית ברשותו אם פחתה פחתה לו ואם הותירה הותירה לו הרי זו נקראת נכסי צאן ברזל. ואם לא קיבל אחריות הנדוניא עליו אלא הרי היא ברשות האשה אם פחתה פחתה לה ואם הותירה הותירה לה הרי זו נקראת נכסי מלוג. וכן כל נכסים שיש לאשה שלא הכניסה אותן לבעלה ולא כתבה אותן בכתובה אלא נשארו לה לעצמה או נפלו לה בירושה אחר שנתארסה או ניתנו לה במתנה הכל נקראין נכסי מלוג שכולן ברשותה הן. ואין נקרא כתובה אלא עיקר כתובה שהוא מאה או מאתים עם התוספת בלבד.

2. פשט ברמב"ם

הרמב"ם עושה הקדמה להגדיר את המונחים שהוא הולך להשתמש בהם בהלכות הבאות:

* **נדוניא:** הנכסים (קרקע, עבדים, מטלטלין) שהאשה מכניסה לבעל בנישואין. אף על פי שכותבים אותם בשטר כתובה, אין זה נקרא "כתובה" אלא "נדוניא".

* **נכסי צאן ברזל:** אם הבעל מקבל עליו אחריות על הנדוניא והיא נכנסת לרשותו – אם הערך יורד זה הפסדו (כשנותן לה גט צריך להחזיר את הערך המקורי), ואם הערך עולה הרווח שלו.

* **נכסי מלוג:** אם הבעל אינו מקבל אחריות, והקרן נשאר ברשותה – אם הערך יורד או עולה זה הפסדה או רווחה (והבעל אוכל רק את הפירות כשהם ביחד). גם כל שאר הנכסים שהאשה לא הכניסה לבעל ולא רשמה בכתובה, או שירשה או קיבלה במתנה לאחר האירוסין, נקראים אוטומטית "נכסי מלוג" כי הם נשארים ברשותה.

* **כתובה:** המילה "כתובה" בהלכות הבאות (לגבי דיני גבייה) אינה מתייחסת לנדוניא, אלא רק ל"עיקר כתובה" (מאה או מאתים) יחד עם "תוספת כתובה" שהבעל הוסיף מכספו שלו.

3. חידושים והסברים

* **הסיבה להקדמה (הגדרת המושגים):** כמו במקומות אחרים בהלכות אישות, הרמב"ם מתחיל בהקדמה להגדיר את המונחים. מכיוון שבמציאות, כאשר זוג נפרד (בגט או במיתה), האשה באה לגבות את כל כספיה ביחד (כתובה, נדוניא וכו'), ובפרט שהיו רושמים את הנדוניא בשטר הכתובה עצמו ("ודין נדוניא דהנעלת ליה") כדי לדעת כמה היא הכניסה, לכן צריך הרמב"ם להקדים שהלכתית (לגבי דיני גבייה וכדומה) הדין של "כתובה" שונה לחלוטין מהדין של "נדוניא" (ר' יצחק).

* **הלשון "שמכנסת האשה לבעלה":** הלשון "לבעלה" – היא מכניסה אותם לבעל – פירושו שזה לא נשאר בבית אביה, אלא היא מכניסה אותם לחיים המשותפים החדשים ולמשק הבית שלהם. יש כאן דיוק יפה: אף על פי שהרמב"ם מתחיל שהיא "מכנסת לבעלה", הוא אומר מיד לאחר מכן בנכסי מלוג ש"הרי היא ברשות האשה". ההסבר הוא שאף על פי שהיא הכניסה אותם לבית והבעל יש לו זכות לאכול את הפירות כל זמן שהם ביחד, אך עצם הקרן נשאר לגמרי ברשותה (ר' יואל אשר). בנכסי צאן ברזל, לעומת זאת, זה נעשה כמו הלוואה אצל הבעל וזה נכנס לרשותו (ר' יצחק).

* **המשמעות והמקור של "צאן ברזל":** המילה "ברזל" מצביעה על דבר חזק; האשה מובטחת שהקרן שלה חזק כברזל ולא יכול ללכת לאיבוד. המקור לכך הוא תוספתא (בהלכות של רועה עם בעל הבית): כאשר רועה לוקח צאן בתנאי שהוא לוקח את הרווחים (גיזה וחלב), אבל אם כבשה מתה זה באחריותו המלאה לשלם לבעל הבית, נקרא אותו הסכם "צאן ברזל". משם נובע הביטוי לכל נכסים שהקרן מובטח (ר' יואל אשר).

* **המשמעות של "נכסי מלוג":** בשם הראשונים מובא ש"מלוג" הוא מלשון מליגה – לגזוז או לגלח את השיער. המשל הוא שהראש (הקרן) נשאר שלה ושלם, והבעל רשאי רק "לגזוז את השיער" – כלומר ליהנות מהפירות שגדלים ממנו (ר' יצחק).

* **[דיגרסיה: מהי תקנת חכמים כנגד אכילת פירות?]** למדנו שחכמים עשו את התקנות "זה לעומת זה" – למשל, מעשה ידיה כנגד מזונות (פרנסה). מה מקבלת האשה כנגד זה שהבעל אוכל את הפירות מנכסי מלוג שלה? (ר' יואל אשר). כאשר בודקים בפרק

י"ב רואים שחכמים תיקנו אכילת פירות כנגד "פדיונה" (החיוב של הבעל לפדותה אם היא נשבית). אבל כאן בפרק ט"ז אין מדברים על זכויות הבעל בפירות, אלא על עצם הקרן שנשאר שלה (ר' יצחק ור' יואל אשר).

* **ה"ברירת מחדל" (סתמא) היא נכסי מלוג – ומחלוקת הראשונים:** מדברי הרמב"ם ("וכן כל נכסים... הכל נקראין נכסי מלוג") עולה נקודה יסודית: לפי הרמב"ם ה"ברירת מחדל" היא שכל נכסי אשה הם נכסי מלוג (ברשותה, והבעל אוכל פירות). כדי שיהיו נכסי צאן ברזל צריך הבעל לעשות תנאי מפורש לקבל אחריות. אם מישהו נותן לה מתנה, זה תלוי בפרטים שונים האם הנותן התכוון לחתן/בעל או לה, אבל לפי הרמב"ם הדין הרגיל הוא שזה נעשה נכסי מלוג. **המגיד משנה** מביא אבל שיש ראשונים אחרים שחולקים על הרמב"ם בזה. לפיהם יש אופנים אחרים שבהם נכסים נעשים נכסי צאן ברזל אוטומטית – למשל, עצם זה שכותבים אותם בכתובה עושה אותם בדרך כלל נכסי צאן ברזל, או אם נותנים לה מתנה אדעתא דבעל (ר' יצחק ור' יואל אשר).

* **[דיגרסיה: כל מה שקנתה אשה קנה בעלה]:** היכן נכנס הכלל של "כל מה שקנתה אשה קנה בעלה"? (ר' יואל אשר). ההבדל הוא שמציאתה שייכת באמת לגמרי לבעל, אבל בנכסים שהיא מקבלת (ירושה או מתנה) פירוש הדבר שהבעל זוכה אוטומטית באכילת פירות כדין נכסי מלוג, אבל גוף הנכסים נשאר שלה (ר' יצחק).

הלכה ג': זמן גביית הכתובה, זיבורית, שבועת האלמנה ושומת הבגדים

חלק א': זמן גביית הכתובה ("כחוב שקבוע לו זמן")

1. דברי הרמב"ם

כבר הודענו שחכמים תיקנו כתובה לאשה, ודין התוספת כדין העיקר. ולא תיקנוה לגבותה כל זמן שתרצה, אלא הרי היא כחוב שקבוע לו זמן, ואין הכתובה נגבית אלא לאחר מיתת הבעל או אם גירשה.

2. פשט ברמב"ם

חכמים תיקנו כתובה (זה חיוב דרבנן, לא חיוב שנוצר מעצמו על ידי מעשה), והתוספת יש לה אותם דינים כמו העיקר לענין גבייה. חכמים קבעו אותה כהתחייבות מיוחדת: היא לא יכולה לגבות אותה מתי שתרצה ("כל זמן שתרצה"), אלא זה כמו חוב שיש לו זמן קבוע ("חוב שקבוע לו זמן"). הזמן שבו היא יכולה לגבות אותו הוא רק לאחר אחד משני דברים: מיתת הבעל או גירושין.

3. חידושים והסברים

* **השאלה מדוע הרמב"ם צריך לומר זאת במפורש:** תמוה מדוע הרמב"ם צריך בכלל לומר שהיא לא יכולה לגבות אותה באמצע החיים. עד עכשיו הבנו שכתובה היא פשוט הבטחה ש"אם אני אמות או אתן לך גט, אתן לך 200 זוז". מזה שהרמב"ם צריך להסביר שזה "חוב שקבוע לו זמן" ושהיא לא יכולה לקחת אותו כשתרצה, נראית הבנה חדשה: במקור הכתובה היא כסף ששייך לה כבר עכשיו (חוב שקיים כבר עכשיו), אלא שזמן הקבלה הוא רק לאחר מיתה או גט (ר' יצחק).

* **שורש היסטורי וסברא:** זה מתחבר למה שדיברנו קודם: במקור היו משלמים כסף לאב או קונים לה כלים בחתונה. חכמים שינו את הסדר שבמקום לשלם עכשיו, עושים את ההתחייבות עכשיו, אבל משלמים אותה רק מאוחר יותר (ר' יצחק). מדוע היא לא מקבלת אותה בזמן שהם חיים ביחד? כי כל זמן שהיא עם הבעל, הוא מספק לה "שאר כסות ועונה", היא מסודרת ולא צריכה את הכסף. רק כשהנישואין מסתיימים היא צריכה אותו (ר' יואל אשר).

* **המשמעות של כתובה כ"סכום כולל" (סך הכל חיוב) של הבעל:** בהלכות אחרות (למשל ב"לרפואתה" – רפואה שאין לה קצבה) רואים שבעל יכול לפעמים לחשב שההוצאות כבר מגיעות לסכום הכתובה, והוא עדיף לו לתת לה גט ולשלם את הכתובה. רואים משם שהכתובה נתפסת כסכום קבוע שהבעל חייב לאשה בסך הכל, מלבד השאר כסות ועונה השוטפים (ר' יואל אשר ור' יצחק).

* **נפקא מינה של "חוב שקבוע לו זמן" (שעבוד נכסים):** מה החידוש בלקרוא לכתובה "חוב שקבוע לו זמן" (במקום לומר שהחיוב מתחיל רק כשהוא מת או נותן לה גט)? נפקא מינה היא שהחוב קיים כבר מהחתונה (הרי כותבים לה שטר), וממילא היא יכולה מאוחר יותר לגבות מ"נכסים משועבדים" (שדות שהוא מכר בינתיים), כי השעבוד כבר היה על הנכסים מהיום הראשון. הרמב"ם בא לשלול את הצד השני: אף על פי שזה כבר חוב עכשיו, היא לא יכולה לתבוע אותו עד שהזמן מגיע (ר' יואל אשר ור' יצחק).

חלק ב': גבייה מזיבורית

1. דברי הרמב"ם

וכן התקינו שאם היה לבעל שדות טובות ורעות ובינוניות, ובאה האשה לגבות כתובתה ממנו, שלא תגבה אלא מן הרעה שבנכסיו, והיא הנקראת זיבורית.

2. פשט ברמב"ם

חכמים תיקנו גם שאם לבעל יש שלושה סוגי שדות – טובות (עידית), בינוניות, וחלשות (זיבורית) – האשה יכולה לגבות את כתובתה רק מהנכסים החלשים ביותר, שנקראים "זיבורית".

3. חידושים והסברים

* **ההבדל בין בעל חוב וכתובה (מפני נעילת דלת):** מעיקר הדין (מדאורייתא) גם בעל חוב צריך לגבות מזיבורית. אלא שבהלוואה רגילה חכמים תיקנו שלוקחים מ"בינונית", בגלל הסברא של "שלא תנעול דלת בפני לווין" (כדי שאנשים לא יפחדו להלוות כסף לעניים) (ר' יואל אשר, מתקן את ר' יצחק). אבל בכתובה זה לא הלוואה, ולא שייכת הסברא של "נעילת דלת", כי אשה רוצה בנישואין בכל מקרה ("יותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא"), ולא מתחתנים בגלל הכתובה. ממילא חכמים השאירו

את זה על עיקר הדין של זיבורית (ר' יצחק, עם הערה קצרה על הגייה נכונה של המילה "זיבורית").

* **המהלך של קולות בכתובה:** מכיוון שכל הכתובה היא תקנת חכמים (דרבנן), יש לחכמים את הכוח לעשות בה קולות שונות לבעל (או חומרות עליה): ראשית, היא לא יכולה לקחת אותה כשתרצה; שנית, היא לוקחת רק זיבורית; ושלישית, השבועה והשומא אצל אלמנה (ר' יצחק ור' יואל אשר).

חלק ג': שבועה ושומא אצל אלמנה כנגד גרושה לרצונו

1. דברי הרמב"ם

וכן התקינו שכשתבוא לגבות אחר מותו, לא תגבה עד שתישבע בנקיטת חפץ שלא הניח אצלה כלום, ולא מכרה לו כתובתה, ולא מחלה אותה. ושמין לה כל שעליה ופוחתין אותו מכתובתה. אבל אם גירשה לרצונו, גובה בלא שבועה, ואין שמין כסות שעליה, שהרי לקחן לה וזכת בהן, והוא רוצה להוציאה לא היא.

2. פשט ברמב"ם

כאשר אלמנה באה לגבות את כתובתה לאחר מות הבעל, דורשים ממנה שבועה חמורה "בנקיטת חפץ" (אוחזת ספר תורה) על שלושה דברים: (1) שהבעל לא השאיר לה שום כסף או מטלטלין עבור הכתובה; (2) שהיא לא מכרה את הכתובה לבעל בחייו; (3) שהיא לא מחלה לו את הכתובה. בנוסף, שמים את כל הבגדים שהיא לובשת (שהבעל קנה לה ככסות), ואם היא רוצה לשמור אותם, היורשים מנכים את ערכם מכתובתה.

אבל אם הבעל נותן לה גט מרצונו, היא גובה את הכתובה ללא שבועה (אם אין לו טענות ספציפיות; כי הוא חי ויכול בעצמו לטעון אם היא מחלה). גם לא שמים את הבגדים שיש עליה, כי הוא קנה אותם עבורה והיא כבר זכתה בהם, והוא זה שרוצה לשלחה, לא היא.

3. חידושים והסברים

* **עשיית "עסקים" עם הכתובה:** רואים מההלכה מציאות מעניינת: אשה יכולה לעשות "עסקים" עם כתובתה ולמכור אותה לבעלה בזמן שהם עדיין חיים ביחד, או למחול לו אותה לגמרי (ר' יואל אשר).

* **דיוק ב"גירשה לרצונו":** המילה "לרצונו" משמעותה שאם הוא נותן לה גט שלא מרצונו, למשל כשבית דין כופה אותו לתת גט, או כשהיא מורדת ועשתה משהו לכפות את הגט, הדין אולי יהיה אחרת – שכן ישומו את בגדיה או ידרשו שבועה (ר' יצחק).

* **תשובת הרמב"ם (בגדים כנגד תכשיטים):** המפרשים מביאים בשם תשובת הרמב"ם, ש"אין שמין כסות שעליה" מתייחס רק לבגדים, אבל לא לתכשיטים (תכשיטים). גם מביאים המפרשים שיטות אחרות שמבחינות בין בגדי חול ובגדי שבת (ר' יואל אשר ור' יצחק).

* **קושי בסברא של ההבדל בין אלמנה וגרושה לגבי בגדים:** יש קושיא חזקה על שני הטעמים של הרמב"ם ("שהרי לקחן לה וזכת בהן, והוא רוצה להוציאה לא היא"):

1. אם הפשט הוא "לקחן לה וזכת בהן" (הוא קנה אותם לה ודברים שהוא קונה לה שייכים לה), מדוע אצל אלמנה אומרים שהיא לא זכתה, אלא היורשים מנכים זאת מהכתובה?

2. ואם הטעם העיקרי הוא "והוא רוצה להוציאה לא היא" (כפי שר' יואל אשר מסביר: הוא החליט לגרש אותה, מי ביקש ממנו? הוא לא יכול לצפות שהיא תצא בלי בגדיה הרגילים המכובדים, ולא צריך להיות קמצן ומגונה לנכות ממנה את הבגדים שיש עליה!), מה זה קשור לדיני ממונות? אם הבגדים שייכים באמת לבעל (ולכן מנכים אותם אצל אלמנה), מדוע הוא מפסיד את כספו כשהוא מגרש אותה? ולהיפך, אצל אלמנה גם לא באשמתה שהוא מת (וגם לא באשמתו)! האם זה איזה "קנס" על הבעל על הרצון לתת גט?

אפשר לומר סברא שאצל היורשים, שירשו נכסים ולא גרו איתה או החליטו לגרש אותה, יש יחס אחר לשעבוד. אבל למעשה רואים לאורך ההלכות (גם קודם בכופין להוציא) שלקיחת או השארת בגדיה נראה שתלוי ב"מצב רוח" של בית דין – כלומר, מי גורם לפירוד ומי צודק במחלוקת (אם היא צודקת היא מקבלת יותר, אם הוא רוצה לגרש הוא משלם יותר). הלימוד בזה נשאר אבל "לא ברור" (ר' יצחק ור' יואל אשר).

הלכה ד': קולי כתובה – גבייה מן הקרקע ודיני השבח

1. דברי הרמב"ם

וכן התקינו שלא תגבה האלמנה כתובתה אלא מן הקרקע. ואינה גובה משבח ששבחו נכסים לאחר מיתת הבעל. ואין הבנות ניזונות לאחר מיתת אביהן [מן השבח]... ואינה טורפת בכתובתה משבח שהשביח הלוקח, אף על פי שבעל חוב גובה את השבח. ודברים אלו מקולי כתובה הן.

2. פשט ברמב"ם

חכמים תיקנו שאלמנה יכולה לגבות את כתובתה רק מקרקע ולא ממטלטלין. גם היא לא יכולה לגבות מה"שבח" (מה שהנכסים עלו בערכם או גדלו פירות) לאחר מות הבעל. אותו דבר עם "בנות ניזונות" (הבנות שמקבלות מזונות מהנכסים לאחר מות האב), שהן לא לוקחות

מהשבח שגדל בתקופת היורשים. גם, אם הבעל מכר שדה והיא הולכת "לטרוף" אותו (לקחת מהקונה), היא לוקחת רק את הקרן (כמה שהיה שווה במכירה) ולא את השבח שהלוקח השביח – אף על פי שבעל חוב רגיל כן גובה את השבח. כל הדברים האלה הם מ"קולי כתובה".

3. חידושים והסברים

* **שעבוד מטלטלין:** זה שהיא לא גובה ממטלטלין פירושו לא רק שהיא לא יכולה לטרוף מטלטלין שנמכרו, אלא אפילו המטלטלין

מונחים כאן לפנינו, הם לא משועבדים לכתובתה (ר' יואל אשר ור' יצחק).

* **ההוה אמינא בשבח יתומים:** מדוע היינו יכולים לחשוב שהיא כן תקבל את השבח לאחר מות הבעל (במקרה שהקרן עצמו לא מספיק למאתים זוז, כפי שר' יצחק מבהיר)? ההוה אמינה הייתה לומר שברגע שהבעל מת יש קנין אוטומטי והשדה נעשה מיד שלה (או שהוא עומד כבר בשעבודה), ממילא מה שגדל אחר כך גדל כבר ב"שדה שלה". בא הרמב"ם ואומר שלא, זה עובר ליורשים, והשבח שייך להם (ר' יואל אשר).

* **שבח אצל לוקח (בעל חוב כנגד כתובה):** בשדה שלוקח קנה, האשה לא יכולה לומר שהמכירה לא הייתה לגיטימית והשדה שלה למפרע; אלא עד שהיא לא טורפת אותו הוא שייך ללוקח, ממילא השבח שלו. (ר' יואל אשר רצה לומר שאצל בעל חוב זה נעשה שלו מ"זמן התשלומין", אבל ר' יצחק מתקן אותו שהשעבוד של בעל חוב מתחיל מ"זמן החוב" כשהלווה ומזמן המכירה, לא מזמן התשלום).

* **מחלוקת בגדר של "קולי כתובה":**

* *מהלך ר' יואל אשר (איזון):* חכמים עשו כאן "איזון" לפי צורך השעה. בהלוואה חכמים חיזקו את יד המלווה (שהוא יוכל אפילו לקחת שבח) כדי שאנשים לא יפחדו להלוות כסף ("שלא תנעול דלת בפני לווין"). אבל בכתובה, שכל התקנה הייתה לטובת האשה ("שלא תהא קלה בעיניו להוציאה"), חכמים ראו שלא צריך ללכת כל כך רחוק לטובתה (כי נשים רוצות בנישואין בכל מקרה, "יותר ממה שהאיש רוצה לישא"), איזנו את זה לטובת היורשים והלקוחות.

* *מהלך ר' יצחק (חומר השעבוד):* זה לא הולך באיזון, אלא המילה "קולא" פירושה פשוט ש"חומר החוב" – חוזק השעבוד – חלש יותר. מכיוון שכתובה היא לכתחילה רק תקנת חכמים ולא חוב חזק כמו הלוואה, יש לה השתעבדות חלשה יותר שלא מגיעה לגבות מן השבח.

הלכה ה': גבייה מן הפחות שבמטבעות

1. דברי הרמב"ם

וכן התקינו שתטול האשה כתובתה מן הפחות שבמטבעות. כיצד? נשא אשה במקום וגירשה במקום אחר, אם היו מעות מקום הנישואין טובות ממעות מקום הגירושין, נותן לה ממעות מקום הגירושין. ואם היו מעות מקום הגירושין טובות ממעות מקום הנישואין, נותן לה ממעות מקום הנישואין. במה דברים אמורים בשהיה בכתובתה מעות סתם, אבל אם פירש בה מטבע ידוע בין בעיקר בין בתוספת הרי היא כדין המלוה את חבירו מטבע ידוע שנותן לו כמה שהלוהו כמו שיתבאר בהלכות הלוואה.

2. פשט ברמב"ם

עוד קולא בכתובה היא שהיא מקבלת מהמטבעות החלשים. אם הוא התחתן במקום אחד וגירש אותה במקום אחר, וערך המטבעות (המאתים זוז) שונה בשני המקומות, הוא משלם לה תמיד לפי המקום שבו המטבע שווה פחות – בין זה מקום הנישואין, בין מקום הגירושין. זה רק כשכתוב בכתובה "מעות סתם" (סכום ללא שם ספציפי של מטבע מסוים). אבל אם הוא פירש "מטבע ידוע" (בין בעיקר כתובה ובין בתוספת), הוא חייב לשלם בדיוק את המטבע שהבטיח, בדיוק כמו בהלוואה של מטבע מסוים.

3. חידושים והסברים

* **מה פירוש לשלם במטבעות?** בהתחלה היינו יכולים לפרש שכמו שבקרקע נותנים "זיבורית", כך גם כשמשלמים במזומן נותנים את המטבע החלש יותר (ר' יואל אשר). אבל באמת הרמב"ם לא מתכוון דווקא שהוא נותן לה מטבעות בפועל – הוא יכול אפילו לתת לה קרקע (הרי נותנים קרקע לכתובה!) – אלא השאלה היא כמה הוא *הסכום* וה*ערך* של החוב, שנשמד לפי הערך הקטן יותר (ר' יצחק).

* **הקושי והשגת הראב"ד:** **הראב"ד** שואל כבר על ההלכה (ואינו מרוצה אפילו ממה שהרמב"ם מסביר ב"במה דברים אמורים"): הרמב"ם עצמו נתן קודם שיעור ברור במשקל של כסף למאתים זוז (אחד משמונה בכסף צורי, לפי חישוב של שעורים)! אם "זוז" יש לו משקל ברור של כסף, איך יכול להיות הבדל בין זוז במקום אחד (למשל ניו יורק או אמריקה) וזוז במקום אחר (ניו ג'רזי או מקסיקו)?

* אפשר לנסות לומר שאולי המשקל זהה, אלא שבמקום אחד קשה יותר לסחור ולעשות עסקים עם המטבע (ר' יואל אשר).

* אבל מהרמב"ם ברור שהקולא היא שהוא משלם ממש *ערך פחות*. ההסבר הוא שאם הוא כתב סכום עם שם (למשל מאתים שקל או זוז) בלי לפרש איזה מטבע ("מעות סתם"), ובמקום אחר אותו שם של מטבע שווה פחות, הוא פטור עם הערך הקטן יותר – בתנאי שאפילו הערך הקטן יותר הוא יותר מהשיעור המינימלי של מאתים זוז מדינה (כסף צורי), כפי שעולה מהמפרשים (ר' יצחק ור' יואל אשר).

* **הגדרת הדין (קולא בעיקר השעבוד):** זה שהולכים אחר ה"פחות שבמטבעות" אינו סתם קולא באופן ה"גבייה" (כמו זיבורית), אלא זו קולא ב"עיקר השעבוד". כשהלשון בכתובה אינו ברור (אמביגואוס), מפרשים אותו לטובתו של הבעל שהוא השתעבד רק על הערך הקטן יותר (ר' יצחק).

הלכה ו' – ז': תקנת הגאונים לגבות מן המטלטלין והמנהג של "בין ממקרקעי בין ממיטלטלי"

חלק א': תקנת הגאונים וכתובת בנין דכרין

1. דברי הרמב"ם

תיקנו הגאונים בכל הישיבות שתהיה אשה גובה כתובתה אחר מות בעלה אף מן המטלטלין כדרך שתיקנו לבעל חוב לגבות מן המטלטלין ופשטה תקנה זו ברוב ישראל (בכל ישראל). וכן שאר תנאיי כתובה כולן ככתובה הן וישנן במטלטלין כקרקע,

חוץ מכתובת בנין דכרין שלא מצינו מנהג ירושתה פשוט בכל הישיבות, לפיכך מעמידין אותה על דין התלמוד שאין יורשין כתובת אמם אלא מן הקרקע.

2. פשט ברמב"ם

הגאונים תיקנו בכל הישיבות שאשה תוכל לגבות את כתובתה לאחר מות הבעל גם ממטלטלין (לא רק מקרקע כדין התלמוד), בדיוק כפי שתיקנו לבעל חוב, והתקנה התפשטה ברוב (או כל) כלל ישראל. זה חל גם על כל שאר תנאי כתובה (כמו מזונות וכדומה). אבל ב"כתובת בנין דכרין" (התקנה שהבנים יורשים את כתובת אמם בנוסף לחלקם בירושה עם שאר האחים), מכיוון שהמנהג לגבות ממטלטלין לא התפשט בכל הישיבות, משאירים את זה על דין התלמוד שהם יורשים אותה רק מקרקע.

3. חידושים והסברים

* **המשמעות של "בכל הישיבות":** זה לא אומר שראשי הישיבות תיקנו את זה רק לתלמידי הישיבות שלהם (כפי שר' יואל אשר התחיל לפרש), אלא "ישיבות" פירושו כאן שתי הישיבות הגדולות של הגאונים בבבל (סורא ופומבדיתא), שתפקידן היה כמו בית דין הגדול או סנהדרין לפסוק הלכות לכלל ישראל, והתקנה נעשתה לכל היהודים (ר' יצחק, ור' יואל אשר הסכים).

* **המקור וטעם התקנה (בשם המאירי):** גם אצל בעל חוב עצמו עיקר דין הגמרא הוא שגובים רק מקרקע, והגאונים עשו את התקנה אצל שניהם (ר' יצחק). **המאירי** כותב שטעם התקנה היה כי המציאות השתנתה – יהודים נעשו עניים יותר או לא החזיקו בקרקעות, ונעשה בלתי אפשרי לקיים את הדין של גבייה דווקא מקרקע (ר' יואל אשר).

* **נפקא מינה של "אחר מות בעלה":** נפקא מינה של "גבייה מן המטלטלין" בשאר תנאי כתובה היא בעיקר לאחר מות הבעל, כי בזמן שהוא חי אין מושג של "לגבות" – הוא משלם את זה סתם כחיוב (ר' יצחק).

* **כתובת בנין דכרין וה"פורמליזם" של הרמב"ם:** לכאורה, לפי הסברא של המאירי (שאנשים אין להם קרקע), אין הבדל בין כתובת בנין דכרין ושאר תנאי כתובה! מכאן רואים שהרמב"ם הוא "פורמליסט" חזק בהלכה: אי אפשר להוציא כספו של אדם רק על סברא (שהדין הישן לא עובד במציאות) ללא מקור פורמלי וכוח. רק שם שכל היהודים כבר הסכימו, הרמב"ם מתיר את זה; אבל בכתובת בנין דכרין, שהייתה מחלוקת בין הגאונים ולא התקבל לגמרי, צריך לחזור לדין התלמוד. (אגב, אם הרמב"ם היה כן פוסק בספרו שכתובת בנין דכרין חלה גם על מטלטלין, זה היה ממילא מתקבל אצל כל היהודים, אבל הוא סבר שאין לו זכות לעשות זאת) (ר' יצחק).

חלק ב': המנהג לכתוב תנאי בכתובה והכוח של תקנת הגאונים

1. דברי הרמב"ם

כבר נהגו בכל המקומות שידענו וששמענו שמעם שיכתבו בכתובה בין ממקרקעי בין ממיטלטלי, ודבר זה תיקון גדול הוא ואנשים נבונים הנהיגו בו, שהרי זה תנאי שבממון ונמצאת האלמנה גובה מן המטלטלין בתנאי זה לא בתקנת אחרונים. הרי שלא כתב כך בשטר כתובה אלא נשא סתם, אם היה יודע בתקנה זו של גאונים גובה. ואם לא היה יודע או שנסתפק לנו הדבר אם ידע או לא ידע, מתיישבין בדבר זה הרבה, שאין כוח בתקנת הגאונים לדון בה אף על פי שלא נתפרשה, כתנאי כתובה שהם תקנת הסנהדרין הגדולה עד שנוציא בה ממון מהיורשים.

2. פשט ברמב"ם

כבר נוהגים בכל המקומות המוכרים לכתוב בכתובה "בין ממקרקעי בין ממיטלטלי". זה תיקון גדול שאנשים נבונים ("אנשים נבונים") הנהיגו, כי בכך זה נעשה "תנאי שבממון", והאלמנה גובה ממטלטלין מכוח התנאי ולא מכוח תקנה של האחרונים (הגאונים).

אם מישהו לא כתב את הלשון הזה בכתובה אלא התחתן סתם: אם הוא ידע על תקנת הגאונים, היא גובה. אם הוא לא ידע, או שאנחנו מסופקים האם ידע או לא, צריך להתיישב הרבה במקרה כזה (אולי לעשות פשרה), כי תקנת הגאונים אין לה אותו כוח כמו תנאי כתובה הרגילים (שהם תקנה של ה"סנהדרין הגדולה" ויכולים להוציא ממון אפילו כשלא כתוב בכתובה) להוציא בה כסף מהיורשים.

3. חידושים והסברים

* **דיוק בלשון הרמב"ם ("שידענו וששמענו שמעם"):** אפשר לראות בלשון הזה שהרמב"ם בדק באופן אישי אצל יהודים שבאו מארצות אחרות מה המנהג אצלם (ר' יואל אשר), או יותר פשוט: "שידענו" פירושו המקומות שבהם הוא גר, ו"שמענו" פירושו מה שהוא ראה בספרי הלכה ממקומות אחרים (ר' יצחק).

* **הכוח של "תנאי שבממון":** אף על פי שעל דברים כמו עונה או ירושה אי אפשר להתנות נגד חכמים, גבייה של הכתובה היא "דבר שבממון" טהור, ובממון הכלל הוא ש"תנאו קיים" (ר' יואל אשר ור' יצחק).

* **עמדת הרמב"ם כלפי "תקנת אחרונים" והתואר "סנהדרין הגדולה":** הרמב"ם משתמש בלשון חד – "בתנאי זה, לא בתקנת אחרונים". הוא נותן כאן "צביטה" ומראה שהוא באמת לא אהב את הרעיון ש"אחרונים" (הגאונים, שהם אחרונים ביחס לאמוראי הגמרא) יעשו תקנה נגד דין הגמרא ובכך יוציאו ממון שלא כדין כשיש רק מטלטלין. אף על פי שהרמב"ם לא מוחה בפועל כי המנהג התפשט, הוא מרוצה מאוד מהעצה של ה"אנשים נבונים" לכתוב תנאי, כי אז גובים על פי דין התלמוד (ר' יואל אשר). בנוסף מעניין שזה המקום היחיד בכל משנה תורה (מלבד בהקדמה) שבו הרמב"ם קורא לחכמי הגמרא בתואר "סנהדרין הגדולה", שנותן להם את הכוח של הפקר בית דין הפקר להוציא ממון (ר' יואל אשר ור' יצחק).

* **היסוד האמיתי של תקנת הגאונים לפי הרמב"ם ("נשא סתם" ו"מתיישבין"):** מזה שהרמב"ם פוסק ב"נשא סתם" שהיא

גובה רק "אם היה יודע בתקנה זו של גאונים", טמון חידוש עצום: הלכה למעשה הרמב"ם סובר שתקנת הגאונים עצמה אין לה כוח בית דין לחייב אדם נגד הגמרא; הסיבה היחידה שזה עובד היא כי אם הבעל יודע על התקנה, הוא לוקח על עצמו את השעבוד "על דעת זה" – זה חוזר להיות הסכמה ותנאי מכללא מצד הבעל! (ר' יצחק ור' יואל אשר).

על זה נשאלת השאלה: אם לגאונים אין כוח להוציא ממון ללא ידיעה, מה פירוש "מתיישבין בדבר זה הרבה" (חושבים בזה)? אפשר פשוט לא להוציא! התירוץ הוא שהרמב"ם לא מתנגד לעצם התקנה, אלא זה תלוי האם הבעל התחתן על דעת זה. "מתיישבין" פירושו שבית דין צריך לחקור ולחשוב היטב כמה האדם באמת ידע. אבל אם ברור שהוא לא ידע, אכן אי אפשר להוציא (ר' יצחק).

* **ידיעה עקיפה ו"מסיח לפי תומו":** כדי לדעת האם הוא התחתן על דעת זה, אי אפשר לשאול אותו ישירות, כי אם הוא יראה אפשרות להיפטר מתשלום הוא יאמר שלא ידע. צריך לברר את זה דרך "מסיח לפי תומו". גם, אפילו אם הבעל לא יודע את הפרטים ההלכתיים (מה כתוב בגמרא ומה היא תקנת הגאונים), יכול להיות שעצם זה שכל חבריו נוהגים כך מספיק לומר שהוא התחתן על דעת זה. **[דיגרסיה: טענות בזמנינו]:** הרבה מדיני טענות ומענות עובדים רק כשאנשים טבעיים; בזמנינו כשכולם "מתוחכמים" ויודעים את כל ההלכות של "מיגו", קשה מאוד להגיע לאמת דרך מסיח לפי תומו (ר' יואל אשר).

הלכה ח': שעבוד כל נכסי הבעל לכתובה

1. דברי הרמב"ם

ועוד תיקנו חכמים שיהיו כל נכסי הבעל אחראין וערבאין לכתובתה, אפילו כתובתה מנה ויש לו קרקע באלפים זהובים, הכל תחת שעבוד הכתובה. וכל שימכור אחר הנישואין מנכסיו, אף על פי שממכרו קיים ויש לו למכור כל נכסיו אם ירצה, יש לה לטרוף אותן בכתובתה כשיגרשנה או כשימות, אם לא תמצא נכסים בני חורין. וכשתטרוף, לא תטרוף אלא בשבועה בנקיטת חפץ כדין כל בעלי חובות. ותקנה זו כדי שלא תהיה כתובתה קלה עליו.

2. פשט ברמב"ם

עוד תקנה (חומרא לכתובה) עשו חכמים: כל נכסי הבעל משועבדים לכתובה. אפילו הכתובה היא רק מאה זוז (מנה) ויש לו שדות ששווים אלפי זהובים, השעבוד מוטל על הכל. הבעל רשאי לכתחילה למכור את כל נכסיו לאחר הנישואין והמכר תקף, אבל אם הוא מגרש אותה או מת ואין נכסים בני חורין, היא יכולה לטרוף (לקחת) את השדות שנמכרו מהקונים (לקוחות) עבור כתובתה. כשהיא טורפת מלקוחות, היא חייבת להישבע שבועה חמורה בנקיטת חפץ כמו כל בעל חוב. הסיבה לתקנה היא כדי שהכתובה לא תהיה קלה בעיניו.

3. חידושים והסברים

* **מה החידוש של "אפילו יש לו קרקע באלפים זהובים"?** החידוש אינו שהיא לוקחת שדה יקר (היא לוקחת בכל מקרה רק מנה ממנו). החידוש הוא שבדרך כלל בעל חוב יכול לייחד שדה ספציפי אחד לחוב ולפטור את שאר נכסיו מהשעבוד (ואם אותו שדה אבד, המלווה מפסיד). אבל בכתובה חכמים תיקנו שהבעל לא יכול לייחד שדה אחד, אלא כל נכסיו בעולם נשארים משועבדים – אפילו גלימא דעל כתפאי (ר' יצחק).

* **ההבדל בשבועה בטריפה מלקוחות:** אף על פי שכתובה לא תמיד יש לה אותם דינים כמו הלוואה רגילה, אבל כשהיא הולכת לטרוף מלקוחות היא מקבלת דין כמו בעל חוב רגיל. ממילא, אפילו גרושה (שבדרך כלל ל

א צריכה להישבע בעת לקיחת הכתובה, שונה מאלמנה שנשבעת שבועת אלמנה), אם היא טורפת מלקוחות, היא חייבת להישבע שבועה בנקיטת חפץ שהיא עדיין לא קיבלה את הכסף (ר' יואל אשר ור' יצחק).

* **ההתפתחות ההיסטורית של התקנה (ברייתא בכתובות פ"ב ע"ב):** הטעם של "שלא תהיה קלה עליו" מבוסס על הברייתא בגמרא, שבה היו כמה שלבים:

1. כשתיקנו כתובה של מאתים זוז, אנשים לא רצו להתחתן כי זה היה יקר מדי.

2. תיקנו שהבעל יפריש את הסכום (או חפץ כמו טבעת זהב) בבית חמיו עבור הכתובה. אבל זה הביא לבעיה חדשה: מכיוון שהכסף כבר היה מונח מוכן על המדף והבעל כבר התנתק ממנו, היה לו קל מאוד במריבה לומר "הנה הכתובה שלך, לכי!"

3. לכן שמעון בן שטח תיקן שאסור להפריש כסף, אלא "כל נכסיו אחראין לכתובתה". כשהכתובה מוטלת על כל שדותיו ועסקיו, הוא יחשוב פעמיים לפני שיגרש אותה, כי הוא לא רוצה להצטרך ללכת לפרק ולמכור את נכסיו. הפשט ב"קלה עליו" אינו על סכום הכסף, אלא על הנגישות של תשלום החוב (ר' יצחק). רואים כאן "איזון" מתמיד בתקנות חכמים, שבו המשיכו להתאים את ההלכה לפי מצב האנשים (ר' יואל אשר).

הלכה ט' – י"א: שבועת אלמנה חוץ לבית דין, נדר, וכאשר פטורים משבועה

חלק א': שבועת אלמנה חוץ לבית דין והעצה של נדר (הלכה ט')

1. דברי הרמב"ם

כשמשביעין בית דין או היורשים את האלמנה כשתבוא לגבות כתובתה, אין משביעין אותה אלא חוץ לבית דין. שבתי דינין היו נמנעין מלהשביעה, שחוששין לה שמא לא תדקדק על עצמה בשבועה. רצו היתומים להדירה, נודרת להן כל מה שירצו ומדירין אותה בבית דין ואחר כך נוטלת כתובתה.

2. פשט ברמב"ם

כאשר אלמנה באה לגבות את כתובתה מהיורשים וצריכה להישבע (על דרישת היורשים, או על ידי בית דין לטובת יתומים קטנים), משביעים אותה רק מחוץ לבית דין ("חוץ לבית דין"). הסיבה היא כי בתי הדין נמנעו מלהשביעה בבית דין, בגלל החשש שהיא לא תהיה מדויקת מספיק בשבועה. אם היתומים רוצים, הם יכולים לעשות לה נדר במקום שבועה (שאם היא לוקחת כסף שלא כדין יהיה לה אסור דבר מסוים כמו ענבים או תפוחים), ואת הנדר עושים כן בבית דין, ואחר כך היא לוקחת את כתובתה.

3. חידושים והסברים

* **הפסיכולוגיה של "לא תדקדק על עצמה":** חכמים לא חשדו שכל הנשים רשעות שנשבעות שקר במזיד. החשש הוא שהיא "מורה היתר" לעצמה. מכיוון שהיא חיה עם בעלה והתאמצה בשבילו, או אם הוא נתן לה פעם קצת כסף על חשבון הכתובה, היא משכנעת את עצמה שהכסף מגיע לה בדין עבור עמלה היומיומי וזה לא נחשב כתשלום עבור הכתובה. ממילא היא לא מדקדקת ונשבעת שלא קיבלה כלום (ר' יואל אשר ור' יצחק).

* **הקושי עם "חוץ לבית דין":** מה עוזר שמשביעים אותה מחוץ לבית דין? זה נראה כמו "פתרון זול"! אם בית דין חושש שהיא הולכת לעשות שבועת שוא בגלל המורה היתר שלה והם לא רוצים להכשילה (או שהם לא סומכים על השבועה), מה ההבדל אם יוצאים מבית דין? שבועת שקר בחוץ היא בדיוק אותה עבירה כמו בבית דין! בנוסף, אפילו בחוץ בית הדין הוא זה שמשביע אותה כדי להגן על היורשים (ויורשים – בין קטנים ובין גדולים – אף פעם לא יודעים וצריכים תמיד להשביע) (ר' יצחק).

* *סברא על נקיטת חפץ:* אפשר להציע שאולי "חוץ לבית דין" פירושו שעושים שבועה חלשה יותר בלי "נקיטת חפץ" כדי לא להכשילה באיסור כה גדול (ר' יואל אשר). אבל ברמב"ם כתוב רק המילים "חוץ לבית דין" ותו לא (ר' יצחק).

* *הענין של ביזיון בית דין (מעשה רקח):* בפירוש **מעשה רקח** (מ"ע ר"ק) כתוב שהטעם הוא "למנוע ביזיון גדול יותר אם תשקר" (ר' יואל אשר). ר' יצחק תמה מה "ביזיון" קשור כשהבעיה היא שבועת שוא, ואם בית דין נמנע מלהשביעה היא הייתה צריכה להישאר "תקועה" בלי כתובה! ר' יואל אשר מסביר שאי אפשר לקחת ממנה את הכתובה לגמרי כל זמן שליורשים אין הוכחה שהיא משקרת (אבל אם הם ימצאו הוכחה מאוחר יותר אפשר לעשות דין תורה חדש). הבעיה היא שאלמנות לא מדקדקות, לכן בית דין לא רוצה לעשות את זה אצלם, והיורשים כופים את זה בחוץ.

* **ההבדל בין שבועה לנדר בבית דין:** מדוע אפשר לעשות נדר כן בבית דין? בשבועה, אם היא נשבעת שקר, היא עושה את העבירה מיד עכשיו מול הדיינים, וזה זלזול ובושה לכבוד בית דין שנשים מורות היתר לעצמן להישבע שקר לפני עיניהם. אבל בנדר (למשל שהיא לא תאכל ענבים אם היא לוקחת שלא כדין), ברגע שהיא עושה את הנדר בבית דין הנדר הוא נדר טוב ואין שום עבירה בבית דין. אם היא תאכל ענבים מאוחר יותר בביתה, היא עושה את העבירה בבית בחידות וזו כבר הבעיה שלה, לא ביזיון לבית דין (ר' יואל אשר).

* **מדוע היא יותר חוששת מנדר מאשר משבועה, והדיוק ב"רצו היתומים":** אם היא חשודה על שבועה, מדוע היא לא בדיוק כך חשודה על נדר? (ר' יצחק). התירוץ הוא שהיא לא חשודה על שבועה ברשעות (שהיא לא לוקחת ברצינות שבועות), אלא החשש הוא "שלא תדקדק" בחשבון הכתובה (ר' יואל אשר). מובא גם **תשובת הרמב"ם** להסביר את ההלכה. בנוסף, זה שהרמב"ם כותב "רצו היתומים" מראה שמכיוון שתקנת חכמים הייתה שבועה, אפשר להחליף אותה לנדר רק אם היתומים מסכימים לכך (ר' יצחק).

חלק ב': אלמנה שמתה או שנישאה לפני השבועה (הלכה י')

1. דברי הרמב"ם

מתה האלמנה קודם שתישבע, אין יורשיה יורשין מכתובתה כלום שאין לה כתובה עד שתישבע. ואם נישאת קודם שתישבע, הרי זו נשבעת אחר הנישואין ונוטלת כל זמן שתרצה, אבל אינה נודרת ונוטלת שמא יפר הבעל.

2. פשט ברמב"ם

אם האלמנה מתה לפני שהספיקה להישבע, יורשיה לא יורשים כלום מהכתובה, כי אין לה כתובה עד שתישבע (ויורשיה לא יכולים להישבע על דבר שהם לא יודעים האם הבעל שילם לה). אם היא נישאה לבעל שני לפני שנשבעה, היא יכולה להישבע לאחר הנישואין ולקחת את כתובתה מתי שתרצה. אבל היא לא יכולה אז לעשות נדר כדי לקחת את הכתובה, כי חוששים שבעלה החדש יפר את הנדר.

3. חידושים והסברים

* **החלות של השבועה על הכתובה:** מהלשון "שאין לה כתובה עד שתישבע" עולה יסוד: השבועה אינה רק דין צדדי של "בירור" לתת יותר אמינות על כסף שהיא כבר זכתה בו. אלא השבועה עצמה עושה את ה"חלות" שהכתובה תהיה שלה (או כפי שר' יצחק מנסח את זה: תקנת חכמים הייתה שהשבועה היא "תנאי" בקבלת הכתובה). כל זמן שהיא לא נשבעה, הכתובה בכלל לא שלה, ולכן ליורשיה לא ירשו כלום (ר' יואל אשר ור' יצחק).

* **אי אפשר לעשות נדר לאחר נישואין:** אפילו אם היא מוכנה לעשות נדר, היא לא יכולה להשתמש בו כאמינות לאחר שנישאה, כי לבעל החדש יש את הכוח של הפרת נדרים ("שמא יפר הבעל"), ממילא יש לה דרך לצאת מהנדר וזה מפסיק להיות אמינות (ר' יואל אשר).

חלק ג': ייחד לה קרקע או מטלטלין בכתובתה (הלכה י"א)

1. דברי הרמב"ם

ייחד לה קרקע בכתובתה, בין שייחדה בארבעת המצרים בין במצר אחד, גובה את כתובתה ממנה בלא שבועה. וכן אם כתב

לה מיטלטלין בכתובתה והן עצמן קיימין נוטלת אותן בלא שבועה, וכן אם נמכרו ונלקח בהן מיטלטלין אחרים ונודע שאלו השניים מדמי המיטלטלין הראשונים נוטלת בלא שבועה.

2. פשט ברמב"ם

אם הבעל ייחד קרקע ספציפי לכתובתה – בין שסימן את כל ארבעת הגבולות (ארבעת המצרים) ובין רק צד אחד (מצר אחד) – היא גובה את הכתובה ממנו ללא שבועה. כך גם אם הוא רשם לה מטלטלין מסוימים (למשל בקבוק יין) והמטלטלין עדיין קיימים בעין, או אפילו אם הבעל מכר אותם וקנה בכסף מטלטלין אחרים (למשל מנורה) ויודעים בבירור את ההיסטוריה שהשניים נקנו מכסף הראשונים, היא לוקחת אותם עבור כתובתה ללא שבועה.

3. חידושים והסברים

* **מדוע לא צריך שבועה כשייחד לה קרקע/מטלטלין?** בהתחלה היינו יכולים לומר שהטעם הוא כי הבעל עשה את שעבודה חזק יותר על ידי עשיית אפותיקי (ר' יואל אשר). אבל זה לא עוזר לענות על השבועה, כי בלאו הכי יש דין של "כל נכסוהי ערבאין לכתובתה" (ר' יצחק, שמוסיף סברא שאולי פירושו שהבעל סומך יותר עליה).

אבל הסברא הברורה היא כך: כל החשש אצל אלמנה הוא שאולי הבעל נתן לה פעם באמצע החיים סכום כסף ("צררי") ואמר שזה יהיה עבור כתובתה. אבל כשהוא ייחד במפורש קרקע מסוים או חפץ מסוים לכתובה, אנחנו יודעים בוודאי שהוא לעולם לא היה נותן לה משהו אחר עבור הכתובה. ומכיוון שהקרקע או המטלטלין (או תמורתם) עדיין מונחים כאן לפני עינינו בירושה ואינם אצלה, זו הוכחה ברורה שהוא עדיין לא שילם לה את הכתובה, ולכן לא צריך שבועה (ר' יואל אשר, ור' יצחק מקבל את זה; ר' יצחק גם מתקן לשון באמצע, שהיא לא "יורשת" את בקבוק היין, אלא היא לוקחת אותו עבור כתובתה).

הלכה י"ב – י"ד: מקרים שבהם אשה צריכה להישבע (פוגמת, עד אחד, נפרעת שלא בפניו) כנגד פוחתת

חלק א': הפוגמת כתובתה ועד אחד מעיד שהיא פרועה (הלכה י"ב)

1. דברי הרמב"ם

הפוגמת כתובתה לא תיפרע אלא בשבועה. כיצד? הוציאה שטר כתובה שיש בו אלף זוז, הבעל אומר נתקבלה הכל והיא אומרת לא נתקבלתי אלא כך וכך, אפילו יש עליה עדים במקצת שנטלה, אפילו דקדקה בחשבון מה שנטלה בחצי חצי פרוטה... אמר הבעל נתקבלה הכל והיא אומרת לא נתקבלתי כלום ועד אחד מעיד עליה שנתקבלה הכל... לא תיפרע כל כתובתה אלא בשבועה.

2. פשט ברמב"ם

אשה ש"פוגמת" (עושה פגם ב)כתובתה – אפילו גרושה שתובעת מהבעל עצמו – לא יכולה לגבות אלא עם שבועה. כיצד? היא מוציאה כתובה של אלף זוז, הבעל טוען שהיא כבר קיבלה הכל, והיא אומרת שקיבלה רק חלק (למשל חמש מאות). אפילו יש עדים על החלק שהיא לקחה, ואפילו יש לה חשבון מדויק עד חצי פרוטה, היא חייבת להישבע.

כך גם, אם הבעל טוען שהוא כבר שילם הכל, והאשה כופרת הכל ואומרת שלא קיבלה כלום, אבל הבעל מביא עד אחד שאומר עדות שהיא קיבלה הכל (או חלק), היא לא יכולה לקבל את כל כתובתה אלא אם היא עושה שבועה.

3. חידושים והסברים

* **הגדר של פוגמת כתובתה:** הפשט ב"פוגמת כתובתה" הוא שעל ידי זה שהיא "מודה במקצת" (היא מודה שכבר קיבלה חלק מהשטר), היא בעצמה החלישה את החוזק והאמינות של שטר הכתובה שלה. לכן, אפילו היא יכולה להראות שתמיד כשהתחשבנו זה היה עם עדים, ויש לה פתק שמדקדק עד הפרוטה האחרונה ("בחצי חצי פרוטה") שמראה לכאורה שהיא אומרת את האמת, בכל זאת, מכיוון שהיא מודה במקצת על השטר, חסר באמינותה והיא חייבת להישבע (ר' יואל אשר).

* **הכוח של עד אחד כנגד שבועה:** עד אחד אין לו אמינות מלאה בדיני ממונות להוציא או לעכב כסף לגמרי, אבל יש לו מספיק אמינות לחייב שבועה. ממילא, אפילו היא כופרת הכל, היא חייבת להישבע שלא קיבלה כלום ("לא נתקבלתי כלום"). לאחר שהיא נשבעת, שבועתה חזקה יותר מהעד האחד, והבעל חייב לשלם לה את כל הכתובה (ר' יואל אשר).

חלק ב': הנפרעת שלא בפניו (הלכה י"ג)

1. דברי הרמב"ם

הנפרעת שלא בפניו לא תיפרע אלא בשבועה. כיצד, הרי שגירש את אשתו והלך לו, בית דין יורדין לנכסיו אחר שתישבע ומגבין אותה כתובתה. והוא שיהיה במקום רחוק שיש להם טורח להודיעו, אבל אם קרוב הדבר להודיעו שולחין לו ומודיעין אותו, אם לא יבא תישבע ותיטול.

2. פשט ברמב"ם

גרושה בדרך כלל לא צריכה להישבע כדי לקבל את כתובתה (אם היא לא פוגמת וכו'). אבל אם הבעל גירש אותה ונסע, והיא באה לתבוע את הכתובה שלא בנוכחותו ("שלא בפניו"), בית הדין יורד לנכסיו לשלם לה, אבל רק לאחר שהיא נשבעת. זה רק כשהבעל במקום רחוק שיש טורח להודיע לו. אם הוא קרוב, שולחים לו לומר שאם הוא לא יבוא, היא תישבע ותיקח.

3. חידושים והסברים

* **[דיגרסיה: הלשון "יורדין לנכסיו"]:** מדוע חז"ל משתמשים בלשון "יורדין" (יורדים) לנכסים? כי ישוב טוב (כמו צפת) והשער העיר שבו ישב בית הדין היו למעלה בראש ההר, והשדות

היו למטה בעמק שבו מגיע הרבה מי גשמים. לכן בית הדין ממש "ירד" מההר לשדות להוציא פירות עבור הכתובה (ר' יואל אשר).

* **הסיבה שהיא צריכה להישבע שלא בפניו:** ההבדל בין בפניו לשלא בפניו אינו מצד העזות (כפי שר' יואל אשר רצה בהתחלה לומר), אלא כי כשהבעל לא כאן, חוששים שאולי הוא היה טוען שכבר שילם לה, ולכן בית דין טוען בשבילו את הטענה ומחייבים אותה בשבועה. כשהבעל כאן בפניו, היא לא צריכה להישבע סתם כך, כי אם הוא שילם הוא בעצמו יביא טענה ברורה (ר' יואל אשר ור' יצחק).

* **שקלא וטריא מדוע צריך להודיע לבעל כשהוא קרוב:**

* *הקושיא:* מה עוזר שמודיעים לו והוא בא? המקסימום שהבעל יכול לפעול עם הטענה שלו ששילם הוא רק לחייב אותה בשבועה, והשבועה בית הדין עושה בכל מקרה אפילו כשהוא לא כאן! (אולי חושבים שלפניו היא תתבייש ותודה?) (ר' יואל אשר).

* *תירוץ א' – חשש ראיות:* חוששים שלבעל יש ראיה או עדים (למשל חתנו או אנשים אחרים) שיכולים להעיד שהוא כבר שילם, ואז היא לא תוכל לקחת כלום אפילו עם שבועה (ר' יצחק).

* *תירוץ ב' – סדר של דין תורה ושכל הישר:* פשוט לא מתאים בדין תורה לקחת כספו של אדם בלי לתת לו הזדמנות לבוא, כשהוא נמצא בעיר הסמוכה. עוד רואים מכל ההלכות שזה היה דבר מאוד רגיל שאשה כבר קיבלה חלק מכתובתה מסיבות שונות; לכן בית הדין צריך להשתמש בשכל הישר: אם אפשר לקרוא לו, קוראים לו לשמוע האם יש איזה עסק ביניהם, ואם הוא לא בא, היא לוקחת עם שבועה (ר' יצחק).

חלק ג': הפוחתת כתובתה (הלכה י"ד)

1. דברי הרמב"ם

הפוחתת כתובתה נפרעת שלא בשבועה. כיצד, הוציאה שטר כתובה באלף זוז, והוא אומר נתקבלה הכל, והיא אומרת לא נתקבלתי כלום ואין לי אלא חמש מאות, וזה שכתב לי אלף אמנה היתה ביני לבינו, נפרעת שלא בשבועה. אבל אם אמרה אין בשטר כתובתי אלא חמש מאות, אינה נפרעת בשטר זה שיש בו אלף כלום, שהרי ביטלה אותו וכאילו הודת שהוא שקר...

2. פשט ברמב"ם

אשה שמקטינה את סכום כתובתה ("פוחתת") מקבלת תשלום ללא שבועה. כיצד? היא מוציאה כתובה של אלף זוז, הבעל אומר "שילמתי הכל", והיא אומרת "לא קיבלתי כלום, אבל מגיע לי רק 500 זוז, ומה שכתו

ב אלף היה 'אמנה' (הסכם מהימן) בינינו". במקרה זה היא מקבלת את ה-500 ללא שבועה. אבל אם היא אומרת "בשטר הכתובה שלי יש רק חמש מאות זוז", היא לא יכולה לתבוע כלום עם השטר הזה של אלף, כי היא בעצמה ביטלה את השטר וזה כאילו היא הודתה שהשטר שקר.

3. חידושים והסברים

* **משמעות "אמנה":** הבעל רצה להיראות כגביר גדול לפני האנשים אז כתב אלף זוז, אבל ביניהם היה להם הבנה והוא האמין לה ("אמנה") שהיא תהיה ישרה ותתבע רק 500 (ר' יואל אשר).

* **מחלוקת בסברא מדוע "פוחתת" לא צריכה להישבע:**

* *מהלך ר' יואל אשר (מיגו / אמינות):* מדוע היא לא צריכה להישבע? כי היא מראה יושר גדול. יש לה כוח של "מיגו": כשהיא רוצה לרמות, היתה יכולה לומר שחייבים לה את כל אלף הזוז (והבעל היה יכול רק לדרוש שבועה). זה שהיא יורדת בעצמה ל-500 מוכיח שהיא אומרת את האמת.

* *מהלך ר' יצחק (שטר כשר וכופר הכל):* לא צריך בכלל להגיע ל"מיגו"! יש לה שטר כתובה כשר, והיא תובעת בפניו. טענת הבעל של "נתקבלה הכל" יכולה לחייב שבועה רק אם האשה "מודה במקצת" (פוגמת) – כלומר שהיא מודה שחלק מההתחייבות כבר שולם. אבל כאן היא "כופרת הכל" על הטענה שלו של תשלום; היא אומרת שלא קיבלה כלום, אלא שהיא מקיימת את ההסכם שלהם (האמנה) לתבוע רק 500. מכיוון שאין שום הודאה במקצת על הפירעון, אין שום סיבה לחייב אותה בשבועה.

* **שקלא וטריא במקרה השני – "אין בשטר כתובתי אלא חמש מאות":**

* *התמיהה:* מדוע הרמב"ם אומר שהשטר מתבטל כמו שטר מזויף? הבעל לא מכחיש את השטר! הבעל אומר "נתקבלה הכל" – הוא מודה שכתבו את השטר תחת החופה, רק הוא טוען שכבר שילם! (ר' יואל אשר).

* *ההסבר והדיוק ברמב"ם:* כשהיא אומרת (בלי ההסבר של אמנה) שבשטר יש רק 500, בזמן שכתוב שם אלף, היא אומרת בעצם שהשטר מזויף (ר' יצחק). זה מדויק בלשון הרמב"ם "**וכאילו** הודת שהוא שקר": אף אחד לא אומר באמת שהשטר שקר (הבעל מודה שחתמו את זה), אבל הלכתית, בזה שהיא מדברת ישירות נגד השטר ואומרת שהשטר הוא רק על 500, היא בעצמה ביטלה את כוח השטר (ר' יואל אשר).

* *מה נשאר לאחר שהשטר מתבטל?* מכיוון שהיא זרקה את השטר, היא נשארת עם תביעה סתמית בעל פה בלי שטר. בתביעה בלי שטר, כשהנתבע (הבעל) מכחיש ואומר שהוא לא חייב כלום, היא יכולה רק לדרוש ממנו **שבועת היסת** שהוא לא חייב לה כלום, והוא פטור – בדיוק כמו בכל הלוואה רגילה על פה (ר' יצחק). מאוחר יותר הרמב"ם יסייג שבמקום שלא כותבים כתובה (אלא סומכים על תנאי בית דין), הדין יהיה אחרת (ר' יואל אשר).

הלכה ט"ו – ט"ז (י"ח – י"ט): משמעות "תיפרע שלא בשבועה" ותנאי של הבעל על אמינות

חלק א': הכלל של "לא תיפרע אלא בשבועה" כנגד "תיפרע שלא בשבועה"

1. דברי הרמב"ם

כל מקום שאמרנו לא תיפרע אלא בשבועה, אומרין לה... ומקום שנאמר תיפרע שלא בשבועה אומרין לבעל עמוד ותן לה ואין אתה נאמן בטענה זו עד שתביא ראיה לדבריך. אמר הבעל מעצמו תישבעי לי על טענתי... אומרין לה הישבעי וטלי ותישבע בנקיטת חפץ.

2. פשט ברמב"ם

בכל מקום שאמרנו שאשה מקבלת רק עם שבועה, היא חייבת להישבע לפני הלקיחה. וכשכתוב שהיא מקבלת את כתובתה ללא שבועה, אומרים לבעל שהוא חייב לשלם לה ולא מאמינים לו אלא אם כן הוא מביא ראיה. אבל אם הבעל דורש בעצמו שהיא תישבע לו נגד הטענה שלו, היא חייבת להישבע (בנקיטת חפץ) ורק אחר כך לקחת את הכתובה.

3. חידושים והסברים

* **השאלה על סדר הרמב"ם והתירוץ:** מדוע הרמב"ם צריך כאן פתאום להסביר את הכללים הפשוטים של מה פירוש "לא תיפרע אלא בשבועה" ו"תיפרע שלא בשבועה"? לכאורה זה היה צריך לעמוד כהקדמה לכל ההלכות הקודמות! התירוץ הוא שהרמב"ם לא אומר כאן שום חידושים חדשים, אלא הוא מניח את הכלל כהקדמה להלכה הבאה – כדי להוציא מה קורה כשיש "יוצא מן הכלל", כלומר כשהבעל עושה תנאי להאמין לה ללא שבועה (ר' יואל אשר ור' יצחק).

חלק ב': כאשר הבעל עושה תנאי של אמינות

1. דברי הרמב"ם

התנה עמה שתגבה כתובתה בלא שבועה או שהיא נאמנת כל מה שתטעון גובה ממנו שלא בשבועה כלל. אבל אם באת ליפרע מיורשיו תישבע ואחר כך תיטול. התנה עמה שתהיה נוטלת מיורשיו בלא שבועה או שתהיה נאמנת על יורשיו הרי זו נוטלת מהן בלא שבועה. אבל אם באה לטרוף מנכסים משועבדים לא תטרוף אלא בשבועה ואף על פי שהאמינה הבעל, שאין תנאי הבעל מועיל אלא עליו ועל יורשיו, אבל להפסיד ממון אחרים אינו מועיל.

2. פשט ברמב"ם

אם הבעל עשה תנאי (עם שני עדים או כתוב בכתובה – ר' יואל אשר ור' יצחק) שהיא יכולה לגבות ללא שבועה, זה עוזר רק כלפיו, אבל לא כלפי היורשים (והיא חייבת להישבע להם). אם הוא עשה במפורש את התנאי גם על היורשים, היא לוקחת מהיורשים ללא שבועה. אבל אם היא באה לטרוף מלקוחות (נכסים משועבדים), היא חייבת תמיד להישבע, אפילו אם הבעל האמין לה גם כלפי לקוחות. הכלל הוא שתנאי הבעל עוזר רק על עצמו ועל יורשיו, אבל לא להפסיד כספו של אחר (הלקוחות).

3. חידושים והסברים

* **קושיא על כוח התנאי לגבי יורשים:** אנחנו מבינים מדוע הבעל לא יכול לעשות תנאי על הלקוחות ("אתה לא יכול לעשות תנאי על אחר"). אבל מדוע הוא כן יכול לעשות תנאי על יורשיו? היורשים הם גם אנשים אחרים ולא הוא עצמו! השאלה נשארת פתוחה בצריך עיון (ר' יצחק).

הלכה י"ז – י"ח (כ' – כ"א): גביית כתובה עם שטר ובלי שטר, זמן של כ"ה שנים, וטענת בתולה נישאתי

חלק א': גבייה עם שטר ובלי שטר, וזמן של כ"ה שנים

1. דברי הרמב"ם

אלמנה שהיה שטר כתובה יוצא מתחת ידה נשבעת וגובה כתובתה לעולם אפילו אחר מאה שנה, בין שהיתה בבית בעלה בין שהיתה בבית אביה. ואם אין שטר כתובה יוצא מתחת ידה אין לה כלום ואפילו עיקר כתובה, ואפילו תבעה ביום מיתת בעלה. וכן הגרושה אפילו עיקר אין לה עד שתוציא שטר כתובה. במה דברים אמורים במקום שדרכן לכתוב כתובה, אבל במקום שאין דרכו לכתוב כתובה אלא סומכין על תנאי בית דין הרי זו גובה עיקר כתובה אף על פי שאין בידה שטר כתובה, בין נתגרשה בין שנתאלמנה, בין שהיתה בבית בעלה בין היתה בבית אביה. אבל תוספת אין לה בכל מקום אלא בראיה ברורה. ועד כמה תגבה האלמנה העיקר במקום שאין כותבין כתובה? אם היתה בבית בעלה גובה לעולם, ואם היתה בבית אביה עד חמש ועשרים שנה. ואם באה לתבוע אחר חמש ועשרים שנה אין לה כלום, שאילו לא מחלה לא שתקה כל זמן זה, שהרי אינה עם היורשים כדי שתאמר נכלמתי מלתבען והן עמי בבית. לפיכך אם היה היורש עצמו מוליך לה מזונותיה לבית אביה ומטפל בה יש לה לתבוע כתובתה אפילו אחר חמש ועשרים שנה, מפני שזה ששתקה ולא תבעה מפני שהיא בושה מן היורש.

2. פשט ברמב"ם

אם לאלמנה יש שטר כתובה בידה, היא יכולה להישבע ולגבות לעולם, אפילו לאחר מאה שנה, בין שהיא גרה בבית בעלה ובין בבית אביה. אם אין לה שטר, היא לא מקבלת כלום (אפילו לא עיקר כתובה של מנה מאתים), ואפילו אם היא תובעת באותו יום שהבעל מת (ואותו דבר אצל גרושה).

זה רק במקום שכותבים כתובה. אבל במקום שלא כותבים כתובה אלא סומכים על תנאי בית דין, היא גובה את עיקר הכתובה ללא שטר. אבל "תוספת כתובה" (שהבעל מוסיף מרצונו) היא לא מקבלת בשום מקום ללא ראיה ברורה.

עד מתי יכולה אלמנה לתבוע את עיקר הכתובה במקום שלא כותבים כתובה? אם היא גרה בבית בעלה – לעולם. אם היא בבית אביה – רק עד 25 שנה. לאחר 25 שנה היא מפסידה את זה, כי שתיקתה מוכיחה שהיא מחלה. כשהיא גרה בבית בעלה היא יכולה לומר שהתביישה לתבוע את היורשים כשהיא גרה איתם, אבל בבית אביה לא שייכת הטענה הזו. ממילא, אם היורש בעצמו מביא

לה מזונות לבית אביה ומטפל בה, היא כן יכולה לתבוע אפילו לאחר 25 שנה, כי כאן עדיין יש את הסיבה של בושה.

3. חידושים והסברים

* **הסברא ב"ביום מיתת בעלה":** מדוע הרמב"ם צריך להדגיש "אפילו תבעה ביום מיתת בעלה"? אפשר היה לומר סברא: מתי הוא שילם לה את הכתובה? הוא חי עד עכשיו (וכתובה משלמים רק לאלמנה או גרושה)! לכן אומר הרמב"ם שהיא לא מקבלת כלום בלי שטר, כי אנחנו אומרים שאולי הוא כבר שילם לה קודם (ר' יואל אשר).

* **החוכמה של האלמנה ("משחקת קורבן"):** בדין של אלמנה שגרה בבית בעלה 25 שנה טמונה נקודה פסיכולוגית: היא טוענת לבית דין "נכלמתי" – התביישתי מהיורשים כי הם כל כך טובים אלי ומפרנסים אותי (לפי תנאי כתובה של "את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי"). היא משחקת כמו "קורבן" שמתביישת. אבל באמת אנחנו יודעים היטב מדוע היא חיכתה: היא חכמה! כל זמן שהיא לא תובעת את הכתובה, היורשים חייבים לתת לה מזונות ולפרנס אותה מהתקציב שלהם; ברגע שהם משלמים את הכתובה, הם נפטרים ממזונות. לכן היא חיכתה 25 שנה. לכן הטענה שלה של "בושה" היא טענה טובה על פי הלכה (ר' יואל אשר).

* **הגדר של "בבית אביה" וסדר הרמב"ם:** לפי סוף ההלכה ("לפיכך אם היה היורש עצמו מוליך לה מזונותיה...") עולה שההבדל בין "בית בעלה" ו"בית אביה" אינו תלוי במקום שבו היא גרה, אלא האם היא מתפרנסת ומקבלת טובות מהיורשים (שיוצר בושה). מדוע הרמב"ם כותב את זה בצורה הפוכה ("בצורה אחורנית") – תחילה תולה ב"בית אביה" ואחר כך מסביר שזה תלוי בבושה? התירוץ הוא שהרמב"ם הולך פשוט לפי הסדר שבו הסוגיא מוצגת בגמרא (ר' יצחק ור' יואל אשר).

חלק ב': טענת בתולה נישאתי כנגד בעולה נישאת

1. דברי הרמב"ם

היא אומרת בתולה נישאתי ועיקר כתובתי מאתים, והבעל או היורשין אומרים בעולה נישאת ואין לה אלא מאה: אם יש עדים שנהגו באותה העיר לעשותן לבתולה כגון מיני שמחה או מלבוש ידוע או כתרים או שאר דברים שאין עושין כן אלא לבתולה, הרי זו נוטלת מאתים. ואם אין לה עדים בזה נוטלת מאה. ואם היה הבעל קיים משביעה אותו שבועת התורה שהרי הודה במקצת הטענה... ונאמן הקטן להעיד בגדלו... וכל אלו הדברים במקום שאין כותבין כתובה.

2. פשט ברמב"ם

אם יש ויכוח כמה הייתה הכתובה מלכתחילה – היא טוענת שהתחתנה כבתולה ומגיע לה מאתים (200), והבעל או היורשים טוענים שהיא הייתה בעולה ומגיע לה רק מנה (100):

אם יש עדים שאומרים שבחתונה שלה עשו את המנהגים שעושים באותה עיר רק לבתולה (כמו שמחה מסוימת, בגד מוכר, או כתרים), היא לוקחת מאתים. אם אין לה עדים, היא לוקחת רק מאה (כי המוציא מחברו עליו הראיה). אבל אם הבעל עצמו חי והוא זה שמכחיש, היא יכולה להשביעו שבועה דאורייתא, כי הוא "מודה במקצת" (הוא מודה במאה ומכחיש את המאה השנייה).

לעדות על מנהגי החתונה קטן נאמן להעיד כשהוא נעשה גדול על מה שראה כילד. כל ההלכות האלה הן רק במקום שלא כותבים כתובה, כי אם כותבים כן כתובה, כתוב בבירור בשטר הכתובה.

3. חידושים והסברים

* **מנהג של הינומא:** המילים של הרמב"ם "מלבוש ידוע" מתכוונות לבגד מסוים כמו "הינומא", והמנהג הוא שבזיווג שני לא מכסים את הכלה בהינומא (ר' יואל אשר).

* **גדר העדות על סימני בתולה:** מדוע "קטן המעיד בגדלו" נאמן כאן? כי אף על פי שהסימנים של החתונה אינם ראיה מאה אחוז (כי מי אומר, אולי דווקא אצלה לבשו בגד כזה אפילו היא לא הייתה בתולה?), זה מספיק לבית דין. ומכיוון שלא צריך כאן עדות מלאה, חכמים הסתפקו בעדות חלשה יותר של מי שהיה קטן בזמן החתונה (ר' יואל אשר).

הלכה י"ט – כ"ב (כ"ב – כ"ה): טענות על גירושין, מספר גיטין וכתובות, ו"מת בעלי"

חלק א': אשה שאמרה לבעלה גירשתני

1. דברי הרמב"ם

אשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת, חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה. לפיכך האשה שהוציאה שטר כתובה ואין עמה גט, ואמרה לבעלה גירשתני ואבד גיטי תן לי כתובתי, והוא אומר לא גירשתיך – חייב ליתן לה עיקר כתובה, אבל אינו נותן התוספת עד שתביא ראיה או תוציא גט. אמר לה הבעל כן היה גירשתיך ונתתי ליך כל כתובתיך עיקר ותוספת וכתבת לי שובר ואבד שוברי – מתוך שיכול לומר לא גירשתיך הרי זה נאמן, ומשביעה בנקיטת חפץ ונותן לה את העיקר, ונשבע היסת על התוספת.

2. פשט ברמב"ם

אשה שאומרת לבעלה "גירשת אותי" נאמנת, כי יש חזקה שאשה אין לה עזות פנים לומר שקר כזה לבעלה בפנים. לכן, אם היא מוציאה שטר כתובה בלי גט וטוענת שהגט אבד, והוא מכחיש שגירש אותה, הוא חייב לשלם עיקר כתובה (בגלל אמינותה), אבל לא את תוספת הכתובה עד שהיא תביא גט או ראיה.

אם הבעל מודה שגירש אותה, אבל הוא טוען ששילם כבר את כל הכתובה (עיקר ותוספת) והשובר (קבלה) אבד – יש לו "מיגו" (הוא יכול היה לומר "לא גירשתיך" ולהיפטר לפחות מהתוספת). לכן הוא נאמן על התוספת עם שבועת היסת, ועל עיקר הכתובה הוא צריך לשלם לאחר שהוא משביעה בנקיטת חפץ שהיא עדיין לא קיבלה.

3. חידושים והסברים

* **קושיא על ההבדל בין עיקר ותוספת, והשגת הראב"ד:** מדוע החזקה של "אינה מעיזה פניה" עובדת רק על עיקר כתובה ולא על תוספת? אפשר לעשות "פילוג דיבור" כזה באמינות? (ר' יצחק ור' יואל אשר).

הראב"ד כותב על הרמב"ם: "דברים הללו במות טלואות ואין להם טעם", ושואל מה ההבדל בין עיקר ותוספת (ובמשנה לא כתוב הבדל כזה). הראב"ד מספר שכבר כתב על זה לאחד מהחברים והראה שהרמב"ם לא צודק. לפי הראב"ד, המשנה ("נאמנת") בכלל לא מתכוונת שהיא נאמנת לגבי כתובה או להתחתן לכתחילה, אלא רק לחומרא ("שתופסין בקידושין" אם שני מקדש אותה, או "אם ניסת לא תצא"). כי אם היינו אומרים שהיא רשאית להתחתן לכתחילה (או לקחת כתובה), "לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה" – כל אשה תאמר שהיא מגורשת! זו מחלוקת ראשונים בפשט של "נאמנת" בגמרא, והרמב"ם (שסובר שהיא נאמנת לגמרי על עיקר כתובה) מדבר כאן בכלל לא האם היא רשאית להתחתן או לא (ר' יצחק).

* **דברי המגיד משנה ומשמעות "במות טלואות": המגיד משנה** כותב לשון יפה על מה שהראב"ד קורא לדברי הרמב"ם "במות טלואות": "כבר הקריבו עליהם קרבן הרבה מפרשים" – הרבה מפרשים הביאו ראיות שהרמב"ם צודק וויישבו את הר

תמלול מלא

רמב"ם הלכות אישות – פרק ט"ז: הלכות גביית הכתובה והנדוניא

הקדמה לפרק ט"ז: סקירת הפרק

[#1] **ר' יצחק:** אחד, שניים, שלושה. טוב. היום לומדים פרק ט"ז.

ר' יואל אשר: הלכות אישות, בספר נשים, הלכות אישות פרק ט"ז. הפרק מתחיל במילה "הנכסים". הכל מתחיל בנכסים. נרצה להודות לבעל הנכסים, בעל המאה שהוא בעל הדעה, שממנו את השיעור שלנו, הרב רבי יואל ווערצבערגער, יישר כוח על היותך מנדב את השיעורנו.

אז כך, כבר למדנו הלכות שונות לגבי הכתובה, חיוב הכתובה, חלקי הכתובה שהם – כלומר קודם חיובי הבעל לאשתו שכולם תחת הקטגוריה של כתובה, לא דווקא השטר שחותמים עליו. אחר כך יש את מה שנקרא עיקר כתובה שכותבים בשטר, מאה ומאתים, ואחר כך יש תוספת כתובה, יש תנאי כתובה. זה כל הלכתחילה כשעושים חתונה.

כאן ברוך השם כבר עשו חתונה, חיים כבר טוב, כבר אוהב את אשתו כגופו, ועכשיו מגיע זמן שצריך לגבות את הכתובה. כאן נלמד הכל לגבי איך הכתובה פועלת, אבל בעיקר איך גובים את הכתובה. כלומר כשהבעל נפטר, או כשהבעל נותן לה גט, יכולה היא לגבות את כתובתה, וממה גובים, ומה קורה כשיש סכסוכים האם היא כבר קיבלה את הכתובה או לא, וכן הלאה – הכל, כל הדברים האלה יעמדו בפרקנו.

ר' יצחק: אוקיי, טוב מאוד. הרמב"ם עושה הקדמה, כן?

הלכה א'-ב': הגדרת המושגים – נדוניא, נכסי צאן ברזל, נכסי מלוג וכתובה

הסיבה להקדמה והגדרת "נדוניא"

[#2] **ר' יואל אשר:** כן, הרמב"ם מתחיל בהקדמה, והוא אומר שיש שתי קטגוריות בסיסיות של נכסים שהאישה מכניסה.

ר' יצחק: כלומר, ההקדמה פועלת כמו בכל ההקדמות בהלכות אישות: קודם עושים את המונחים, הוא מסביר מה משמעות המילים שהוא הולך להשתמש בהן, אחר כך הולכים להשתמש במילים.

ר' יואל אשר: כן? כן. פעם אחת שהבהרנו את המילים, אני יכול להמשיך הלאה מהר ולומר את המילה "כתובה", גובים כך וכך בלי להסביר שוב. טוב מאוד.

אומר הרמב"ם: **"הנכסים שמכנסת האשה לבעלה"**, כשהאישה מתחתנת, היא מכניסה נכסים. מעניין, הלשון "לבעלה", היא מביאה אותם לבעל. אבל סתם כך לומר, היא מביאה אותם לתוך הנישואין, היא מביאה אותם לתוך המרחב החדש. זה לא נשאר בבית האב, זה משותף עכשיו. כן. הם הולכים לחיות עכשיו ביחד, היא מכניסה נכסים. אין חילוק מה הנכסים: **"בין קרקע בין עבדים בין מטלטלין"**.

ר' יצחק: אהה.

ר' יואל אשר: **"אף על פי שהן נכתבין בשטר כתובה"**, אפילו אם – הרבה פעמים יש שכותבים זאת בכתובה, שכך וכך היא מכניסה למשק הבית – אז אפילו אם זה כתוב בכתובה, זה לא קשור לזה, זה לא אותו דין. כשנדבר על הנכסים, נקרא לזה **"נדוניא"**, זה לשון חכמים "נדוניא".

אז עכשיו הוא רוצה שנדע שכשמדברים על כתובה, מדברים על מה שאנחנו כבר יודעים מקודם שכתובה היא זה, שבעל נותן מנה או מאתיים, או שהוא יכול להוסיף, אבל מה שהבעל נותן לאישה. מה שהאישה מכניסה נכסים, ומה שקורה לגבי הנכסים האלה, ייקרא "נדוניא".

שתי קטגוריות בנדוניא: נכסי צאן ברזל ונכסי מלוג

[#3] אומר עכשיו הרמב"ם: בנדוניא יש שתי קטגוריות, יש כך: יש שהאישה מכניסה את נכסיה, והבעל מקבל אחריות, הוא אומר: טוב מאוד, עכשיו זה שלנו, ואני לוקח אחריות על זה. מה? **"אם קיבל הבעל אחריות הנדוניא עליו"**, הוא קיבל את האחריות, את האחריות על הנדוניא, **"ונעשית ברשותו"**, מה היה התנאי שלו? מה הוא התנה לעצמו? ש**"אם פחתה פחתה לו"**, שאם ערך

הנכסים יורד, זה יורד עליו, אבל כשהוא יתן לה למשל – אם הוא ייתן לה גט, הוא יחזיר לה את כל הנכסים בלי החיסרון שנגרם. **"ואם הותירה הותירה לו"**, אם הוא הרויח, אז זה נשאר שלו, זה העסקה. **"הרי זו נקראת נכסי צאן ברזל"**, כשעושים זאת באופן כזה, כשמתנים בצורה כזו, זה נקרא "נכסי צאן ברזל".

"נכסי צאן ברזל" פירושו, נכסים שהיא מבוטחת בהם, שלפחות הקרן שהיא הכניסה נשאר לעולם שלה. "ברזל" היא מתכת חזקה, דבר חזק, אז זה נכסי צאן שהם חזקים מאוד, שהיא יודעת שהיא יכולה לסמוך על זה.

מצאתי ממש עכשיו שיש הלכה של כשרועה ובעל בית עושים עסקה לגבי הכבשים שלהם, לגבי הצאן שלהם, יש אופן שהרועה – כמו שראינו יש תוספתא – שהרועה לוקח על עצמו אחריות, שהרועה יקבל את הצמר, הגיזה וחלבו, כל הרווחים מהצאן, אבל אם זה מת תחת אחריותו הוא יצטרך לשלם לבעל הבית, זה נקרא "צאן ברזל". יכול להיות שמכאן התחיל הביטוי "צאן ברזל", אז זה אומר נכסים שהאישה מבוטחת בהם. זה סוג אחד של נכסים.

"ואם לא קיבל אחריות הנדוניא עליו", אם הבעל לא קיבל את האחריות, **"אלא הרי היא ברשות האשה"**, הנכסים נקראים עדיין ברשות האשה, הם אמנם ברשות שניהם,

ר' יצחק: אבל הם עדיין ברשות האשה.

ר' יואל אשר: מה זה אומר ש... הרי כתוב קודם "מכנסת לבעלה", היא הכניסה לבעלה, אבל זה עדיין ברשות האשה, נראה כבר. סוג כזה של נכסים אין בו אחריות, **"אם פחתה פחתה לה"**, אם הבעל נפטר היא לוקחת את השדה כמו שהוא, אפילו אם זה נעשה פחות שווה, אבל לעומת זאת **"ואם הותירה הותירה לה"**, אם יש כן רווחים זה שלה.

ר' יצחק: זה בשבילה. אז זה אומר שזה ברשותה, היא מקבלת גם את ההפסד וגם את הרווח. בנכסי צאן ברזל זה ברשותו, הוא מקבל את הרווח וגם את ההפסד, כי זה כאילו כמו הלוואה אצלו כאילו, הוא חייב לה בחזרה את כל הכסף, זה החילוק.

ר' יואל אשר: וזה נקרא **"נכסי מלוג"**. סוג האופן הזה נקרא נכסי מלוג.

ר' יצחק: זה עדיין כן נכסיה, לעניין זה. זה הפירוש, אמרנו, סתם בפעם האחרונה שלמדנו למדנו זאת בהרחבה למה זה נקרא נכסי מלוג. הוא לא מביא אפילו. אה, אני זוכר שהראשונים אומרים שמלוג הוא לשון חיתוך, מליגה, שמליגה פירושה גזיזה, כאילו אותו דבר, הוא גוזז... אני לא יודע, מליקה? מליגה? אני לא יודע. כך הוא אומר. הבעל אוכל רק את הפירות אבל הקרן נשאר שלה, אז זו מליגה.

ר' יואל אשר: הוא יכול לאכול את הראש ממנו.

ר' יצחק: הוא יכול לאכול את השיער כאילו, אה את הראש.

ר' יואל אשר: אני לא יודע. אז מה זה אומר שזה ברשות בעלה? שהבעל יכול לאכול את הפירות ממנו, הרווחים שזה מכניס כי הם ביחד זה של הבעל.

ר' יצחק: כן, זה ההלכה של נכסי מלוג. אבל נכסי מלוג – במילים אחרות, נכסי צאן ברזל הם שלו, ובאמת בגלל זה הוא חייב יותר לה כשהיא חוזרת; נכסי מלוג נשארים שלה, זה המהלך הבסיסי של זה.

כל ההלכה לכאורה שהרמב"ם צריך לומר כאן היא כאילו כי המציאות היא, כשאדם נפטר או הוא מתגרש, האישה מקבלת את כל שלושת הדברים. כלומר היא באה, היא לוקחת כתובה, נדוניא, הכל – כל הדברים האלה ששייכים לה בתוך הנישואין. כשהנישואין מתפרקים, נגמרים, היא מקבלת את כל הדברים האלה. צריך הרמב"ם להסביר שמה שנדבר עליו הוא אחר הדין של כתובה מנדוניא, אפילו שכותבים זאת כן בכתובה לפעמים, כי זה חלק מהעסקה. כותבים בכתובה "ודין נדוניא דהנעלת ליה", כותבים שהיא הכניסה, כדי שידעו כמה היא הכניסה, כמה יש לו אחריות, אבל זה לא קשור לזה, שזה לא אותו דין. נכון. כן? נכון.

דיגרסיה: מהי תקנת חכמים כנגד אכילת פירות?

ר' יואל אשר: מעניין, על נכסי מלוג אין זה לעומת זה כאילו.

ר' יצחק: למדנו שלעומת זה שהבעל מפרנס אותה,

ר' יואל אשר: הוא מקבל מעשה ידיה. מה יש? מה יש? מעשה ידיה. מה יש כנגד נכסי מלוג?

ר' יצחק: זה אומר שהוא מקבל פדיונה כנגד אכילת פירות וכו', כך כתוב נדמה לי. אכילת פירות בחייה, אה, פדיונה, כן?

ר' יואל אשר: לא, פדיונה היה,

ר' יצחק: משהו הוא מקבל על זה.

ר' יואל אשר: משהו, זה אומר, משהו, נו, הלא, זה כתוב כן. בואו נראה. מה לראות? באיזה פרק, לא, באיזה פרק? בואו נראה איך היה שהחכמים

ר' יצחק: עשו זו כנגד זו. מה? י"ב? אבל לא לומדים עכשיו על אכילת פירות. אוקיי. אנחנו לומדים עכשיו על פדיונה, כמו שאמרתי, פדיונה כנגד אכילת פירות נכסיה. אה כן, בנכסי מלוג. כך כתוב בפרק י"ב. אה. אז זה לא לומדים עכשיו על זה. עכשיו אנחנו לומדים על מה ששייך כן לה, לא מה שהוא מקבל ממנו. נכון. נכון.

ה"ברירת מחדל" היא נכסי מלוג (ומחלוקת ראשונים)

[[#4]] **ר' יצחק:** אוקיי, עכשיו אומר הרמב"ם הלאה, שלא רק מה שהיא מכניסה בשעת החתונה נקרא נכסי מלוג, אלא סתם כך, או מה שכותבים בכתובה,

ר' יואל אשר: אה, לא רק מה שהיא מכניסה בכוונה שהיא רוצה להכניס זאת לבעל, אלא הרמב"ם אומר כאן שזו זכותו,

ר' יצחק: שהוא קונה אוטומטית את כל מה שיש לה.

ר' יואל אשר: ברירת המחדל היא נכסי מלוג,

ר' יצחק: זה שלה. בואו נבין את ההיפך, נכון? נכסי מלוג הוא דבר שנשאר שלה. יש לו זכות פירות, אבל נכסי מלוג הוא דבר

שנשאר שלה.

ר' יואל אשר: זו ברירת המחדל. אבל כל הנכסים נמצאים באחת משתי הקטגוריות,

ר' יצחק: אין דרך אחרת.

ר' יואל אשר: לא, אבל תראה מה הוא אומר. אומר הרמב"ם: **"וכן כל נכסים שיש לאשה שלא הכניסה אותן לבעלה ולא כתבה אותן בכתובה"**, היא לא הזכירה זאת בכתובה, **"אלא נשארו לה לעצמה"**, הם נשארו שלה, **"או נפלו לה בירושה אחר שנתארסה"**, או שהיא ירשה אותם בירושה אחרי שכבר התארסה, **"או ניתנו לה במתנה"**, או שניתנה לה מתנה אחר שנתארסה, **"הכל נקראין נכסי מלוג, שכולן ברשותה הן"**, כל אלה נקראים נכסי מלוג, כלומר שזה ברשותה. בכל אלה יש לבעל אותן זכויות שיש לו בנכסי מלוג. אבל עכשיו לא מדברים ממש עליו, עכשיו מדברים על זה ש"כולן ברשותה".

ר' יצחק: לא, העיקר הוא עכשיו שזה הפוך שזה שלה, נכסי מלוג הם שלה. ברירת המחדל היא שזה שלה; אם היא רוצה שזה יהיה שלו צריך לעשות תנאי מפורש שזה נכסי צאן ברזל. כך אומר הרמב"ם, נכון? נכון. אוקיי.

[#5] **ר' יואל אשר:** אומר הרמב"ם... ושוב מסיים הרמב"ם, כי הפרק...

ר' יצחק: היה חילוק על זה, יש לי הערה כתובה, כי המגיד משנה מביא שהיו אחרים שחלקו על זה.

ר' יואל אשר: יש מי שאומרים שזה לא... הרמב"ם סובר שברירת המחדל הכל הוא נכסי מלוג, הוא צריך לקבל אחריות במפורש כדי שיהיה נכסי צאן ברזל. יש מי שחולקים על זה, שסוברים שיש אחרים לגבי איך דברים יהיו באחריותו באופנים אחרים.

אז... מה זה אומר? "כל מה שקנתה אשה קנה בעלה", על זה יש מחלוקת? או לא בזה? מה זה אומר "קנה בעלה"? א, ההוא הוא אחרי שהיא קונה אחרי החתונה שלה. כאילו, אבל כאן... מה זה אומר? שהיא זוכה במשהו,

ר' יצחק: היא מצאה נאמר...

ר' יואל אשר: מה הוא מקבל מזה?

ר' יצחק: הוא יכול לאכול את הפירות. לא. מציאתה? מציאתה היא לגמרי שלו. לא, עכשיו מדברים על דברים שהיא מחזיקה. איך היא מקבלת דברים? אם מישהו נותן לה מתנות והוא מתכוון לתת לחתן, לבעל. זה הכל פרטים, פרטים אחרים. אבל הרמב"ם אומר שבדרך כלל זה נכסי מלוג. יש מי שאומרים שבדרך כלל כשכותבים זאת בכתובה זה כן נעשה נכסי צאן ברזל וסוגים אחרים של דברים. על כל פנים, זו שיטת הרמב"ם.

הגדרת "כתובה"

[#6] **ר' יואל אשר:** **"ואין נקרא כתובה אלא עיקר כתובה"**. בפרק הזה כשאני אדבר על כתובה אדבר על כתובה, זה לא נדוניא. ועוד משהו לגבי כתובה, אבל לא תוספת כתובה, אלא **"עיקר כתובה שהוא מאה או מאתים"**. סליחה. כתובה, כשמדברים על כתובה הכוונה **"עיקר כתובה שהוא מאה או מאתים עם התוספת בלבד"**. גם ה... אם הבעל מוסיף יותר כסף ממאה או מאתים זה גם בגדר כתובה.

ר' יצחק: נכון. זה אומר לגבי... לגבי הלכות מסוימות שהוא הולך עכשיו לומר. איך נלמד עכשיו מאיפה גובים את הכתובה, ממה וכדומה. נכון.

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם: **"כבר הודענו"**, י"ז זיי"ן מן.

ר' יצחק: נלמד את זה עכשיו?

ר' יואל אשר: כן. כבר הודענו **"שחכמים תיקנו כתובה לאשה"**, שחכמים...

ר' יצחק: לא. מציאתה? מציאתה היא לגמרי שלו. מציאתה, עכשיו מדברים על דברים שהיא מקבלת. איך היא מקבלת דברים? אם מישהו נותן לה מתנה, האם הוא מתכוון לתת לחתן או לבעל, זה הכל פרטים של פרטים אחרים. אבל הרמב"ם אומר שבדרך כלל זה נכסי מלוג. יש מי שאומרים שבדרך כלל כשכותבים זאת בכתובה זה כן נעשה נכסי צאן ברזל וסוגים אחרים של דברים. על כל פנים, זו שיטת הרמב"ם.

ר' יואל אשר: **"ואין נקרא כתובה אלא עיקר כתובה"** – בפרק הזה כשאני אדבר על כתובה, אדבר על כתובה, זה לא נדוניא, ועוד משהו לגבי כתובה, אבל לא תוספת כתובה, אלא עיקר כתובה **"שהוא מאה או מאתים"** – סליחה, כתובה כשמדברים על כתובה הכוונה לעיקר כתובה, **"שהוא מאה או מאתים עם התוספת בלבד"**. גם זה, אם הבעל מוסיף יותר כסף ממאה או מאתים,

ר' יצחק: זה גם בגדר כתובה. נכון. זה אומר לגבי, כן, ההלכות שהוא הולך לומר נלמד איך גובים את הכתובה,

ר' יואל אשר: ממה, וכדומה. אומר הרמב"ם:

הלכה ג': זמן גביית הכתובה – "חוב שקבוע לו זמן"

ר' יצחק: **"כבר הודענו"**, נלמד את זה עכשיו?

ר' יואל אשר: כן. כבר הודענו, **"שחכמים תיקנו כתובה לאשה"**. החכמים תיקנו כתובה לאישה, כמו שהרמב"ם אמר, זה לא משהו שהחיוב נוצר על ידי המעשה, זה חיוב מהחכמים. ו**"דין התוספת כדין העיקר"**, והחכמים גם עשו את ההלכה שכשהבעל מוסיף תוספת כתובה, זה מקבל את אותן הלכות לעניין גבייה, וכן הלאה זה מקבל את

ר' יצחק: אותן הלכות כמו עיקר הכתובה.

ר' יואל אשר: אהה, כן. אומר הרמב"ם הלאה: **"ולא תיקנוה"**, כשהחכמים תיקנו כתובה, הם תיקנו אותה כהתחייבות ייחודית של כסף. כלומר, הם לא תיקנו שהיא יכולה לבקש את הכסף מבעלה תמיד, שזה כסף שיש לה זכות בו בכל מקרה, **"כל זמן שתרצה"**. לא כך זה פועל. הם לא תיקנו שהיא יכולה לקחת אותו מתי שהיא

רוצה, לומר: אתה חייב לתת לי את המאתיים שהתחייבת. **"אלא הרי היא כחוב שקבוע לו זמן"**. כתובה היא כמו חוב שקבעו לו זמן, בזמן מסוים תוכלי לתבוע אותו.

מה הזמן? או באיזה נקודה תוכל לגבות את הכתובה? אומר הרמב"ם: **"ואין הכתובה נגבית"**, את הכתובה אפשר לגבות רק, אפשר לגבות אותה רק אחרי אחד משני דברים:

1. או **"מיתת הבעל"**, אם הבעל נפטר,

2. או שהוא נתן לה גט.

אז זה כמו כשהזמן מגיע.

חידוש ושקלא וטריא: משמעות "חוב שקבוע לו זמן"

ר' יצחק: נכון, זה קצת מוזר שצריך לומר את ההלכה, כי עד עכשיו למדנו שכתובה היא סתם דבר שהוא אומר שאם אני אמות אצטרך לתת לך מאתיים זוז. נראה כאן, גם בכלל מזה שהכניסו את זה באותו – הרמב"ם אומר שזה לא, אבל הוא צריך לדבר על זה שהכתובה שונה מהנדוניא וכו' – נראה שכאילו במקור, או רעיון מסוים של כתובה, שכתובה היא כמו כסף ששייך לה, כמו חוב לפחות, אבל כסף ששייך לה. הדרך שבה היא מקבלת אותו היא רק לאחר מיתת הבעל או לאחר גט, אבל כך זה נראה כאן.

תרגום לעברית

זה מאוד מעניין, יש לזה קשר למה שדיברנו קודם, שבמקור כתובה היא דבר שמשלמים בחתונה, היו משלמים לאביה כסף כדי לתת לה כלים. והחכמים אמרו שלא, יתנו לה כלים, יעשו את זה התחייבות עכשיו, אבל תקבל רק לאחר מיתה, כי ברור שתמיד נוגע רק לאחר שהחתונה תסתיים שתהיה לה זה, נכון? כשהיא חיה איתו הרי...

ר' יואל אשר: זה הדבר! אני כבר יודע מה זה הדבר. מאחר והבעל הוא זה שמפרנס אותה, לבעל יש שאר כסות ועונה. כל עוד היא עם בעל היא מסודרת, היא לא צריכה את הכסף כל כך חשוב. הבעל צריך לדאוג לה.

ואחר כך אני חושב, אולי החידוש שהרמב"ם רוצה להוציא כאן הוא שהיו כן הלכות מסוימות, למשל בלרפואתה, שאם הוא רואה שזה מגיע כבר לסכום של הכתובה, יכול הוא לומר אני רוצה לתת לה גט – מובן מתי כן, מתי לא. אז רואים שבעל חושב הרבה פעמים שאני כבר עדיף עם לתת את הכתובה, זה עולה לי יותר מדי כסף. אומר הרמב"ם שכתובה תלויה לגמרי במה שהוא לאחר מיתה וגירושין.

ר' יצחק: לא, זה לא לגמרי, זה רק כמו חוב שקבוע לו זמן, אבל זה כבר חוב עכשיו.

ר' יואל אשר: ויש מסוים...

ר' יצחק: סתם מה שכתובה היא מה שיש לה. כמו שאתה אומר להיפך, הרי רואים מאותה הלכה שאתה מביא שיש משהו כזה שכתובה היא כמה הבעל חייב לאישה בסך הכל. אוקיי, אתה צודק, פלוס הרבה שאר כסות ועונה, אבל זה כבר סכום.

ר' יואל אשר: גם למשל צריך להיות לכאורה נוגע שזה נקרא כמו חוב שקבוע לו זמן, לכן היא יכולה לגבות אפילו מנכסים משועבדים. זה אומר, כשמכרת את זה זה כבר היה שלה, זה לא חוב

ר' יצחק: מה קורה כשהוא מת, כן.

ר' יואל אשר: זה ברור.

ר' יצחק: מה קורה כשהוא מת, או קורה כשהוא נותן לה גט, אבל מה, כן. החידוש כאן מה? שחוב שקבוע לו זמן,

ר' יואל אשר: שזה נגבה רק לאחר מות. זה שאנחנו מסתכלים על זה כמו חוב זה החידוש. היינו יכולים להסתכל כאילו זה דין דרבנן שהוא צריך לתת לה כשהוא מת או כשהוא...

ר' יצחק: זה לא חידוש, ברור שזה כך, עושים לה שטר. מה שהרמב"ם רוצה לומר הוא שהיא לא יכולה לגבות את זה.

ר' יואל אשר: תמיד הוא חייב בזה, יכול להיות שהוא חייב בזה שכשיבוא משהו אעשה אז קנין, ואז אהיה מחויב,

ר' יצחק: הוא חייב בזה על אדם. כן, לא, אבל מה שהוא אומר כאן זה לא זה, מה שהוא אומר כאן זה הצד השני, שהיא לא יכולה לגבות את זה כשהיא רוצה.

הלכה ד': התקנות של גביית הכתובה – זיבורית, שבועת האלמנה ובגדים

גביה מזיבורית

ר' יואל אשר: כן, אני יודע כבר. אומר הרמב"ם, **"וכן התקינו"**, החכמים גם תיקנו: **"שאם היה לבעל שדות טובות ורעות ובינוניות"**, שאם לבעל יש שלוש קטגוריות של שדות, יש לו טובות יותר, בינוניות ורעות. **"ובאה האשה לגבות כתובתה ממנו"**, אישה באה לגבות את הכתובה, מאילו נכסים תיקח? **"שלא תגבה אלא מן הרעה שבנכסיו"**, היא יכולה רק לדרוש, או אגב הוא יכול לומר לה קחי מהרעות שבנכסים, **"והיא הנקראת זיבורית"**. לא הבינוניות אלא הרעות, הפחותות.

אז מה שצריך להוסיף כאן הוא שכתובה היא כמו חוב. מעיקר הדין, בעל חוב היה צריך לגבות רק מזיבורית,

ר' יצחק: לא מבינונית, אה,

ר' יואל אשר: מזיבורית. החכמים תיקנו שבעל חוב לוקח מבינוניות, כי אם לא אף אחד לא ירצה להלוות לשני. כדי לעזור שאנשים יוכלו לקבל הלוואה, אמרו חכמים צריך לשלם בינוניות. זאת עשו רק עבור חוב רגיל, **כדי שלא תנעול דלת בפני לווין**, כמו שהגמרא קוראת לזה, לא לנעול דלת בפני עניים שצריכים ללוות. אבל אישה אין לה את הדבר הזה, זה לא הלוואה, זה סוג אחר של דבר, זה ענין של כתובה בחתונה, אז נשארה ההלכה שאפשר לתת זיבורית כל עוד הוא משלם את זה.

ר' יצחק: כאן אין שום סברא של לא תנעול דלת, אישה רוצה בכל מקרה להתחתן, זה לא בגלל זה שמתחתנים. כן, אז ממילא נשאר

בכתובה שגובים ממשהו שנקרא זיבורית. זיבורית, זיבורית, אני לא יודע. זיבורית אומרים, אף אחד לא יודע. זיבורית.

בכל מקרה, עוד דבר, זה אומר אז למדנו עד עכשיו כמו אחת-שתיים קולות כביכול של כתובה: זה אומר היא לא יכולה לקבל את זה כשהיא רוצה, היא לא מקבלת את הקרקע הטובה אלא זיבורית, ועכשיו נלמד עוד כמו קולא עליה או חומרא.

ר' יואל אשר: עוד עשו החכמים תקנה בכתובה, איזה אופן לומר שמאחר וכל הדין הוא דין דרבנן יכולים הם להשתעשע בזה.

ר' יצחק: כן, הם יכולים בכל מקרה, יכולים להקל קצת...

שבועת האלמנה ושמין את הבגדים במיתה

ר' יואל אשר: כן, **"וכן התקינו"** ש**"כשתבוא לגבות אחר מותו"**, שהיא באה לגבות, לתבוע את הכתובה, **"לא תגבה"**, היא לא יכולה לתבוע, **"עד שתישבע בנקיטת חפץ שלא הניח אצלה כלום"**, עד שתעשה שבועה ראויה, **"בנקיטת חפץ"**. נקיטת חפץ זה אומר מה? ספר תורה?

ר' יצחק: כן. כן?

ר' יואל אשר: כן. **"שלא הניח אצלה כלום"**. היא צריכה להישבע, הוא יכול לדרוש ממנה או...

ר' יצחק: לא, לא הוא. דורשים ממנה.

ר' יואל אשר: דורשים ממנה שהיא מקבלת רק את הכתובה עם שבועה.

1. שבועה, **"שלא הניח אצלה כלום"**, כי אולי הוא נתן לה כבר מטלטלין, נתן לה דברים עבור הכתובה, צריכה להישבע שהיא לא קיבלה כלום.

2. והיא צריכה להישבע, **"שלא מכרה לו כתובתה"**, שהיא לא מכרה לו עצמו. נראה שהיה כבר דבר כזה שאישה יכולה לעשות עסק עם הכתובה ולמכור אותה

ר' יצחק: לבעל עצמו.

ר' יואל אשר: 3. ו, **"ולא מחלה אותה"**, אישה יכולה לפעמים למחול את הכתובה לבעל כמו שכבר היה לנו גם.

צריכה להישבע שלא היה אחד משלושת הדברים: הוא לא השאיר לה כסף, היא לא מכרה לו את זה, או שהיא לא מחלה לו.

ואחרי שהיא נשבעת כך, הוסיפו החכמים עוד: **"ושמין לה כל שעליה"**, שמים מה שיש עליה. אם יש לה בגדים יקרים או תכשיטים, לא פשוט שעם זה היא יכולה לצאת, זה גם נלקח מהבעל, הבעל קנה לה כסות,

ר' יצחק: "ופוחתין אותו מכתובתה",

ר' יואל אשר: וזה מורידים **"מכתובתה"**, אם היא רוצה לקחת את זה איתה, היורשים יכולים להוריד גם את הערך מהכתובה, ואת השאר יצטרכו לתת לה.

ר' יצחק: כל ההלכה היא כשהוא מת.

הדין בגירושין לרצונו

ר' יואל אשר: זה כשהוא מת, כמו שכתוב, **"אחר מותו"**. **"אבל אם גירשה לרצונו"**, אבל אם הוא רוצה, זה רצונו לגרש אותה, אז היא לא צריכה להישבע. נראה שהשבועה הזו, רגע, **"גובה בלא שבועה"**, כן, אם זה אומר שהוא נותן לה גט...

ר' יצחק: ברצונו, זה אומר מעניין, איך לא כשכופים אותו או שהיא עשתה משהו מורדת או משהו, אז אולי אחרת. נכון, נכון. אולי מיד נראה על זה יותר.

ר' יואל אשר: "גובה בלא שבועה", היא יכולה לגבות בלי שבועה, כי הוא חי. אם היה אומר שהיא מחלה או משהו, היה צריך להעלות את זה, היא לא צריכה שום שבועה. נראה אחר כך אם הוא אומר כן, אבל רגע, אם יש לו טענות, נלמד את זה אחר כך מה יהיה. אבל אם אין לו טענות, החכמים לא ישביעו אותה, כי היא באה והיא גובה, וכן, הוא נותן גט.

"ואין שמין כסות שעליה", במקרה כזה לא שמים כמה הבגדים שיש עליה שווים, **"שהרי לקחן לה"**, הוא קנה לה אותם, **"וזכת"**, כי היא זכתה. ומובן מאליו שהסכמת לגרש אותה, מה היית מצפה? שהיא תתפשט? שהיא לא תוכל לצאת עם הבגדים הרגילים המכובדים שלה? אולי לא תכשיטים,

דיון: הסברא של החילוק בין אלמנה וגרושה לגבי בגדים

ר' יצחק: מה ההבדל אם הוא מת? מה? יכול להיות ענין כזה, מה ההבדל אם הוא מת?

ר' יואל אשר: אז מה? היא לוקחת נכסים ממנו, שזה קצת ירד מערך הכתובה, לפחות כן או אופציה.

ר' יצחק: וכשהוא נתן גט...

ר' יואל אשר: מי ביקש ממנו לתת גט?

ר' יצחק: נתת לה גט. מה זה קשור?

ר' יואל אשר: זה הכסף שלו או לא הכסף שלו? נו, ו**"שהרי לקחן לה וזכת בהן, והוא רוצה להוציאה לא היא"**.

ר' יצחק: הוא רוצה. אז מה ההבדל שהוא רוצה? כי הוא רוצה הוא לא מקבל את הכסף שלו? זה לא מאוד ברור לי. באלמנה, מה היא האלמנה? הוא לא רצה למות, הוא יכול היה להישאר בחיים, הוא יכול היה להמשיך לחיות, זה לא האשמה שלו. זה האשמה שלו. אז מה? הוא מפסיד כסף? זה קנס על רצון, מה זה בדיוק? לא ברור לי מה הסברא של זה.

הרמב"ם אומר כך, אבל נראה משהו כל הזמן, למדנו כבר קצת קודם גם אצל אלה שכופין להוציא, נראה משהו לאיזו סיבה שזה שנותנים לה כן או לא, את הבגדים שלה ודברים כאלה, זה תלוי במשהו...

ר' יצחק: אז מה? הוא מפסיד כסף? זה קנס על... מה זה? מה זה בדיוק? לא ברור לי מה הסברא של זה.

הרמב"ם אומר כך, אבל נראה משהו דבר שלם כאן שכבר למדנו קודם גם אצל מה שכופין להוציא, נראה משהו לאיזו סיבה שזה שנותנים לה כן או לא – את הבגדים שלה ודברים כאלה – זה תלוי במצב רוח של בית הדין.

אני לא מתכוון למצב רוח, אני מתכוון לומר: אם היו סוברים שהיא צודקת, אז שתהיה לה גם זה. לא צודקת, אבל כביכול הוא רוצה לתת גט, הוא משלם על זה. אני לא מבין בבירור את הלמדות למה זה צריך להיות כך. אתה מבין כך? כן.

וזה באמת לא מוסכם. המפרשים כאן מביאים שיש שיטות אחרות על זה, יש מחלקים בין בגדי חול,

ר' יואל אשר: בגדי שבת. אני רואה שהוא מביא גם מהרמב"ם בתשובות, שכש**אין שמין כסות שעליה** לא אומר למשל תכשיטים.

ר' יצחק: אז מה בדיוק זה?

ר' יואל אשר: נראה שיש משהו כזה, שלא להיות זול, יש לה איזה בגד,

ר' יצחק: לפרגן לה,

ר' יואל אשר: לא להיות מביש. ומה שאין כן באלמנה? מהילדים, הילדים שלו, לא נדרש. אני מתכוון, מה שלא, כשזה של שניהם,

ר' יצחק: כשזה הילדים שלהם, זה הילדים שלהם.

ר' יואל אשר: אבל זה לא הנושא. אבל מהם לא נדרשת הרחבה, כי הם עכשיו ירשו נכסים, אין להם שום שעבוד איתה. הוא גר איתה, עכשיו הוא החליט לגרש אותה,

ר' יצחק: תלך עכשיו תהיה זול ותוריד לה את החולצה? בקיצור, לא ברור. מה נראה משהו זה?

אוקיי, זו השלישית. אבל על כל פנים, זה הדבר, כן? יש תקנה שצריך לעשות שבועה כשזו אלמנה. זו ה... [[#2]] **וכן התקינו**, כן? בוא נמשיך.

הלכה ה'-ו': קולי כתובה – גביה מן הקרקע והלכות השבח

גביה מן הקרקע ולא מן המטלטלין

ר' יואל אשר: עוד דבר החכמים...

ר' יצחק: וכן התקינו.

ר' יואל אשר: זה עוד דבר מקולי כתובה שקוראים לזה, נכון? **"וכן התקינו שלא תגבה האלמנה כתובתה אלא מן הקרקע"**, שהיא לא תתבע ממטלטלין אלא מקרקע. זה תקוע כאן. כן. בוא, גוי. זה הוא עושה תקוע. מה זה הווידאו תקוע?

ר' יצחק: אוקיי, בוא נמשיך, חברים. כן, הם עשו תקנה, עוד תקנה, שהיא מקבלת רק מקרקע. מה זה אומר קרקע? לא ממטלטלין, נכון?

ר' יואל אשר: כן, לא ממטלטלין, אלא מקרקע.

ר' יצחק: ועוד דבר, זה המשך לזה, נו?

ר' יואל אשר: כמו שהפשט הוא שדברים אחרים לא נעשים משועבדים, רק הקרקע נעשית משועבדת. דברים אחרים, אם היא לא תמצא מטלטלין,

ר' יצחק: אז אבד. לא, לא צריך למצוא, אפילו מוצאים כן.

ר' יואל אשר: היא לא יכולה ללכת להחזיר את המטלטלין שהוא מכר.

שבח ששבחו נכסים לאחר מיתת הבעל

"ואינה גובה", ההלכה השנייה, **"ואינה גובה משבח ששבחו נכסים לאחר מיתת הבעל"**. אחרי שהבעל מת, השדה למשל הוציא פירות, היא לא אומרת: זה השדה שמיוחד לכתובה שלי. אלא מאחר והחלק שצמח לא היה כשזה היה ברשות הבעל, זה כבר היה אחרי שהיורשים ירשו את זה, אז השבח – כמה שזה השתפר –

ר' יצחק: שייך ליורשים. [[#3]] ועוד דבר,

ר' יואל אשר: רק להבין קצת שוב. שלא יאמרו שזה אומר כאילו היא גבתה את זה מיד כשהבעל מת, ועכשיו זה נעשה שלה בשעת הפטירה, ועכשיו מה שצמח, כבר צמח בשדה שלה. כי מה שצמח בשעת שהבעל חי גם לא נוגע לה, היא מקבלת רק את הערך של מאתיים זוז.

ר' יצחק: כן, כן, זו לא השאלה. השאלה היא שאין מספיק וזה לא נשאר כלום.

ר' יואל אשר: אבל לא תסתכל על זה כאילו היה קנין אוטומטי שכשהוא מת השדה נעשה שלה וזה כבר צמח – לא,

ר' יצחק: שוב, כל הדברים האלה **"אינה גובה"** אומר שאם לא נשאר מספיק. אם הוא מת בלי פרוטה, היא יכולה לפוצץ, אין ממי לגבות. שלא יהיה יותר, היא לא מקבלת יותר מהמאתיים זוז, זה לא הנושא.

ר' יואל אשר: לא, היית יכול לחשוב במקרה הזה, שהיו יכולים לומר שמה שצמח מהירושה,

ר' יצחק: כבר צמח על השדה ששייך לה,

ר' יואל אשר: שמשועבד לה. אני לא יודע למה, למה מישהו יחשוב כך.

מזון הבנות והשבח שהשביח הלוקח

אוקיי. **"ואין הבנות ניזונות לאחר מיתת אביהן"**, למדנו שיש עוד הלכות של כתובה, שהבנות יכולות להישאר בבית של האב המנוח ולאכול מנכסיו. אז ההלכה היא גם באמת רק על הנכסים שהוא השאיר, אבל מה שהוא השבח ששבחו נכסים, מה שנעשה יותר שווה לאחר מיתתו, כשזה כבר היה בזמן של היורשים, השבח הוא של היורשים האחרים, לא של הבנות.

[[#4]] עוד משהו: **"ואינה טורפת בכתובתה משבח שהשביח הלוקח"**. אם היא הולכת לטרוף – זה הרמב"ם עדיין לא אמר בבירור, פשוט ההלכה שהיא יכולה לטרוף נכסים. אם הבעל הלך והוא מכר שדה, היא יכולה ללכת לקרוע את זה – טורף הוא לשון של קריעה, לקרוע מהלוקח – כי השדה משועבד לה.

אבל היא יכולה לעשות את זה רק מהקרן של השדה, ממה שהשדה היה שווה לפני שהוא מכר אותו. היא לא יכולה לומר: זה השדה שלי, לא היתה מכירה לגיטימית, וכל מה שנעשה יותר שווה הוא שלי. לא, זה לא עובד כך. עד שהיא לא לוקחת את זה, זה שייך

ללוקח. אז מה שצמח בזמן, ממתי שהוא מכר את זה עד עכשיו כשהיא טורפת, שייך ללוקח.

"אף על פי שבעל חוב גובה את השבח", אצל בעל חוב ההלכה אחרת. שאם משעבדים קרקע כדי לשלם, ממתי שמגיע זמן התשלומין, זה אומר שזה צריך ללכת לבעל חוב. ואם זה משביח, זה לא משביח ללוקח, אלא בעל החוב גובה את השבח.

ר' יצחק: ממתי שהוא קנה? קנה, נכון? מזמן החוב.

ר' יואל אשר: קנה? כן, מה איזה זמן התשלומין? ממתי ש...

ר' יצחק: החוב נעשה משועבד מ... לא, כל בעל חוב, חוב נעשה משועבד מזמן החוב, לא מזמן התשלום.

ר' יואל אשר: אוקיי, אנחנו רואים...

תרגום לעברית

ר' יצחק: כן, כן, זה ברור... השאלה היא שהכתובה שונה. [[#5]] **ודברים אלו**... כן, למה בעצם לא?

שיחה: גדר "קולי כתובה" – איזון התקנה או השתעבדות חלשה יותר?

ר' יואל אשר: התירוץ הוא, הרמב"ם אומר: **"ודברים אלו מקולי כתובה הן"**. את הדברים האלה החכמים עשו קלים יותר עבור הצד השני, עבור היורשים או עבור האב ב...

ר' יצחק: עבור ה...

ר' יואל אשר: עבור בעל החוב.

ר' יצחק: עבור הקונה. לא משנה. קולא וחומרא פירושו שיש פחות השתעבדות חזקה.

ר' יואל אשר: כלומר, כל הכתובה היא לטובת האישה. אבל אחר כך הכניסו לתוכה כמה תנאים שמאזנים את זה, שלא יהיה כל כך חזק.

ר' יצחק: זה לא בדיוק איזון, כי זה בעל החוב שהולך...

ר' יואל אשר: הלוקחות הן... היורשים. אנחנו מתייחסים כאן ל...

ר' יצחק: לא ל... מה לך עם איזון? לא כתוב כאן הנושא של איזון. כתוב שעושים את זה לא כל כך חזק. אם יש כאן כמו חומר החוב, כלומר כמה חזק אפשר לגבות. כל חומרא היא קולא לזה וקולא לזה.

המילה קולא היא קצת מילה מצחיקה, היא לא אומרת שמשהו קל יותר, זו חומרה קלה יותר, סוג של חוב, וזה לא עד כדי כך שאפשר לגבות מן השבח.

ר' יואל אשר: אני חושב שזה כן מאוזן. למה? כי את הכתובה תיקנו כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, שתהיה לה שקט נפשי. אה, נכון. למעשה ראו שאצל בעל חוב עשו את ההיפך. אצל בעל חוב עשו להיפך, שבעל החוב יוכל לעשות יותר דברים, כדי שאנשים ילוו. הוא יכול להוציא יותר כסף מהחייב.

ראו שבכתובה אין צורך להיות כל כך חזקים למען הנשים, כי נשים רוצות להתחתן בכל מקרה. אצל בעל חוב ראו שזה חשוב לצורך הענין. לכן נראה לי שהם יכולים לשחק עם ההלכות לפי צורך השעה, לפי כמה קשה למצוא אישה, ולפי כמה קשה למצוא הלוואה.

ר' יצחק: כן, אבל ההלכות, כל קולי כתובה הן קולות מסוימות של כתובות.

ר' יואל אשר: נכון, הלאה הרמב"ם: **וכן**.

ר' יצחק: אין צורך לספר על כל דבר שזה כאילו יש צד שני שמקל עליו. על מי מקלים כאן? על הבעל, שלא יצטרך לשלם? הוא צריך לשלם את הכתובה.

זה הכל כאילו דברים צדדיים בהלכות של כמה חזק החוב, שזה לא חוב כל כך חזק. יכול להיות להיפך: לכתחילה זה גם לא כל כך חזק, זו רק תקנת חכמים, זה לא ממש חוב. לא ברור. בסדר.

הלכה ז': קולי כתובה – גביה מן הפחות שבמטבעות

הדין של מקום הנישואין ומקום הגירושין

ר' יואל אשר: עוד מהדברים שעשו קולי כתובה: [[#6]] **"שתטול האשה כתובתה מן הפחות שבמטבעות"**. כמו שבקרקע לוקחת היא מזיבורית, מה קורה כשהבעל משלם בכסף? יצטרכו גם לתת לה את המטבעות החלשים ביותר, כלומר מטבע חלש יותר. והרמב"ם מיד מסביר: **"כיצד? נשא אשה במקום"**.

ר' יצחק: כלומר לא רק כשהוא משלם בכסף, לכאורה פירושו שהוא צריך לשלם לה פחות כסף, נכון?

ר' יואל אשר: יהיה. **"נשא אשה במקום"**, הוא התחתן במקום אחד, **"וגירשה במקום אחר, אם היו מעות מקום הנישואין טובות ממעות מקום הגירושין"**, הוא התחתן איתה באמריקה, והגירושין במקסיקו, לא משנה, שם הכסף שווה הרבה פחות, **"נותן לה ממעות"** – נותן לה את הזול יותר, נותן לה **"ממעות מקום הגירושין"**, הוא נותן לה את מה שנקרא מאתיים במקום שהם נמצאים עכשיו. אפילו בנישואין, כשדיברו על מאתיים בשעת הנישואין, זה היה שווה יותר.

ולהיפך: **"ואם היו מעות מקום הגירושין טובות ממעות מקום הנישואין, נותן לה ממעות מקום הנישואין"**. הוא יכול לתת לה את הזול יותר. הוא יכול תמיד לתת לה את הזול יותר, או ממקום הנישואין,

ר' יצחק: או ממקום הגט. נכון.

ר' יואל אשר: אז זה כמו הענין של זיבורית, אבל זה אפילו יותר.

שיחה: השגת הראב"ד והחילוק בערך המטבעות

ר' יצחק: אבל זה הרבה יותר. זה מאוד מוזר. הראב"ד שואל מיד: מה פירוש? אני אומר,

ר' יואל אשר: מה זה אומר בכלל? **במה דברים אמורים**.

ר' יצחק: בוא נראה ברמב"ם הלאה. אני יודע, לא, אבל... מיד... מה שהראב"ד אומר, הרמב"ם אומר גם כן. אתה רואה שהראב"ד גם קרא הלאה, והוא לא היה מרוצה.

כלומר יש איזה מושג שהוא נותן לה מאתיים זוז, אבל הדבר "זוז" הוא לא כמו שבאמריקה יש אינפלציה. אני לא יודע איך מחשבים את זה. המילה זוז – זוז מניו ג'רזי שווה יותר מזוז מניו יורק. איך יכול להיות? שניהם זוז, אני לא יודע, איזה מציאות כזו, ושם נותנים פחות. אה, כתובה צריכה להיות מאתיים זוז? יש להם קושיה.

ר' יואל אשר: הסכום הוא...

ר' יצחק: הרמב"ם נכנס עם הסכום המדויק.

ר' יואל אשר: זה תלוי במשקל, כמה שעורים יש שם. כן, אז הרמב"ם...

ר' יצחק: אז מה עובד?

ר' יואל אשר: זה שואל הראב"ד. שואל הראב"ד...

ר' יצחק: אני לא יודע אם הראב"ד שואל את זה.

ר' יואל אשר: זה אחד משמונה בכסף צורי, יש משקל מסוים של כסף, אז מה איכפת לי איפה זה? יכול להיות שמדברים על עניין המטבע. אז מה? ששניהם שווים בערך אותו דבר, רק עם זה יותר קשה לעשות עסקים...

ר' יצחק: לא, לא, זה לא הפירוש, אבל... אה, זה ברור, מה שהוא אומר, זו קולא. קולא היא שהוא נותן פחות.

ר' יואל אשר: אפשר לתת לה מהפחות שבמטבעות, הוא לא אומר...

ר' יצחק: הוא לא מתכוון עכשיו לתת כסף. אני אומר, לא כתוב שהוא נותן לה כסף בכלל. הוא נותן לה בכלל קרקע. אין הבדל מה הוא נותן לה, אבל הוא נותן לה את הערך של כמה שווים המספרים. כלומר זו הלמדנות של ההלכה. יש דבר כזה שאדם עושה כמו תנאי בשטר,

מעות סתם ומטבע ידוע

ר' יואל אשר: שהוא נותן פחות. שניהם שווים בערך אותו דבר, כי עם זה יותר קשה לעשות עסקים...

ר' יצחק: לא, לא, זה לא הפירוש, אבל... אתה רואה שזה ברור, זה הדבר, זו קולא, קולא היא שהוא נותן פחות. מה שאין כן מטבעות...

ר' יואל אשר: מדברים מן הפחות שבמטבעות,

ר' יצחק: הוא לא אומר... הוא לא יתן עכשיו כסף, אני אומר, לא כתוב שהוא נותן לה כסף בכלל. הוא נותן לה בכלל קרקע. אין הבדל מה הוא נותן לה, אבל הוא נותן לה את הערך של כמה שווים המספרים.

כלומר, בוא נבצע את ההלכה. יש דבר כזה שאדם עושה כמו תנאי, שטר כתובה, איכשהו הוא יוצא את המאתיים זוז, אולי מדברים שכבר, אפילו הנמוך ביותר, כך אומר רב – איך קוראים לו – שצריך להיות שאפילו המספר הקטן יותר מהמאתיים זוז של כסף צורי. אבל הוא הבטיח מאתיים שקל, צריך לתת שקל. אם שקל ממקום אחר שווה פחות, אתה פטור, כאילו אמרת את המספר ההוא.

ר' יואל אשר: [[#2]] אז אומר הרמב"ם: **במה דברים אמורים**, ההלכה שאמרתי שאפשר לתת את הפחות שבמטבעות, את הכסף בעל הערך הנמוך ביותר, זה רק **בשהיה בכתובתה מעות סתם**. כתבו שצריך לתת מאתיים. ומאתיים כמה? מאתיים פסו, או מאתיים דולר?

ר' יצחק: מעות, אולי מעות.

ר' יואל אשר: לא משנה, מעות. כן, היה כתוב מעות סתם, כסף. **אבל אם פירש**, כלומר, היה כתוב מאתיים מעות, לא משנה, שם של כסף. **אבל אם פירש בה מטבע ידוע**, היה כתוב סמל דולר או סמל שקל, הרי פירש, **בין בעיקר בין בתוספת**, אין הבדל אם על המאתיים, או על הכסף שמוסיפים על הכתובה, על זה לא יעזור. למה יעזור שנותנים את הזול יותר? **הרי היא כדין המלוה את חבירו מטבע ידוע שנותן לו כמה שהלוהו**,

ר' יצחק: הוא צריך לשלם לו כמה שהלווה לו,

ר' יואל אשר: כי הלווה מטבע מסוים,

ר' יצחק: **כמו שיתבאר בהלכות הלוואה**. כמו שאי אפשר לצאת עם זול יותר... כן, בקיצור יש הלכה לגבי הלוואה.

כן, זו הלכה מוזרה, אבל זו קולא, זה הפירוש: דבר כזה שהוא אמביגואי, לא ברור בכתובה אם זה אומר, מה הוא מתכוון, הולכים לקולא. זו לא ממש קולא בגביה, אני אומר, זו יותר קולא בעיקר, כמו שזו אפילו קולא בעיקר השעבוד, שאם אין לשון ברור, הולכים לטובתו כאילו. [[#3]] נכון. אז עד עכשיו למדנו

הלכה ח': תקנת הגאונים לגבות כתובה מן המיטלטלין

ר' יואל אשר: אז עד עכשיו למדנו את תקנות חכמים, שגובים רק ממקרקעות. אומר עכשיו הרמב"ם: אבל, הגאונים באו אחרי תקופת חז"ל, והם רצו לשנות את ההלכה, הם אמרו שאפשר כן לגבות ממיטלטלין. אומר הרמב"ם כך: **תיקנו הגאונים בכל הישיבות**, הגאונים, ראשי הישיבות, אבל הגאונים של הישיבות, תיקנו אצל הציבור שלהם, אצל תלמידי הישיבות,

ר' יצחק: עדיין לא, כל הישיבות פירושו ממש שתי הישיבות שהיו ישיבת הגאונים, שתיהן

ר' יואל אשר: עשו תקנה כזו. הם עשו את התקנה לא על בני הישיבה, הם עשו את התקנה על יהודים. לא, לא, ישיבה פירושה בית דין, ישיבה לא פירושה בעצם ישיבה.

ר' יצחק: אה. **בכל הישיבות**, מוסד הגאונים נקרא ישיבה. אה. אבל הישיבה, התפקיד של הישיבה היה לומר את ההלכות, אז הישיבות, שם היו שואלים את השאלות. ישיבה אפשר לומר סנהדרין במקום ישיבה כאילו, וכל ישיבות הגאונים היו...

ר' יואל אשר: הם הנהיגו כך: **שתהיה אשה גובה כתובתה אחר מות בעלה אף מן המיטלטלין**, שאישה יכולה לגבות את הכתובה, לא אחרי גט, אבל אחרי המוות גם ממיטלטלין. **כדרך שתיקנו לבעל חוב לגבות מן המיטלטלין**, כמו שהחכמים תיקנו לבעל חוב שהוא יכול לדרוש את החוב לא רק ממקרקעי אלא גם ממיטלטלין.

ר' יצחק: הגאונים עשו את אותה תקנה. כן, זה גם רק הגאונים, אותו דבר, בעל חוב גם גובה רק מקרקע מעיקר דין חכמים.

ר' יואל אשר: כן? שאפשר כן לגבות גם מן המיטלטלין, **ופשטה תקנה זו ברוב ישראל**, במהדורות אחרות כתוב **בכל ישראל**. תקנת הגאונים התקבלה אצל יהודים.

הוא מציין שהמאירי אומר שהטעם הוא כי נעשה יותר קשה תמיד לגבות מקרקע, לא כל אחד היה בעלים של נדל"ן, פשוט המציאות השתנתה, כלל ישראל נעשה נראה עני יותר, או היו זמנים קשים, וממילא היה מאוד קשה לעמוד בהלכה של דווקא מקרקע, תיקנו אצל בעל חוב ואצל אישה גם מן המיטלטלין. אומר הרמב"ם:

שאר תנאי כתובה וכתובת בנין דכרין

ר' יצחק: וכן שאר תנאיי כתובה, כלומר, כשהגאונים עשו את התקנה הם עשו לא רק

ר' יואל אשר: לגבי עיקר הכתובה,

ר' יצחק: אלא גם הלכות אחרות של כתובה,

ר' יואל אשר: למשל תנאי כתובה. **וישנן במיטלטלין כקרקע**. כלומר, החיוב שהבעל, כל חיוב שהבעל צריך לתת

ר' יצחק: לאישה כסף, הוא על מיטלטלין. כי בזמן שהוא חי זה לא נוגע, אין את כל העניין של גביה. מה שהם אומרים הוא שלכאורה כל התנאים שנלמד הוא מה ש... אה, כן, אבל בכל זאת אני חושב שזה מתכוון בעיקר לכל סוגי הדברים שגובים. יכול להיות גם יחד מזונות וכדומה, כן. אבל כשהוא לא נמצא,

ר' יואל אשר: נכון? על כל הדברים האלה החכמים תיקנו שמיטלטלין יהיה להם דין כמו קרקע – הגאונים. **חוץ**, אומר הרמב"ם, איפה הגאונים לא תיקנו את התקנה? **חוץ מכתובת בנין דכרין**. למדנו שיש דבר שנקרא כתובת בנין דכרין. כותבים בכתובה את הדין של בנים זכרים, שהבנים הזכרים שנולדים מהאישה יהיו הראשונים לגבות את הירושה.

ר' יצחק: הם מקבלים את הכתובה.

ר' יואל אשר: לא הראשונים, הם מקבלים את הכתובה, כן, מקבלים את כתובתה, שהם יקבלו הראשונים מהילדים.

ר' יצחק: לא רק הראשונים, בנוסף לחלקם,

ר' יואל אשר: מקבלים הם את הכתובה. אומר הרמב"ם, על הדבר הזה **שלא מצינו מנהג ירושתה פשוט בכל הישיבות**, על כתובת בנין דכרין לא הונהג שהבנים הזכרים יכולים לגבות את כתובתה גם ממיטלטלין.

ר' יצחק: אה, יש על זה מחלוקת.

ר' יואל אשר: יש מי שאומרים שהגאונים הנהיגו את זה,

ר' יצחק: אבל המנהג לא התפשט כך.

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם: **לפיכך**, כי יש בזה מחלוקת, כלומר, תקנת הגאונים שהתקבלה אצל כל היהודים, נכון, כבר התקבלה אצל כל היהודים. אבל מה שלא התקבל אצל כל היהודים, ושואלים את הרמב"ם מה לעשות, אני אומר כך: **מעמידין אותה על דין התלמוד שאין יורשין כתובת אמם אלא מן הקרקע**. מאחר שדין התלמוד, הדין בגמרא הוא שעל כל אלה בהלכות כתובה הוא רק מן הקרקע, אז במקומות שהגאונים כבר הצליחו להנהיג בכלל ישראל, נכון, מה שיש, יש. אבל מאחר שכתובת בנין דכרין נשארה פתוחה, עדיין לא התקבלה כל כך חזק, צריך כן לחזור לדין התלמוד.

ר' יצחק: אף על פי שהסברא היא אותה סברא. כלומר, לא משנה הסברא, הסיבות למה הגאונים עשו את התקנה – אם אתה אומר שלאף אחד אין קרקע, או הכל לא משנה, לא עובד המהלך של גביה מן הקרקע, בגלל זה הגאונים שינו – אין הבדל בין כתובת בנין דכרין לכל האחרים; כמו שזה הגיוני לכתובת בנין דכרין כך זה הגיוני לכולם.

אבל הרמב"ם היה מאוד, אפשר לומר, פורמליסט לגבי הדבר. הרמב"ם אומר, אי אפשר לקחת את כספו של אחר כי אתה סובר סברא כזו. כשכל היהודים מסכימים, ממילא. דרך אגב, כשהרמב"ם היה כותב את ספרו כל היהודים היו מתחילים להסכים, לפחות יותר, אבל הרמב"ם חשב שאי אפשר, צריך להישאר עם דין התלמוד, אף על פי שזה לא עובד, כי אין לך זכות, אין לך מקור מאיפה לקחת את כספו של אחר, משהו כזה אני חושב.

הלכה ט': המנהג לכתוב בכתובה "בין ממקרקעי בין ממיטלטלי"

ר' יואל אשר: [[#4]] אז עכשיו הולך הרמב"ם ומוסיף דבר מעניין מאוד למנהג הגאונים. אומר הרמב"ם: **כבר נהגו בכל המקומות שידענו וששמענו שמעם**, כל המקומות שאני יודע עליהם ושאני שמעתי עליהם הנהיגו כבר מנהג. נראה מלשון הרמב"ם שהוא בדק את זה.

ר' יצחק: מה ששמע כן? אה, **שידענו** פירושו שם שהוא נולד, **ושמענו** פירושו,

ר' יואל אשר: וששמענו שמעם, שכשבא יהודי מארץ אחרת הוא מיד שאל אותו: נו, מה קורה עם המנהג שם?

ר' יצחק: לגבי אני חושב ש**שמענו** פירושו כפשוטו הוא הסתכל, אולי הסתכל בספרי הלכה שמסתובבים לפניו, אני לא יודע.

כוח תנאי שבממון מול תקנת אחרונים

ר' יואל אשר: [[#5]] בסדר, אומר הרמב"ם שכבר הנהיגו, שמה? **שיכתבו בכתובה**, שיכתבו בכתובה, שאפשר יהיה לגבות את הכתובה **בין ממקרקעי בין ממיטלטלי**. לא השאירו את זה שיקרה מעצמו כי כך הגאונים הנהיגו תקנה, אלא התחילו לכתוב כך, בכתובה כותבים שאנחנו מתנים כך.

אומר הרמב"ם: **ודבר זה תיקון גדול הוא**, זה תיקון טוב מאוד שעשו את הכתיבה בכתובה, **ואנשים נבונים הנהיגו בו**, אנשים חכמים הנהיגו את זה. אומר הרמב"ם למה? **שהרי זה תנאי**

שבממון, האם אפשר לגבות את הכתובה מקרקע או מיטלטלין הוא תנאי שבממון שהבעל והאישה יכולים להתנות.

ר' יצחק: שהרי זה פירושו לומר עכשיו מה שכתבת בכתובה

ר' יואל אשר: נעשה תנאי שבממון, אם זה תנאי שבממון ממילא אפשר לכתוב את זה בכתובה. לא הכל אפשר לכתוב; אם זו היתה תקנת חכמים, כי כך אמרו החכמים אי אפשר לעשות אחרת בכתובה כמו שאמרנו

ר' יצחק: לגבי ניין, רק לגבי עונה, וירושה, מה שלא יהיה, זה דבר שבממון. מה שהרמב"ם, אני חושב שהפירוש של תנאי שבממון הוא שעכשיו כשכותבים את זה בכתובה זה נעשה תנאי שבממון, וכידוע שדבר שבממון תנאו קיים,

ר' יואל אשר: ותנאו קיים, ממילא הוא אכן יוכל לגבות מן המיטלטלין. **ונמצאת האלמנה גובה מן המיטלטלין**, אלמנה שתרצה לגבות תוכל אכן ליטול מן המיטלטלין. למה? כי יש לה תנאי, **לא בתקנת אחרונים**.

כאן הוא נותן תירוץ יפה כל כך. הוא אומר שעד עכשיו אנשים עשו דבר בעייתי, הם הלכו נגד החכמים עם תקנת אחרונים, עם תקנה של גאונים, שהם אחרונים ביחס לאמוראים, הגמרא, והם הוציאו ממון שלא ביושר. כלומר, במקרה שהיו רק מיטלטלין, שאז מדינא דגמרא היא לא יכולה להוציא ממון, הם כן הוציאו ממון בכוח של תקנת אחרונים. הרמב"ם לא אהב את זה. הוא לא אמר כלום, הוא לא מיחה כי זה התקבל אצל כל היהודים, הוא לא אהב את זה. אבל אם יש עצה לזה, שעושים שיהיה אכן חייב לתת מן המיטלטלין על ידי כתיבה, [[#6]] מאוד טוב,

ר' יצחק: יכלו כבר לצאת על פי שיטת הרמב"ם.

ר' יואל אשר: הרמב"ם כאן מתוק מאוד, ומעניין מאוד. למעשה, זה לא אישי כאן. הוא לא סובר, הוא מניח. אומר מאוד טוב, היא תגבה מן המיטלטלין, אנחנו לא נוטלים. הוא אומר רק בסך הכל שתגבה רק עם... הבעיה שלו היא כאן העיקרון, שאחרונים, שזו בעיה שאחרונים הולכים נגד אמוראים.

ר' יצחק: זה לא רק ללכת נגד אמוראים, אלא אין זכות,

ר' יואל אשר: אתה לא יכול לעשות, אתה לא יכול ליטול ממון מאותו אדם, כי אין לך את הזכות. אבל בהלכה המקורית הוא לא אומר שאין לך את הזכות, הוא אומר **פשטה תקנה זו ברוב ישראל** כמו שכן. מה שלא יהיה,

דין נשא סתם: אם ידע על תקנת הגאונים

ר' יצחק: אומר הרמב"ם, תראה את הרמב"ם, דרך אגב, אבל קודם הוא כתב מה הגאונים אומרים. לגבי הלכה למעשה הרמב"ם לא ממש כל כך בטוח לפסוק כך.

ר' יואל אשר: תראה ברמב"ם בהלכה,

ר' יצחק: תראה ברמב"ם,

ר' יואל אשר: מה קורה? מישהו שלא עשה את התקנה החדשה, התקנה החכמה של כתיבה שאפשר לגבות מיטלטלין. **הרי שלא כתב כך בשטר כתובה, אלא נשא סתם**, הוא נתן כתובה רגילה שלא כתוב בה כלום על קרקע או מיטלטלין. עכשיו השאלה האם לעשות כמו המנהג שהונהג אחרי הגאונים או לא?

אומר הרמב"ם כך: **אם היה יודע בתקנה זו של גאונים**, אם ידע שיש תקנת הגאונים שאפשר גם לגבות מיטלטלין, **גובה**, כי אנחנו יכולים לומר שעל דעת זה, הוא ידע שכך המנהג, אז פשוט שכשנטל על עצמו את הכתובה הוא הסכים שאשתו תיטול מיטלטלין.

הלכה י': כוח תקנת הגאונים נגד סנהדרין הגדולה

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם: **"מתיישבין בדבר זה הרבה"**, צריך להתבונן ברצינות. למה? **"שאין כוח בתקנת הגאונים לדון בה אף על פי שלא נתפרשה"**. כדין, תקנת חכמים אין לה דין, אין לה כוח מספיק שאפשר לדון בה בזמן שחכמים לא אמרו זאת במפורש כך,

ר' יצחק: זה לא מפורש בגמרא.

ר' יואל אשר: "אף על פי שלא נתפרשה" פירושו שלא כתבו בכתובה. במקרה שלא כתבו זאת בכתובה, לא פירשו בבירור בכתובה מה רוצים, ואתה אומר שאפשר לעשות זאת רק מכוח תקנת הגאונים, זה לא כל כך פשוט.

אומר, **"כתנאי כתובה שהם תקנת הסנהדרין הגדולה"**. תנאי הכתובה הרגילים, זה שאישה יכולה להוציא ממון מהבעל, זו תקנת סנהדרין הגדולה. כלומר החכמים של הגמרא, יש להם דין סנהדרין הגדולה. כמו שהרמב"ם אומר זאת בהקדמה,

ר' יצחק: הוא אומר מעולם לא

ר' יואל אשר: במפורש ברמב"ם רק כאן. מאוד טוב. יש להם כוח להוציא ממון, הם יכולים להפקיר ממון. מבין אני שעל תנאי כתובה אפשר להוציא מנכסי הבעל, אפילו מן הכן, **"עד שנוציא בה ממון מהיורשים"**. אבל דבר שהוא רק תקנת הגאונים, איני יודע אם יש להם כוח כזה, ממילא **"מתיישבין בדבר זה הרבה"**. אולי יעשו איתם פשרה, יסדרו משהו. זה לא כל כך פשוט.

דיון: מה פירוש "מתיישבין בדבר זה הרבה" וכיצד מגיעים לדעת הבעל?

ר' יצחק: מאוד טוב. יכול להיות כאילו שהרמב"ם מסכים שאפשר לעשות תקנה. הרמב"ם אומר רק: אתה רוצה לעשות תקנה? עשה שיכתבו בכתובה. אם לא כותבים בכתובה, לא יודע הרמב"ם אם יש לך זכות.

מה שכתוב **"מתיישבין בדבר זה הרבה"** קצת מוזר, כי לכאורה פירושו, מה יש להתיישב? הרמב"ם אומר שאין כוח, אז אין כוח. מה הרמב"ם מתכוון לומר, שמאחר והרמב"ם אומר כאן, שאם הוא יודע אתה יכול לומר, בסדר, הוא התיישב על דעת זה, אז צריך אכן – יש הרבה להתיישב האם האדם ידע. כמה הוא ידע, מה פירוש **"נסתפק לנו"**? אי אפשר לשאול אותו, יש הרבה מה לחשוב מה הוא ידע, האם הוא כן ידע, האם הוא לא ידע.

אבל בוודאי, אם ברור שהוא לא ידע, אז הרמב"ם בעצם פוסק שאי אפשר להוציא את זה. אז בעצם מה שכתוב כאן. מובן מאליו, הרמב"ם לא מתנגד לתקנה. הרמב"ם אומר, רוצה לעשות תקנה? עשה אותה בדרך הנכונה, כתוב אותה בכתובה. זה בעצם מה שהרמב"ם, אני חושב.

ר' יואל אשר: מסיח לפי תומו הוא גם, אם הולכים לשאול אותו ישירות, "רצית?" הוא יראה אופציה, יגיד לא, אני חושב מי יודע, כן כן, מאה אחוז. אבל הרמב"ם סובר אולי שזה שכל חבריו עשו כך, מספיק שהוא ידע שעל דעת זה, אפילו הוא לא יודע את הפרטים – איזו היא הגמרא, מי הם החכמים – על דעת זה, על זה מסיח לפי תומו

ר' יצחק: זה דבר מסובך. כן, בסדר.

ר' יואל אשר: הרבה מההלכות גם שכתובות כאן, לא עובדות כשיש טענה. היום יש מציאות מוזרה שכולם מתוחכמים, כולם יודעים על המיגו. כאן מדברים כשיותר טבעי, על זה מסיח לפי תומו צריך לדעת מה הוא אכן ידע. אומר הרמב"ם הלאה:

הלכה י"א: שעבוד כל הנכסים לכתובה

ר' יצחק: "ועוד", אז זה עד כאן למדנו על גביית הכתובה בדרך כלל, עכשיו מן ה,

ר' יואל אשר: מן הקולות, עכשיו הולכים ללמוד בחזרה

ר' יצחק: חומרא על הכתובה,

ר' יואל אשר: כן? קולי כתובה, עכשיו הולכים ללכת בחזרה להלכות כתובה,

ר' יצחק: חומרות של הכתובה,

ר' יואל אשר: כן? אומר הרמב"ם: **"ועוד תיקנו חכמים שיהיו כל נכסי הבעל אחראין וערבאין לכתובתה"**, כל נכסי הבעל יהיו אחראים, יהיו ערב על הכתובה. מה פירוש זה? מה פירוש **"כל"**? הוא לא מתכוון כאן לנושא של קרקע עם מיטלטלין, הוא מתכוון למשהו אחר. נראה. אומר: **"אפילו כתובתה מנה"**, הכתובה היא מנה, **"ויש לו קרקע"**, יש לו קרקע יקרה מאוד **"באלפים זהובים"**.

ר' יצחק: אלפים?

ר' יואל אשר: אלפיים? מה שלא יהיה, אלפי דולרים, קרקע כבדה של מיליון דולר. אז זו בדיחה, מנה מול אלפיים זהובים זה כלום, אבל בכל זאת אסור לו למכור, יש לה איזו זכות, יש לה איזו זכות בקרקע, **"הכל תחת שעבוד הכתובה"**,

ר' יצחק: כל הקרקע נעשית משועבדת לזה.

ר' יואל אשר: **"וכל שימכור אחר הנישואין מנכסיו"**, ממילא מאחר וזה תחת שעבוד הכתובה יוצא הדין שכל מה שהוא מוכר אחרי נישואיו, **"אף על פי שממכרו קיים"**, אף על פי שהדין הוא שהוא רשאי למכור, זה לא פשוט שמונעים ממנו למכור, **"ויש לו למכור כל נכסיו אם ירצה"**, הוא רשאי אפילו למכור את כל נכסיו אם הוא רוצה, אבל מה כן יש לה את הזכות? **"יש לה"**, יש לה את הזכות, **"לטרוף אותן בכתובתה"**, לטרוף, לקרוע כל מה שמגיע לה לכתובתה, **"כשיגרשנה או כשימות, אם לא תמצא נכסים בני חוריין"**. אם היא לא תמצא נכסים אחרים, היא תוכל לגבות אפילו מן הקרקע היקרה. מה החידוש כאן?

החידוש שהבעל לא יכול לייחד קרקע אחת לכתובה

ר' יצחק: לא מן היקרה. החידוש הוא, שבדרך כלל אדם יכול היה לומר, יכול היה לעשות, הוא ייחד קרקע מסוימת. הוא אומר, "הקרקע הזו היא לחוב, לא כל נכסיי בעולם. לא כל נכסיי בעולם משועבדים לחוב." כתובה זה אותו דבר, זה לא משנה. אז היה,

ר' יואל אשר: אם הקרקע נהרסת, אז יש בעיה. אומרים לא, כל הנכסים ערבים לזה.

ר' יצחק: כן, לא יכול. ממילא, לא משנה מה, אתה לא תוכל לגבות אלפיים, תגבה מנה, אבל אין הבדל, כל נכסיו – מנה מהם או מאתיים מהם, מה שלא יהיה לפי הכתובה – משועבדים לכתובה.

השבועה בנקיטת חפץ בטריפה מלקוחות

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם: עוד הלכה כתובה כאן כך, שכשהאישה נוטלת את כתובתה, אבל מנכסים שכבר נמכרו,

ר' יצחק: מאוחר יותר נראה

ר' יואל אשר: על שבועתה סתם כך בכתובה, אבל כאן מדובר **"כשתטרוף"**, כשהיא טורפת את הכתובה, אין לה את הזכות לטרוף אותה, להוציא אותה מהלקוחות, **"אלא בשבועה בנקיטת חפץ"**, רק בשבועה לגיטימית ראויה, **"כדין כל בעלי חובות"**, כמו כל

ר' יצחק: בעל חוב, הוא צריך להישבע שהוא לא קיבל את הכסף.

ר' יואל אשר: אומר אף על פי שלא תמיד בכתובה זה כמו דין מלווה, אבל כאן היא מקבלת דין כמו בעל חוב רגיל,

ר' יצחק: היא צריכה להישבע, אם היא טורפת מלקוחות. סתם כך, אם היא אלמנה, צריכה לגבות, צריכה להישבע שבועת אלמנה, אבל אם היא טורפת מלקוחות, צריכה אפילו לא אלמנה להישבע.

טעם התקנה: "שלא תהיה כתובתה קלה עליו" והברייתא ההיסטורית

ר' יואל אשר: "ותקנה זו", למה חכמים עשו את התקנה שכל הנכסים אחראים? כמו שאנחנו אומרים בכתובה אנחנו אומרים **"אפילו גלימא דעל כתפאי"**. **"כדי שלא תהיה כתובתה קלה עליו"**, כדי שלא תהיה לו קלה הכתובה, שיוכל בקלות להיפטר ממנה.

ר' יצחק: כן, הפירוש הוא, כתובה ברייתא בגמרא, כמו שכתוב כאן בעמוד, שכתוב כך מעשה. כתוב קודם, איך זה נקרא? חכמים ציוו לכתוב, בברייתא כתוב כך שני שלבים: חכמים ציוו לכתוב מאתיים זוז, אמר אדם, "לא, אני לא רוצה."

ר' יואל אשר: לא היה לו חתונה.

ר' יצחק: יותר מדי כסף, לא היה לאדם חתונה, יקר מדי. אמרו, יודע מה? שיניח סכום מסוים של כסף ויתן אותו בבית חמיה שזה יהיה לכתובה. אמרו אנשים, "נו, נו, הנה הכתובה שלך." כשהיה

כועס עליה, אמר, "הנה הכתובה שלך, לך מכאן." כי זה היה מונח, זה היה קל מדי, זה נעשה קלה. לא בגלל שזה יותר מדי כסף, כבר פתרו את הבעיה של יותר מדי כסף, אבל זה מונח כאן על מדף, אני יודע, טבעת זהב, מה שלא יהיה, זה מאתיים זוז. קחי לך את כל הדבר, זה כבר כאן, זה נעשה מאוד קל.

אמר שמעון בן שטח, יעשו **"כל נכסיו"**. כלומר, לא שהוא ייחד נכסים מסוימים, שאז, כאילו, הוא כבר ויתר על הנכסים, כאילו, "זו הכתובה שלך, לכי." לא, זה כל נכסיו, ממילא זה דבר יותר רציני. הוא לא רוצה סתם עכשיו ללכת, למכור את שדהו, או מה שלא יהיה, לתת לכתובה, איזה מעשה כזה. אז **"קלה בעיניו"** זה לא בגלל הכסף, זה יותר שלא יהיה דבר מסוים שהוא יודע, הוא כבר קורא "זו הכתובה, לכי."

ר' יואל אשר: עכשיו, מכאן בא הביטוי שאמרתי, איזון, כאילו, מסתכלים כל הזמן לפי המצב. איזו תחושה מקבלים כאן.

הלכה י"ב: שבועת אלמנה חוץ לבית דין

ר' יואל אשר: כבר, אומר הרמב"ם הלאה, **"כשמשביעין בית דין"**... כאן חוזרים למקרה רגיל. הבעל נפטר, ועכשיו האישה רוצה לגבות את הכתובה.

ר' יצחק: רק רוצים לדעת איך השבועה הולכת.

ר' יואל אשר: יש דין שנקרא שבועה, מתחייבים על יתומים. שבועת אלמנה. כשהבעל היה חי, הוא היה אולי אומר לה, "אני אכן חייב לך את הכתובה, אבל זה כבר שילמתי" וכדומה. כשהיורשים יורשים, לא תמיד הם יודעים את כל מה שקרה בין האב, האדם שמהם הם יורשים. אז, החכמים הנהיגו עבורה שבועה.

"כשמשביעין בית דין או היורשים את האלמנה כשתבוא לגבות כתובתה", כשהיא באה לגבות את כתובתה, יכולים היורשים לדרוש שהם רוצים לתת לה רק אם היא נשבעת. או בית דין, הרבה פעמים יעשה זאת אם היורשים הם ילדים, למשל שלא יתחייבו בעצמם בשביל עצמם, יידרוש זאת בית דין בשבילם, כן? על זה כתוב **"בית דין או היורשים"**. **"כשתבוא לגבות כתובתה"**, אומר הרמב"ם, איך עושים את השבועה?

אומר הרמב"ם הלכה כזו: **"אין משביעין אותה אלא חוץ לבית דין"**. עושים אכן שבועה, אבל עושים אותה לא בבית הדין, כי שבועה בבית הדין היא בושה גדולה שמול שלושה רבנים עם זקן לבן היא תישבע שקר. ואנחנו יודעים שיש הרבה פעמים שהשבועה לא כל כך מקוימת. למה? ממילא עושים שאם היא צריכה להישבע שלפחות לא תעשה שבועה. זה כמו שאנחנו לא רוצים להכשיל, אנחנו לא רוצים פשוט להושיט יד.

אומר הרמב"ם, אנחנו, **"שבתי דינין היו נמנעין מלהשביעה"**, בתי הדין לא אהבו, הם נמנעו מלהשביע אלמנה. למה? **"שחוששין לה"**, הם חוששים, **"שמא לא תדקדק על עצמה בשבועה"**, היא לא תהיה מדוקדקת. נניח שהבעל כבר שילם לה פעם משהו קצת מהכתובה. אז היא מורה לעצמה היתר, "מגיע לי הכסף הזה." אישה מורה לעצמה היתר, היא לא סוברת שהיא נשבעת שקר. בוודאי אני חייב לומר, לא נכון שכל הנשים רשעות, על זה הוא אומר **"שלא תדקדק"**, לא חוששים שהיא נשבעת שקר. אלא יש לה איזה היתר למה היא לא מדקדקת, למה היא חושבת שזה שלה, אומרת שהיא לא קיבלה כלל כסף. כאן היא קיבלה קצת,

ר' יצחק: כאן קצת... זה היה הבעל שלה, זו הנקודה. פתאום כשבעלה נפטר זה נעשה חשש משפט ממש רציני, אז. אז על זה בית הדין לא עשו את זה. ממילא מצאו עצה, שיעשו את זה חוץ לבית דין את השבועה.

דיון: מה עוזר שהשבועה היא חוץ לבית דין?

ר' יואל אשר: חלשה יותר,

ר' יצחק: שבועה חלשה יותר אכן. אין הבדל. אלא שבית הדין לא רוצים לעשות חילול בית דין.

ר' יואל אשר: שוב, היורשים עדיין מרגישים ש, נניח שאחת מעשר נשים, פעם אחת שמצווים להישבע, הן מודות והן אומרות "אני לא נשבעת, אני מודה שכבר קיבלתי את הכתובה שלי." נכון. אבל רוב הנשים אומרות, אז ביניהן יש הרבה שלא מדקדקות. נו? אומרים שעדיין תישבע.

ר' יצחק: אז חלק מהנשים יש להן... מה עוזר שזה חוץ לבית דין?

ר' יואל אשר: סתם כי בית הדין מחזיקים את עצמם בחוץ?

ר' יצחק: אז מה? זו אותה עבירה לעשות שבועת שקר בבית דין כמו בחוץ.

ר' יואל אשר: אה לא,

ר' יצחק: זו בושה גדולה יותר.

ר' יצחק: זו פתרון זול. מה נכנסת בושה? בית הדין,

ר' יואל אשר: שבועת שקר היא גם משהו שוב,

ר' יצחק: בית הדין לא רצה לעשות עבורה שבועת שקר, מצאו עצה: תעשה בחוץ מבית הדין.

ר' יואל אשר: לא, לא שלא רצו.

ר' יצחק: כתוב כאן: **בתי דינין היו נמנעין מלהשביעה שחוששין לה**. בסדר.

ר' יואל אשר: ממילא מה? אבל עדיין ליורשים יש את הזכות להשביע אותה,

ר' יצחק: להשביע אותה. בית הדין משביע אותה דרך אגב, לא רק זכות, בית הדין משביע אותה.

ר' יואל אשר: או היורשים, כן.

ר' יצחק: יהיה כך, אבל אני מדבר, עובדה היא שבית הדין קורא לה. מה שהיורשים לא יודעים, זה לא ברור. אמרת קודם שיש חילוק של קטנים, אבל זה לא ברור, כי יורשים תמיד לא יודעים, זה הרי הדין של יורשים, לכן

צריכים תמיד לעשות שבועה. אז אני לא יודע מה זה אומר יורשים. זה אותו דבר.

אבל בכל אופן, מה עוזר לי שעושים בחוץ? אתה יכול להגיד לי? אני לא יודע מה זה עוזר. זה סתם, יוצאים החוצה מבית הדין. אם בית הדין לא מחזיק בעשייה, יוצאים החוצה מבית דין. אני לא יודע מה זה חילוק.

ר' יואל אשר: אולי חוץ לבית דין פירושו גם שאין שם נקיטת חפץ, עושים סוג שבועה יותר חלשה?

ר' יצחק: אבל לא כתוב כאן, הרמב"ם אומר **חוץ לבית דין**. זה הכל.

ר' יואל אשר: מה זה ראשי התיבות כאן? הוא מביא: **למנוע בזיון גדול יותר אם תשקר, מ"ע ר"ק.**

ר' יצחק: אתה מביא אנשים שאומרים דברים. אני מדבר מה שכתוב ברמב"ם. מעשה רוקח אולי, אבל מה נכנס כאן בזיון? אני לא מבין. אתה מדבר **נמנעין מלהשביעה**, כי היא הולכת לעשות שבועת שוא. או שזה אומר שזה לא עוזר בכל מקרה, הם לא סומכים על השבועה, או שזה אומר שהם לא רוצים סתם להכשיל יהודי בשבועת שוא. מה שבקיצור, היא לא יכולה לקבל את הכתובה עכשיו.

ר' יואל אשר: לא, היא מקבלת את זה כן. לא. אין להם דרך להוכיח שזו שבועת שוא.

ר' יצחק: נמנעין מלהשביעה לא אומר שהיא מקבלת את זה. לא, אבל אם לא משביעים, זה צריך להיות תקוע.

ר' יואל אשר: שהיא נשארת בלי הכתובה? אתה לא יכול לא לתת לה את הכתובה כי אתה נמנע מלהשביעה. אה, אוקיי. לא, אתה רואה, מישהו משביע, רק עושים את זה **חוץ לבית דין**. אוקיי. כי לנו יש פחד שאולי באמת היא לא צודקת. אין לה ברירה. אם יש להם הוכחה, כשליורשים יש הוכחה ששבועתה שקרית, אז אפשר לעשות דין תורה חדש. אבל החכמים סברו שאצל הרבה מהאלמנות יש מעשיות כשהן כבר לא מחזיקות מעמד.

ר' יצחק: כן כן, בקיצור, על השאלה שלי, מה עוזר חוץ לבית דין? והרמב"ם לא אומר, אז מה אני אעשה? יש צליל מהרמב"ם, שבית הדין לא רוצה, היורשים יוצאים החוצה, הם עושים את זה בכל מקרה.

העצה של להיות מדיר בבית דין

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם, יש עוד עצה איך אפשר להתעצה עם ההשבעה. אפשר להדיר אותה, אפשר לעשות שהיא תעשה נדר שהיא לא הולכת לעשות

ר' יצחק: דבר מסוים כי

ר' יואל אשר: היא לא הולכת לאכול ענבים. אם היתומים רוצים לעשות אחרת, הם רוצים לעשות עליה נדר,

ר' יצחק: שהם מסכימים, שהם הולכים לשלם בשם הנדר בלי שבועה.

ר' יואל אשר: במקום שבועה הולכים לעשות נדר. מאחר והשבועה היא דבר בעייתי, היתומים יכולים לעשות את זה. **ונודרת להן כל מה שירצו**. היא צריכה לעשות נדר כזה, שאם אני לוקחת כסף שלא ביושר, או אם לא מגיע לי הכתובה, שלא אוכל לאכול דבר מסוים. ואז עושים את זה כן. את הנדר הזה אפשר כן לעשות בבית דין.

על הנדר הזה אין בושה שהיא עושה שבועת שוא. כי בנדר זה הרי מעשה אחר לגמרי. אם היא הולכת אחר כך כן לאכול תפוח, למרות שהיא לא רשאית, היא לא הולכת לעשות את העבירה מול בית דין, היא הולכת לעשות את העבירה אצלה בבית. זו כבר הבעיה שלה. אבל יש משהו ענין של כבוד בית דין, זו בושה לבית דין או שזה זלזול בבית דין, שנשים מורות לעצמן היתר להישבע מול דיינים דברים שקריים. לא מדברים כאן על רשעות, לא מדקדקים בשבועה כמו שצריך להיות. אבל על נדר אין את הבעיה הזו. **ומדיירין אותה בבית דין ואחר כך נוטלת כתובתה**. כתוב כבר, כי כשהיא עושה את הנדר, מול בית דין היא עושה נדר טוב. זה שאחר כך היא נכשלת, היא אוכלת ענבים, למרות שהיא לא הייתה רשאית לאכול ענבים.

ר' יצחק: אולי היא לא הולכת, ולמה מנדר יש לה יותר פחד מאשר משבועה? אתה הרי הכנסת בכל המעשה שהיא בדיוק חשודה על הנדר כמו על השבועה אולי, הא? לא.

ר' יואל אשר: אבל אני מתכוון אבל המילה היא הרי לא על שהיא, היא לא חשודה על שבועה שהיא לא לוקחת ברצינות שבועה. זה הרי משהו ענין כזה שלא תדקדק. זה הרי משהו ענין כזה שבית דין סוברים שאלמנות בדרך כלל, זה מאוד קשה שהן תעמודנה בכל, אם לא היה פעם איזה מעשה שהבעל נתן להן כסף על דעת הכתובה. ככה נראית המילה, לא על שהן בכלל קלות בשבועות.

ר' יצחק: אני לא יודע, בית הדין לא מסכים לעשות שבועה, אבל נדרים הם כן מסכימים לעשות, ככה נראה. כן. וממילא זה יעבוד ככה. הוא מביא שיש תשובת הרמב"ם, לנסות להסביר את ההלכה.

זה שהרמב"ם אומר "**רצו**" משמע לכאורה שהם צריכים להסכים. זה אומר שנדר, החכמים הרי עשו תקנה שהיא לא יכולה לגבות אלא עם שבועה. עם שבועה, נכון. אם נדר צריכים להסכים. כן. ככה אני מבין. אבל אני לא מבין ברור. זה תלוי, יכול להיות שזה הכל תלוי במציאות שהשבועה עובדת, זה לא עובד וכולי, זה כן יעבוד, זה לא יעבוד. אני לא יודע. אוקיי.

הלכה י"ג: אלמנה שמתה או נישאה לפני השבועה

הגדר של השבועה כתנאי בחלות של הכתובה

ר' יצחק: הלאה, מה קורה אם היא לא נשבעה?

ר' יואל אשר: כן? "**מתה האלמנה קודם שתישבע**", אם האלמנה מתה עוד לפני שהיא יכולה לעשות את השבועה,

ר' יצחק: לפני שהיא עשתה את השבועה, אהם.

ר' יואל אשר: זה אומר, הבעל מת והיא באה לגבות, אבל היא לא הצליחה להישבע. עכשיו השאלה לגבי היורשים, אהם. היורשים הרי לא יכולים להישבע. היורשים לא יכולים להישבע על מה? היורשים לא היו שם תמיד, הם לא יודעים אם בעל אמם שילם לה פעם כבר, זו בעיה: **"אין יורשיה יורשין מכתובתה כלום שאין לה כתובה עד שתישבע"**, הם לא ירשו כלום.

הפשט הוא, זה לא פשט שהשבועה היא איזה דין צדדי כמו שהיא מקבלת את הכתובה כי מגיע לה הכתובה והיא כבר זכתה בזה, אלא שיש איזה הלכה צדדית שהיא צריכה להישבע כדי לתת יותר נאמנות. לא! נראה שהשבועה עושה את החלות שזה יהיה שלה, ולפני השבועה זה בכלל לא שלה. היורשים לא ירשו כלום. טוב מאוד. שהשבועה היא יותר מבירור.

ר' יצחק: השבועה, זה אומר שבועה אומרת שהתקנה היא שהיא לא יכולה לקבל בלי שבועה, זה תנאי.

נישאת קודם שתישבע: החשש של שמא יפר הבעל בנדר

ר' יואל אשר: **"ואם נישאת קודם שתישבע"**, אם היא התחתנה שוב עוד לפני שהיא נשבעה,

ר' יצחק: היא יכולה עכשיו לעשות שבועה.

ר' יואל אשר: אז **"הרי זו נשבעת אחר הנישואין ונוטלת כל זמן שתרצה"**.

ר' יצחק: לא,

ר' יואל אשר: מה רוצה להגיע לכאן? היא עדיין יכולה להישבע, עדיין מגיע לה הכסף, **"כל זמן שתרצה"**. **"אבל"**, אבל נדר היא לא תוכל לעשות אם היא התחתנה שוב, זה לא יעזור. למה? **"אבל אינה נודרת ונוטלת"**, כלומר, אם היורשים אומרים לא, רק בתנאי שאת עושה שבועה, היא לא יכולה לומר: אה, אני מוכנה לעשות נדר. במקרה כזה היא לא יכולה לעשות נדר, כי אם היא התחתנה שוב יש לה דרך החוצה מהנדר, **"שמא יפר הבעל"**, אולי הבעל יפר את הנדר, אז נדר יפסיק להיות נאמנות במקרה כזה. כן, טוב.

הלכה י"ד: ייחד לה קרקע או מטלטלין בכתובתה

למה לא נופלת שבועה כשהבעל מייחד לה קרקע או מטלטלין?

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם מקרה כזה, מה קורה, **"ייחד לה קרקע בכתובתה"**, אם הבעל ייחד קרקע מסוימת שמהקרקע היא תגבה את הכתובה. אומר הרמב"ם: **בין שייחדה בארבעת המצרים**, בין כשהוא סימן מאוד ברור איזו חתיכת קרקע הוא נותן לה, מאיפה עד איפה, מכל ארבעת הצדדים, **בין במצר אחד**, או אפילו רק הוא מראה כאן והוא מראה רק שטח משוער, איפה זה מצד אחד, **גובה את כתובתה ממנה בלא שבועה.**

במקרה כזה אפשר הרי לראות את הקרקע. הקרקע הרי עדיין לא אצלה. הקרקע היא מה שזה, זה נמכר או מה שזה שוכב. היא כן יכולה לגבות בלא שבועה, כי... כן, זו המילה, כי... אני שומע, אני לא יודע. כי הוא חיזק יותר עם העשייה של אפותיקי?

ר' יצחק: זה לא עוזר, נכון? כי בכל מקרה כל נכסוהי ערבאין לכתובתה, כמו שלמדנו הרי עכשיו קודם. אבל אולי זה אומר שהוא יותר סומך עליה או משהו.

ר' יואל אשר: אבל יכול להיות כי **ייחד לה קרקע בכתובתה**, יודעים אנחנו שהוא מעולם לא סתם שילם לה. כל הזמן הרי היה פחד שאולי הוא נתן לה פעם כסף ואמר שזה יהיה עבור חלק מהכתובה. אבל אם הוא **ייחד לה קרקע**, יודעים שהוא לא הולך... הוא לעולם לא יתן משהו אחר.

ר' יצחק: נכון.

ר' יואל אשר: כי הוא הרי נתן את זה. נכון.

בהלכה הבאה אותו דבר: **וכן אם כתב לה מיטלטלין**, את תירשי את בקבוק היין,

ר' יצחק: כן? לא תירשי, הכתובה, כן?

ר' יואל אשר: את תקבלי עבור הכתובה את בקבוק היין, **והן עצמן קיימין**, והמטלטלין עדיין שוכבים שם. גם אותו דבר, **נוטלת אותן בלא שבועה**, כי אם הבעל שילם לה, הוא היה נותן לה את המטלטלין, ואם זה עדיין שוכב כאן בירושה.

ר' יצחק: הכל יותר מסתבר, הכל יכול להיות,

ר' יואל אשר: אבל הולכים הרי לפי מה שנראה. **וכן אם נמכרו ונלקח בהן מיטלטלין אחרים**, במקרה שהוא כתב מטלטלין, זה לא רק אם המטלטלין עדיין שוכבים בירושה, אלא אפילו הבעל הלך והוא מכר את המטלטלין והוא קנה דברים אחרים, **ונודע שאלו השניים מדמי המיטלטלין הראשונים**, את המנורה הוא קנה מבקבוק היין שהוא מכר, אז עדיין **שנוטלת בלא שבועה**, כי אם זה שוכב כאן, ויודעים את ההיסטוריה שלו, יודעים שהיא עדיין לא קיבלה את הכתובה, במקרה כזה לא נופלת השבועה. טוב מאוד. הלאה, אומר הרמב"ם הלאה.

הלכה ט"ו: הפוגמת כתובתה ועד אחד מעיד שהיא פרועה

הדין של מודה במקצת על שטר כתובה

ר' יצחק: עכשיו הולכים ללמוד עוד אישה שצריכה לקבל רק עם שבועה. זה אומר אפילו כשהיא לא אלמנה לכאורה,

ר' יואל אשר: נכון? נכון. אומר הרמב"ם: **הפוגמת כתובתה**, אחת שפוגמת, זה אומר היא עושה בעצמה שהכתובה שלה תהיה חצי ממה שהיא הייתה.

ר' יצחק: הוא הולך להסביר.

ר' יואל אשר: היא עושה פגם, היא עושה פגם, כן? כן, היא פוגמת בכתובה, היא עושה שהכתובה תהיה פגומה, כן, טוב מאוד. גם של**א תיפרע אלא בשבועה. כיצד? הוציאה שטר כתובה שיש בו אלף זוז**, היא באה עם שטר כתובה שאומר שהבעל עשה כתובה של אלף זוז. **הבעל**, אם הבעל אומר: **נתקבלה הכל**, אני כבר שילמתי לה את כל אלף הזוז. זה אומר, כאן מדברים כשהיא מגורשת, הוא אומר שהיא כבר קיבלה את כל אלף הזוז.

ר' יצחק: איך היינו,

ר' יואל אשר: היא אומרת? אז ככה, אם היא הייתה אומרת,

ר' יצחק: מה קורה במקרה כזה?

ר' יואל אשר: היא אומרת: **לא נתקבלתי אלא כך וכך.** אמת שהוא נתן לי, הוא לא נתן לי אלף,

ר' יצחק: הוא נתן לי חמש מאות.

ר' יואל אשר: והמקרה כזה הפשט הוא שהיא מודה במקצת. היא מודה בחלק מזה, היא כבר עשתה שהכתובה תהיה חלשה, זה פגם את החוזק של הכתובה שלה.

במקרה כזה, **אפילו יש עליה עדים במקצת שנטלה,** אפילו יש עדים על המקצת שהיא לקחה, ממילא היא יכולה לומר: אתה רואה, תמיד כשהתחשבנו היה עם עדים; **אפילו דקדקה בחשבון מה שנטלה בחצי חצי פרוטה,** היא מראה: אתה רואה, יש לי פתק, כל פעם שהוא נתן לי עד הפרוטה, יש לה ראיות נהדרות שעושות בדיוק

ר' יצחק: ש

ר' יואל אשר: היא הייתה מאוד מדקדקת, ובאמת הבעל רק שילם כמה שהיא אומרת, אבל למעשה, מאחר וחסר כבר בנאמנות שלה, היא כבר מודה במקצת,

עד אחד מעיד שהיא פרועה

ר' יצחק: כבר.

ר' יואל אשר: זה המקרה של פוגמת כתובתה. מה קורה, **אמר הבעל נתקבלה הכל,** הבעל אומר היא כבר קיבלה הכל משולם, **והיא אומרת לא נתקבלתי כלום,** היא אומרת אני לא קיבלתי כלום, היא כופרת הכל.

ר' יצחק: היא מכחישה את כל הטענה של הבעל. כן.

ר' יואל אשר: היא אומרת **לא נתקבלתי כלום,** מה קורה במקרה כזה? **ועד אחד מעיד עליה שנתקבלה הכל,**

ר' יצחק: הבעל מביא עד אחד.

ר' יואל אשר: עד אחד הרי לא נאמן בדיני ממונות, אבל קצת נאמנות – לעד אחד יש הרי בוודאי מספיק נאמנות לחייב שבועה. אז אפילו היא כופרת הכל, אבל הוא מביא עד אחד שאומר על הכל או על מקצת,

ר' יצחק: לא תיפרע כל כתובתה אלא בשבועה.

ר' יואל אשר: זה אומר כדי לקבל את הכל, אם היא כן, **לא תיפרע כל כתובתה אלא בשבועה.** טוב מאוד. זה אומר החלק שהיא, זה אומר אם היא נשבעת אז הוא צריך לתת לה את הכל. היא נשבעת על **לא נתקבלתי כלום.** אז השבועה שלה תהיה חזקה יותר מהעד אחד. כן.

הלכה ט"ז: הנפרעת שלא בפניו

ר' יצחק: הלאה, **הנפרעת שלא בפניו.**

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם כך: **הנפרעת שלא בפניו,** מה קורה כשהאישה מקבלת משולמת את הכתובה שלה שלא בפניו? **לא תיפרע אלא בשבועה.** זה אומר למדנו שאלמנה צריכה להישבע שבועת אלמנה. אישה שמתגרשת לא צריכה להישבע כלום, חוץ ממקרים שהיא מודה במקצת וכדומה. אבל אישה שמקבלת את הכסף של הכתובה בלי שהבעל יהיה שם, היא צריכה כן להישבע. אז הרמב"ם מסביר: **כיצד, הרי שגירש את אשתו והלך לו,** הוא נתן גט לפני ה

ר' יצחק: אישה והוא נעלם.

ר' יואל אשר: במקרה כזה **בית דין יורדין לנכסיו אחר שתישבע,** בית הדין מטפל ומוציא מנכסיו **אחר שתישבע.** היא צריכה להישבע,

ר' יצחק: כי **ומגבין אותה כתובתה, ומגבין אותה כתובתה.**

ר' יואל אשר: ו, כן. קודם כל, **יורדין לנכסיו** זה דבר מעניין. הנכסים היו למטה מההר, כי השדות צריכים להיות הרבה מי גשמים. אז ישוב טוב היה למעלה, אני יודע, צפת, גרים על ההר, ולמטה השדות. אז בית דין יוצא מפסגת ההר שלהם, שער העיר של בית הדין, והם יורדים לנכסים, והם מוציאים מהפירות שהם מוציאים מהשדות.

אבל במקרה כזה היא צריכה להישבע. מה זה קשור לאשה מעיזה פניה, או... לא, למה כשהבעל לא שם? אה, כי אולי הבעל היה טוען שהיא כבר קיבלה.

ר' יצחק: כן כן, אותו דבר כמו... לא,

ר' יואל אשר: בדרך כלל בגט היא לא צריכה להישבע.

ר' יצחק: כי כשהוא כאן, הוא יביא טענה ברורה, נכון. אומר הרמב"ם,

ר' יואל אשר: והוא שיהיה, זה שבית הדין הולך ומשלם את הכתובה,

ר' יצחק: אפילו עם שבועה,

ר' יואל אשר: זה לא עושים תמיד. זה עושים רק כשהוא **במקום רחוק שיש להם טורח להודיעו,** קשה לבית הדין לנסוע לקצה השני ולהודיע. אז בית הדין לוקח על עצמו עבור האישה והם הולכים, הם לוקחים מהנכסים. **אבל אם קרוב הדבר להודיעו,** הוא לא כל כך רחוק, ובית הדין יכול להודיע, **שולחין לו ומודיעין אותו,** אז מודיעים לו. ואומרים לו **שאם לא יבא,** אם הוא לא הולך לבוא ולשלם, היא תישבע ותיקח.

שקלא וטריא: למה צריך להודיע לבעל כשהוא קרוב?

ר' יצחק: אה, זה מודיעים לו? או שאתה אומר מודיעים לו, ואם הוא לא בא, **אם לא יבא,**

ר' יואל אשר: אז פעם הם ירדו? אבל קודם כל, השאלה היא אם... מה עוזר ביאתו? אולי היא תודה מולו או מה?

ר' יצחק: אם הוא בא... מה חסר? לא, למה זה חשוב? נראה שזה חשוב שכן יודיעו לו. אף על פי שהמקסימום שהוא יכול לעשות

הוא לחייב שבועה, את זה הם כבר, עושים כבר תמיד בשבילו. יש חשש ראיות.

שוב, כשיש דין תורה, לא מתאים שלא ייתנו לאדם זמן. אם לא בגלל זה תיקנו חכמים שאלמנה תעשה שבועה. הרי האדם נמצא כאן, הוא בעיר הסמוכה,

ר' יואל אשר: תתקשר אליו! לא, אני מבין, אבל הרמב"ם כאן לא הולך כי בכל דין תורה צריך לתת לאדם הזדמנות, נראה ש... כן,

ר' יצחק: כל כתובה, זה דבר רגיל שכתובה...

ר' יואל אשר: הוא יכול לומר הייתי טוען משהו. לא משנה מה הוא היה יכול לטעון. לפי מה שנראה כאן הוא תמיד רק היה יכול לחייב שבועה.

ר' יצחק: למה? הוא יכול להביא ראיה, יכול להיות שיש לו עדים.

ר' יואל אשר: אפשר לחשוב, יכול להיות שהוא יטען שאם הייתי שם היא הייתה מודה.

ר' יצחק: אני לא מבין, יכול להיות לו חתן, אני לא מבין על מה אתה צריך את זה?

ר' יואל אשר: יכול להיות לו חתן גם. טוב, אומר הרמב"ם הלאה, **הפוחתת כתובתה.**

ר' יצחק: נראה מכל ההלכות האלה שזה דבר רגיל שאישה כבר קיבלה קצת מהכתובה, מסיבות שונות. אז בית הדין צריך להשתמש בשכל הישר שלהם ולומר, אם אפשר לקרוא לו שיקראו לו וישאלו אם יש משהו עניין, ואכן נמי אם לא, יש לה כתובה, יש לה זכות לקחת את זה עם שבועה.

הלכה י"ז: הפוחתת כתובתה

ר' יואל אשר: כן טוב.

ר' יצחק: אומר הרמב"ם הלאה **הפוחתת כתובתה.** עוד מין שצריכה שבועה,

ר' יואל אשר: הפוחתת, פוחתת או פוחתת, אישה שעושה שהכתובה שלה תהיה שווה פחות. היא מודה על משהו שהכתובה שווה פחות. נראה כבר. אז אישה כזו **נפרעת שלא בשבועה.**

אומר הרמב"ם כך: **כיצד, הוציאה שטר כתובה באלף זוז,** היא באה והיא הביאה שטר כתובה שהבעל צריך לשלם לה אלף זוז. **והוא אומר,** הוא טוען **נתקבלה הכל,** כבר שילמתי הכל. **והיא אומרת,** אומרת היא כך: **לא נתקבלתי כלום,** לא שילמת לי כלום, אבל אני רוצה כן לומר משהו. **ואין לי אלא חמש מאות,** כתוב אמנם בשטר אלף זוז, אבל האמת היא שהוא חייב לי רק חמש מאות. **וזה שכתב לי אלף אמנה היתה ביני לבינו,** הוא רצה להישמע כמו גביר גדול, אז כתב אלף, אבל היה לנו הסכם בינינו. אמנה פירושה אמון. הוא האמין לי שאני אהיה אמיתית ואספר את הסוד שזה היה רק חמש מאות זוז.

אז פשוט כאן שהאישה הראתה נאמנות גדולה. כי היא הייתה יכולה, היא יודעת שהיא אישה חכמה, היא הייתה יכולה לומר לא נתקבלתי כלום ואתה צריך לתת עוד את כל האלף, והוא רק היה יכול לבקש שבועה והיא הייתה מקבלת את זה. אבל היא הלכה והודתה על משהו. רואים את נאמנותה, בגמרא זה נקרא מיגו. היא הייתה יכולה לומר שחייבים את כל הסכום. אז רואים שהיא אישה ישרה והיא אומרת אמת, במקרה כזה **נפרעת שלא בשבועה.** זה סוג של הוכחה, זה מראה שהיא ישרה, יכולה לתבוע את חמש המאות שהיא תובעת שלא בשבועה.

אבל **אם אמרה אין בשטר כתובתי אלא חמש מאות,** לא שהיא אומרת את התירוץ ש אמנה היתה ביני לבינו, אלא היא אומרת שזה אכן שטר מזויף. באמת השטר הוא שטר משובש. כתוב בשטר אלף אבל באמת זה חמש מאות. אז אז היא לא יכולה לתבוע יותר כלום מהשטר. **אינה נפרעת בשטר זה שיש בו אלף כלום, שהרי ביטלה אותו,** היא בעצמה אמרה שהשטר הוא שטר מזויף. **וכאילו הודת שהוא שקר,** כאילו היא הודתה שהכתובה היא שקר. ממילא אחרת מהמקרה הקודם, כשיש לה הסבר, כן, כשאין לה הסבר.

שקלא וטריא: הסברא באמנה והדין של ביטול השטר

ר' יצחק: לא שיש הסבר. במקרה הקודם יש לה שטר תקין. יש לה שטר. השטר אמיתי מחייב לתת לה אלף זוז. דרך אגב, לא ברור בכלל למה היא צריכה מיגו לומר שהיא צודקת, היא בפניו. היא סתם כך צודקת, יש לה שטר כתובה. סך הכל, אומרת הגמרא, אומרת היא שהיא לא רוצה חמש מאות... כן, המילה אמנה שיש בכתובות פירושה ש

ר' יואל אשר: מילאו סתם שטר, לא המספר הנכון, זו המילה. בדיוק.

ר' יצחק: זה שטר כשר, אם היא אומרת אני רוצה רק חמש מאות, כי היא אכן מקיימת את האמנה, אין בעיה, קחי חמש מאות. אבל אם היא אומרת שהשטר מזויף, אז פשוט היא אומרת שאין שטר, אז בשם מה את גובה כתובה?

ר' יואל אשר: אבל זה דבר מוזר, כי הבעל לא אומר שהשטר מזויף, הבעל אומר רק **נתקבלה הכל.** הבעל אומר כן, היה לנו חתונה, את הכתובה כתבנו תחת החופה. הוא אומר רק ששילמו כבר. נראה כי היא החליטה... העובדה לא,

ר' יצחק: כי זה לא מודה במקצת שהוא אמר. שוב, **נתקבלה הכל** זו רק בעיה כשהיא מודה קצת. אם היא לא מודה כלום, זה לא עושה כלום. הוא צריך להיות לו איזו סיבה לחייב אותה אפילו שבועה. סתם שהוא אומר **נתקבלה הכל** לא קורה כלום, היא כופרת הכל. היא עדיין נקראת כופרת הכל, האישה כאילו. היא אומרת רק שאני מסכימה, אני מבצעת את ההסכם שלנו לתבוע רק חמש מאות. אבל אין שום הודאה לגבי עצם ההתחייבות. זה הפירוש, מה שאין כן ה...

ר' יואל אשר: אבל כשהיא אומרת **אין בשטר כתובתי אלא חמש מאות...**

ר' יצחק: תלוי אם היא אומרת אמנה.

ר' יואל אשר: מה הוא אמר?

ר' יצחק: הוא אומר **נתקבלה הכל**, אבל היא אומרת מאיזו סיבה שמגיע לה רק חמש מאות, כי אין בשטר אלא חמש מאות.

ר' יואל אשר: ומה עם השטר? הוא מזויף. אם הוא מזויף, אז מה את רוצה בכלל? זה מוזר לי, כי אם הוא כאן והוא אומר **נתקבלה הכל** הוא אישר את השטר. יכול להיות שמדברים כאן בכלל, נגיד כשיש שטר,

ר' יצחק: הוא לא כאן. בית הדין קורא לה, או שהיא באה עם שטר, והיא אומרת יש לי כאן שטר של אלף זוז, אבל באמת חייבים לי חמש מאות. מה את מתכוונת? אם היא, הוא יכול לומר מהיום עד מחר שהיא לא רוצה, אם היא אומרת שאין שטר, אין שום סיבה לתת כסף, אני לא מבין. למה ייתנו? לאדם אחר?

ר' יואל אשר: אבל זה דבר מוזר,

ר' יצחק: כי אנחנו לא אומרים

ר' יואל אשר: כאן שהשטר הוא שטר מזויף.

ר' יצחק: אנחנו אומרים כן.

ר' יואל אשר: לא,

ר' יצחק: כי אפילו הבעל לא אמר את זה.

ר' יואל אשר: לא, הרמב"ם אומר משהו שכשהיא אומרת נגד הכתובה היא מבטלת אותה, כאילו. הוא אומר כאן משהו כאילו. אף אחד לא אומר שזה שטר מזויף. היא לא אומרת שזה שטר מזויף, זה כאילו. כאילו. הבעל אפילו לא אמר את זה ש

ר' יצחק: זה שטר מזויף. לא חסר שהבעל יאמר,

ר' יואל אשר: הבעל אומר **נתקבלה הכל**.

ר' יצחק: היא אומרת בשטר יש חמש מאות.

ר' יואל אשר: אבל מכיוון שבאמירת המילים האלה היא ביטלה את השטר, לא שהבעל אומר ש... הבעל אומר כן, על השטר הזה חתמנו תחת הכתובה. אבל באמירת **אין בשטר כתובתי אלא חמש מאות**, היא ביטלה את הכתובה.

ר' יצחק: לפיכך, ממילא אין לה שטר לגבות כלום, אין שום שטר. יש סתם תביעה בלי שטר. סתם תביעה בלי שטר, אז מאוד טוב, הוא יכול עם זה להיות... הוא כופר הכל, עושה שבועת היסת והוא פטור.

ר' יואל אשר: במקרה אחר, זה אומר כמו שאין לה... השטר שלה פסול, אבל היא כן יכולה לתבוע ממנו שבועת היסת, שישבע אתה ש

ר' יצחק: אתה לא חייב לי כלום, ואז הוא נפטר.

ר' יואל אשר: לא אחרת מכל פעם שקוראים למישהו לבית דין ואומרים אתה חייב לי, ואתה לא חייב לי, אז אתה נשבע היסת ופטור. בסדר. אחר כך הרמב"ם מובן מאליו מסייג את כל הדברים האלה, שבמקום שלא חייבים דווקא להיות שטר, שכולם יודעים שלכל אחד יש כתובה, אז אכן הלכות מסוימות יהיו אחרות, אבל את זה נראה אחר כך.

הלכה י"ח: כל מקום שאמרנו לא תיפרע אלא בשבועה

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם: **כל מקום שאמרנו לא תיפרע אלא בשבועה**, בכל מקום שאמרנו שהיא מקבלת רק את הכתובה שלה אם היא נשבעת, **אומרין לה...**

הפירוש של "תיפרע שלא בשבועה" ותנאי מהבעל

ר' יואל אשר: נו, ומה אז התכוונת?

ר' יצחק: הוא מסביר.

ר' יואל אשר: **לא תיפרע אלא בשבועה** פירושו שהיא מקבלת את כספה אחרי שהיא נשבעת. **ומקום שנאמר תיפרע שלא בשבועה, אומרין לבעל, עמוד ותן לה,** בבקשה, שלם לה את כספה, **ואין אתה נאמן בטענה זו עד שתביא ראיה לדבריך.**

ר' יצחק: אה, עכשיו אפשר לראות מה קורה אם יש לו אכן ראיות. כן?

ר' יואל אשר: אה, זו הקדמה ל...

ר' יצחק: ההלכה הבאה פירושה.

ר' יואל אשר: כן כן. **אמר הבעל מעצמו תישבעי לי על טענתי,** כשהבעל אומר: תישבע **על טענתי,** על הטענה שלי?

ר' יצחק: כי יש לי טענה.

ר' יואל אשר: אה, כשיש לו טענה, אומר הוא: אני רוצה שהיא תישבע נגד הטענה שלי, אז אז אומרים **לה הישבעי וטלי, ותישבע בנקיטת חפץ.**

ר' יצחק: אהם.

ר' יואל אשר: אבל מה הוא הוסיף כאן? הלאה, תראה הלאה, תראה הלאה, אבל...

הלכה י"ט: כשהבעל עושה תנאי של נאמנות

ר' יואל אשר: התנה עמה, אה, אם יש להם תנאי, **שתגבה כתובתה בלא שבועה,** שכשיגיע הזמן היא תוכל לקחת את הכתובה בלי שבועה, אהם. או שהם עשו תנאי, **שהיא נאמנת כל מה שתטעון,** מה התנאי? בוודאי צריכים להיות שני עדים שהיה תנאי כזה, כן?

ר' יצחק: כותבים תנאי כזה בכתובה. אה,

ר' יואל אשר: בכתובה, **או שהיא נאמנת כל מה שתטעון,** אז **גובה ממנו שלא בשבועה כלל.** וזה עוזר בינה לבין בעלה, **אבל אם באת ליפרע מיורשיו,** לא עוזר אפילו מה שכתוב בכתובה. אהם. **תישבע ואחר כך תיטול,** אז בכל מקרה היא צריכה להישבע לפני כן.

ר' יצחק: אהם. מה אם, נגיד עשה תנאי על זה עצמו?

שיחה: הסדר של הרמב"ם בהלכה י"ח

ר' יואל אשר: כן? מה, שוב זה עדיין קצת מוזר לי החלק השני של י"ח,

ר' יצחק: מה הוא רצה לפתוח עם ה... את כל הסדר,

ר' יואל אשר: הרמב"ם מסביר איך זה עובד, אותו... כן כל הדברים הוא או שהוא היה צריך לומר הקדמה לכל ההלכות הקודמות מה פירוש כל **תישבע.**

ר' יצחק: לא, הוא לא אומר שום חידושים. אוקיי, **התנה עמה...** הוא רק מסביר את הכלל,

ר' יואל אשר: ואחר כך הוא אומר מתי יש יוצא מן הכלל.

תנאי נאמנות לגבי יורשים ולקוחות

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם כך: כשהוא עשה תנאי **שתהיה נוטלת מיורשיו בלא שבועה,** קודם אמרו, אם הוא לא יכול לעשות, שאם הוא עשה תנאי ביניהם שניים, זה לא עובר אוטומטית

ר' יצחק: ליורשים.

ר' יואל אשר: אבל אם כן היה תנאי ברור על היורשים, אבל תנאי **שתהיה נאמנת על יורשיו,** אז **הרי זו נוטלת מהן בלא שבועה.** התנאי ביניהם שניים הוא, שהכתובה שלה לא תהפוך לשבועה ליורשים.

אומר הרמב"ם, זה רק כשהיא לוקחת ישירות מהיורשים. אבל אם היורשים או הוא מכרו **מנכסים משועבדים, אבל אם באת לטרוף מנכסים משועבדים,** אז, אז **לא תטרוף אלא בשבועה. ואף על פי שהאמינה הבעל,** אפילו אם הבעל האמין לה, הבעל כן עשה תנאי שהוא מאמין לה, אפילו הוא אומר תנאי שאת יכולה גם לקחת מלקוחות בלי שבועה.

ר' יצחק: אפילו על הלקוחות.

ר' יואל אשר: א, אז נחזור שוב אחורה. בדרך כלל כשהבעל עושה תנאי, זה עוזר רק על עצמו. אם הוא עושה את זה ברור על היורשים, זה עוזר גם על היורשים. אבל על הלקוחות הוא כבר לא יכול לעשות שום תנאי. **שאין תנאי הבעל מועיל אלא עליו ועל יורשיו. אבל להפסיד ממון אחרים,** על חשבון הלקוחות שקנו, ללקוחות יש תמיד את הזכות לומר, שהם נותנים רק על ה

ר' יצחק: קרקע שלהם עם שבועה.

ר' יואל אשר: אבל להפסיד ממון אחרים אינו מועיל,

ר' יצחק: לא עוזרת השבועה שלה. מצוין. עכשיו נלמד עד מתי,

ר' יואל אשר: לא עוזר התנאי שהוא עשה לה.

חידוש וקושיה: למה עוזר התנאי על היורשים?

ר' יצחק: כן, אתה לא יכול לעשות תנאי על אחר, זה לא הולך ככה. למה על היורשים שלך אתה כן יכול, גם אני לא יודע. כי היורשים שלך הם לא אתה.

ר' יואל אשר: איכשהו אתה יכול. לא יודע למה. אוקיי,

ר' יצחק: צריך לחשוב. איכשהו הוא יכול, אני לא יודע. אוקיי.

הלכה כ': גביית כתובה עם שטר ובלי שטר, והזמן של כ"ה שנים

ר' יצחק: עכשיו נלמד עד מתי אפשר לגבות את הכתובה. יש הגבלות.

ר' יואל אשר: כן, אומר הרמב"ם כך: **אלמנה שהיה שטר כתובה יוצא מתחת ידה,** שיש לה שטר כתובה בידיה, **נשבעת,** יכולה תמיד להישבע, **וגובה כתובתה לעולם, אפילו אחר מאה שנה,** אפילו אחרי מאה שנה שהבעל מת או התגרש. אם יש לה את הכתובה, היא יכולה לבוא לבית דין לומר: זו הכתובה, מעולם לא קיבלתי מהכסף. **בין שהיתה בבית בעלה,** בין שהיא יושבת עדיין בבית בעלה והיא אומרת עכשיו נזכרתי לגבות, **בין שהיתה בבית אביה,** אפילו היא חזרה לבית אביה, היא יכולה תמיד להיזכר.

זה כשיש לה שטר. **ואם אין שטר כתובה יוצא מתחת ידה, אין לה כלום,** אין לה כלום, **ואפילו עיקר כתובה,** אין לה גם את המנה מאתיים. **ואפילו תבעה ביום מיתת בעלה,** אפילו באותו יום שהבעל מת, היא באה לבית דין לומר: אני צריכה את הכסף שלי. עדיין יש סברא לומר: מתי הוא שילם לה? הוא חי עד עכשיו! אבל זה לא עוזר, אין לה שטר. אולי הוא שילם לה, אין לה שטר. **וכן הגרושה, אפילו עיקר אין לה עד שתוציא שטר כתובה.**

במקום שאין כותבין כתובה

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם: **במה דברים אמורים,** ההלכות שהכל תלוי בשטר כתובה, מובן מאליו, לא מובן מאליו, מובן מאליו שהרמב"ם צריך לומר את זה. אומר הרמב"ם: זה **במקום שדרכן לכתוב כתובה.** במקום, כשזה הסדר לכתוב כתובה, יש טענה: אם עדיין חייבים לך, את צריכה להביא את הכתובה.

אבל במקום שאין דרכו לכתוב כתובה, אלא סומכין על תנאי בית דין, כל אחד יודע שנותנים כתובה, כי זו תקנת חכמים, תנאי בית דין. **הרי זו גובה עיקר כתובה אף על פי שאין בידה שטר כתובה,** כי כל אחד יודע שהוא מת, זה סימן שצריך לשלם כתובה. **בין נתגרשה בין שנתאלמנה, בין שהיתה בבית בעלה בין היתה בבית אביה.**

אומר הרמב"ם: זה הכל על הכתובה שהיא תקנת חכמים. **אבל תוספת,** מה שהבעל מוסיף, זה לא תקנת חכמים, הוא עושה את זה מרצונו שלו, אז בוודאי דבר כזה **אין לה בכל מקום,** בכל מקום, אין הבדל איפה, יש רק **בראיה ברורה,** על זה אין את הדבר שכל אישה חייבת לקבל כתובה אוטומטית.

ההבדל בין בית בעלה ובית אביה (כ"ה שנים)

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם: **ועד כמה תגבה האלמנה** עכשיו, אומר הוא כך,

ר' יצחק: עכשיו למדנו שיש אופן כזה שלא צריך שטר. כשיש שטר, אין מגבלה, למדנו. אבל כשאין שטר, יש מגבלה.

תרגום לעברית

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם: **ועד כמה תגבה האלמנה העיקר,** את עיקר הכתובה, **במקום שאין כותבין כתובה? אם היתה בבית בעלה,**

ר' יצחק: כלומר כמה זמן היא

ר' יואל אשר: גרה בתנאי זה, אם כמה זמן היא גרה בבית הבעל, נראה כבר הסבר למה, יכולה לגבות תמיד מהיורשים ולומר: עדיין

לא קיבלתי את הכתובה שלי. **ואם היתה בבית אביה,** היא כבר הלכה הביתה, היא יושבת בחזרה בבית אביה, אז עד עשרים וחמש שנה.

אומר הרמב"ם כך: אבל **ואם באה לתבוע אחר,** אחרי הזמן, אחרי עשרים וחמש שנה, אז **אין לה כלום,** לא מגיע לה כלום. למה? אומר הרמב"ם: **שאילו לא מחלה לא שתקה כל זמן זה.** עשרים וחמש שנה היא לא אמרה כלום: אני רוצה את הכתובה שלי.

ר' יצחק: שהרי,

ר' יואל אשר: אבל למה אז כשהיא בבית בעלה מבינים אנחנו שהיא שתקה כל כך הרבה זמן? אומר הרמב"ם שהאישה שהיא בבית אביה אין לה הסבר למה היא שתקה. **שהרי אינה עם היורשים,** היא לא עם היורשים, מה שייתן לה את הסיבה לומר **נכלמתי,** התביישתי, **מלתבען והן עמי בבית.** כשהיא גרה עם היורשים, הם נחמדים אליה, הם נותנים לה לגור בבית האיש, הם מביאים לה עוד, מביאים לה אוכל כמו הדין, **שתהא יושבת בביתי,** ואוכלת מהנכסים, התביישתי, הם כל כך נחמדים אלי התביישתי. יש לה טענה, יש לה הסבר למה חיכיתי עשרים וחמש שנה. אבל כשהיא לא גרה איתם בבית, אין את הבושה הזאת, אין את הביישנות. אז אלא מאי? הסיבה עשרים וחמש שנה ששתקת, היא סימן שכן או מכרת או מחלת והם לא באמת חייבים לך.

הערה: החוכמה של האלמנה

ר' יואל אשר: מעניין, כי האישה, לכאורה היא משחקת קורבן, אבל אנחנו יודעים למה היא חיכתה, כי כך היא אכלה כל השנים מהם, פעם אחת משלמים את הכתובה, נעשים פטורים מלהחזיק אותה. אז היא חכמה. עשרים וחמש שנה היא ישבה שם וישבה על התקציב שלהם, ועכשיו היא מבקשת את הכתובה. אבל היא יכולה לומר התביישתי ל...

כשהיורש מביא לה מזונות לבית אביה

ר' יצחק: לפיכך, מאחר שזה תלוי אם היא גרה איתם,

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם **לפיכך,** הדבר, אם העניין הוא הבושה, **אם היה היורש עצמו מוליך לה מזונותיה לבית אביה ומטפל בה,** כלומר לא היא גרה איתו,

ר' יצחק: הוא שולח לה בדואר את הכסף, היא גרה בבית אביה,

ר' יואל אשר: כלומר, מאחר שהסיבה היא שמאדם שאני מקבל ממנו טובות, אדם שהוא כל כך נחמד אלי לא אוכל לתבוע, זו טענה חזקה. ממילא מקרה שהיא כן בבית אביה, אבל באותו מקרה היורש מביא לה כל יום אוכל, כי הוא ממלא את המצווה של **שתהא יושבת בביתי,** הוא מביא לה מזונות, אז **יש לה לתבוע כתובתה אפילו אחר חמש ועשרים שנה.** למה? כי כאן היה עדיין העניין של בושה. **מפני שזה ששתקה ולא תבעה** אינו ראיה שלא מגיע לה כתובה, אלא יש סיבה שמסבירה את הדבר, **מפני שהיא בושה מן היורש,** היא מתביישת מהיורש, וזו הסיבה שהיא לא ביקשה כל עשרים וחמש השנה את הכתובה.

שיחה: הגדר של "בית אביה" והסדר של הרמב"ם

ר' יצחק: במילים אחרות, מה שכתוב **בבית אביה** לא מתכוון דווקא בבית אביה, זה מתכוון כל זמן שהיא מתפרנסת מבית בעלה. הוא אומר את זה בדרך הפוכה,

ר' יואל אשר: הוא אומר שזה שעשרים וחמש שנה היא ראיה שמחלת הוא רק כשאין הסבר של בושה.

ר' יצחק: אני מתכוון שברור שהגמרא עומדת על הסדר הזה והוא הולך לפי הסדר.

הלכה כ"א: טענת בתולה נישאתי כנגד בעולה נישאת

ר' יואל אשר: אוקיי, אומר הרמב"ם, מה קורה במקרה כזה?

ר' יצחק: עד עכשיו למדנו עד מתי היא יכולה לגבות. עכשיו אנחנו רואים במקרה כזה שלא ברור כמה הכתובה היא לכתחילה,

ר' יואל אשר: נכון?

ר' יצחק: למדנו שבתולה היא...

ר' יואל אשר: היא מאתיים, ואלמנה היא רק מנה. אז מה קורה במקרה כזה? **היא אומרת בתולה נישאתי ועיקר כתובתי,** הכתובה של מנה או מאתיים, היא **מאתים** של בתולה. והבעל או היורשים טוענים: לא, **בעולה נישאת,** אומרים לה: מה, האבא התחתן איתך כשאת כבר היית בעולה, **ואין לה אלא מאה.** אז מה עושים במקרה כזה?

אומר הרמב"ם כך: **אם יש עדים,** אם יש עדים שאומרים שהם רואים את המנהגים **שנהגו אנשי אותה העיר לעשותן לבתולה,** יש סוג מסוים של חתונה, סוג שמחה שעושים לבתולה, **כגון מיני שמחה, או מלבוש ידוע,** שמלה מסוימת, אולי ההינומא, אני מתכוון שהמנהג הוא שבזיווג שני לא מכסים בהינומא, **או כתרים,** או כתר, **או שאר דברים שאין עושין כן אלא לבתולה, הרי זו נוטלת מאתים,** זה... לעדים יש בזה ראיה.

ואם אין לה עדים בזה, אם אין לה את הראיה, את העדים, אז הם טוענים...

ר' יצחק: אם בעולה נישאת,

ר' יואל אשר: אז **נוטלת מאה,** היא המוציא מחברו. כתוב ברמב"ם: **ואם היה הבעל קיים,** אם הבעל קיים והבעל הוא זה שאומר בעולה נישאת, יכולה היא להשביעו **שבועת התורה?** אני משביע שאתה חייב להישבע שבועה מדאורייתא. למה? **שהרי הודה במקצת הטענה.**

ר' יצחק: הוא מודה במקצת הטענה.

ר' יואל אשר: הוא לא אומר: כבר שילמתי לך הכל. הוא מודה שמאה מגיע לה. נו, יוצא שזה מודה במקצת, שחייב שבועה.

גדר העדות על סימני בתולה: קטן המעיד בגדלו

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם הלאה, הנאמנות לומר שהיא הייתה בתולה, לא צריך עדים ממש. מספיק שאומרים את הדרך. מי אומר, אולי דווקא אצלה התלבשו בשמלה? אבל מספיק עדות חלשה יותר. אומר הרמב"ם, מאותה סיבה **נאמן הקטן להעיד**

בגדלו. מי שהיה קטן בחתונה, רשאי להעיד שעכשיו הוא כבר גדול, הוא רשאי לומר: הייתי באותה חתונה, אבל הייתי קטן.

סוף הלכה כ"א: במקום שאין כותבין כתובה

ר' יואל אשר: כלומר, מאחר שלא צריך עדות מלאה, מאחר שעכשיו הוא גדול, למרות שהוא מספר על משהו שהיה כשהוא היה קטן, הוא נאמן במקרה כזה.

אומר הרמב"ם: כל ההלכות שדיברנו עליהן עכשיו הן **במקום שאין כותבין כתובה.** אז יכולה להיות מחלוקת כזאת, האם היא הייתה בתולה או בעולה, אבל אם לא כתוב בכתובה.

הלכה כ"ב: אשה שאמרה לבעלה גירשתני

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם הלאה:

ר' יצחק: עוד טענות ומענות.

ר' יואל אשר: כן, **אשה שאמרה לבעלה גירשתני.** היא אומרת: גירשת אותי ואתה צריך לתת לי כתובה. והוא טוען: גירשתי? התחתנת איתי כראוי. **נאמנת,** היא נאמנת, **שאינה מעיזה פניה בפני בעלה.** יש לנו חזקה שאישה לא יכולה להיות עזת פנים כל כך מול בעלה. ממילא מאמינים לה והוא צריך לשלם לה.

לפיכך, לכן יוצא הלכה כזאת: **האשה שהוציאה שטר כתובה ואין עמה גט,** אישה שמביאה את שטר הכתובה והיא תובעת את כספה. אין לה גט. כן. **ואמרה לבעלה גירשתני,** גירשת אותי, **ואבד גיטי,** הגט שלי אבד, והיא אומרת **תן לי כתובתי. והוא אומר,** הוא אומר, **לא גירשתי,** הוא מעולם לא גירש אותה, אז **חייב ליתן עיקר כתובה.** צריך לתת לה עיקר כתובה, כי יש לה נאמנות **שאינה מעיזה פניה בפני בעלה. אבל אינו נותן התוספת,** אבל הוא לא צריך לתת לה יותר מהגט, עד שהיא תביא ראיה **שגירש,** או עד שהיא תביא גט. אז צריך לתת לה גם את התוספת. כי הנאמנות עובדת רק על העיקר.

שקלא וטריא: החילוק בין עיקר ותוספת והשגת הראב"ד

ר' יצחק: אה, הנאמנות,

ר' יואל אשר: למה? הנאמנות של **אינה מעיזה פניה בפני בעלה** עובדת רק על העיקר.

ר' יצחק: למה? מה ההבדל?

ר' יואל אשר: יכול להיות ש... אני לא יודע.

ר' יצחק: הראב"ד הקדוש חולק על זה?

ר' יואל אשר: שיהיה פלגינן דיבורא ככה?

ר' יצחק: אמר אברהם, דברים הללו במות טלואות, ואין להם טעם. שואל הראב"ד את השאלה שלי: אם היא לא מעיזה פנים, מה ההבדל עיקר לתוספת? ובמשנה לא כתוב ההבדל. אומר הראב"ד, **כבר כתבתי כל הצורך לאחד מן החברים,** לראב"ד היו חברים, ואחד מהם היה לו שיחה על הדבר הזה, היה להם את ה... והוכיח שהרמב"ם לא צודק.

והראב"ד אומר, **ואני אומר,** שנאמנות לא מתכוונת בכלל שהיא יכולה להתחתן או שהיא מגורשת, **אלא שתופסין בקידושין,** אלא לחומרא. כן. אומר הראב"ד, **או דלמא אם ניסת לא תצא, ואם תאמר תנשא לכתחילה לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה.** כל אישה תאמר שהיא מגורשת.

ר' יואל אשר: אין שום דרך. הראב"ד סבר שנשים כן מעיזות פנים.

ר' יצחק: לא, ההלכה היא שהיא לא מעיזה פנים, אבל רק לגבי זה, שהיא יכולה **אם ניסת לא תצא,** שיהיו מחמירים גם, אבל לומר שלכתחילה היא יכולה לקבל כתובה גם, הראב"ד לא מסכים. אוקיי. בואו נראה מפרשים כאן על הרמב"ם אם היה לו... למעשה יש משנה כך, לא ברור. כתוב **נאמנת,** לא ברור מה זה אומר נאמנת. זה ה...

ר' יואל אשר: בטוח שיש אחרונים שמרחיבים.

ר' יצחק: צריך לזכור הרבה את הלשון כאן של המגיד משנה, כן? הראב"ד אומר ש**דברי רבינו במות טלואות,** אומר על זה המגיד משנה, **כבר הקריבו עליהם קרבן הרבה מפרשים,** והם הביאו ראיות שלא, הרמב"ם צודק שזה אומר נאמנת.

ר' יואל אשר: במות טלואות? זה לא כאלה במות טלואות, זה במות יפות וטובות, אפשר על זה להקריב. אוקיי.

ר' יצחק: פשט הוא מתכוון אבל קרבן, כאילו יישבו את הרמב"ם, פייסו את הראב"ד.

ר' יואל אשר: איפה יש **במות טלואות** בכלל?

ר' יצחק: במות טלואות זה לשון,

ר' יואל אשר: בפסוק.

ר' יצחק: טלואות מתכוון תלויות?

ר' יואל אשר: כמו אצל אחאב היו במות טלואות, במות תלויות?

ר' יצחק: אני זוכר שפעם שעברה שלמדנו, בדקנו את זה, ואני קצת מתבייש שאני לא זוכר, פסוק ביחזקאל. **במות טלואות.**

ר' יואל אשר: מי יודע מה זה עם הרבה טלאים.

ר' יצחק: ותעשי לך במות טלואות ותזני עליהם. בקיצור, מדובר על הבמות לכאורה. רש"י אומר, טלואות – מכוסות בטלאים. **במות טלואות,** שחטו על במות, על הבמה שמו פרוכת כזאת.

ר' יואל אשר: זה משהו כזה. אוקיי.

ר' יצחק: והראב"ד מתכוון לומר שזה שטויות בנויות, כן, כאלה מגוחכות... הוא אומר, לא, זה טוב. בקיצור, בגמרא כתוב **נאמנת,** יש מחלוקת ראשונים, עד כמה היא נאמנת? הרמב"ם סובר שהיא נאמנת לגמרי, אבל עד עיקר כתובה.

ר' יואל אשר: רק על עיקר כתובה.

טענת הבעל: גירשתי ונתתי הכל ואבד שוברי

ר' יואל אשר: טוב, אומר הרמב"ם הלאה. הרמב"ם עוד לא אמר כלום לגבי אם היא רשאית להתחתן או לא. הרמב"ם לא מדבר על

זה.

אמר לה הבעל, מה קורה במקרה כזה? הבעל אומר, **כן היה**, זה אמת, גירשת אותי, **גירשתי**, כבר נתתי **כל הכתובה, עיקר ותוספת, וכתבת לי שובר**. אפילו כתבת לי קבלה, **ואבד שוברי**. אז, **אבד סברי ותוחלתי**, כן, זה לשון הפסוק. השובר אבד, אז **מתוך שיכול לומר לא גירשתי** במקרה כזה יש לבעל מיגו יפה, יש לבעל נאמנות. למה? הוא היה יכול לומר **לא גירשתי**, במקרה כזה... אה, זה קשור להלכה הקודמת. לכל הפחות על התוספת היה פטור. אבל הוא אומר כן **גירשתי**, אז **הרי זה נאמן**. מעניין, כי עכשיו הוא נעשה פטור מהכל. נכון.

ומשביעה, הוא יכול להשביע אותה **בנקיטת חפץ**... אה, **הרי זה נאמן** דווקא על התוספת, אה. **ומשביעה בנקיטת חפץ**, הוא יכול להשביע אותה בנקיטת חפץ למעלה שהיא תישבע על טענתה שהיא עוד לא קיבלה כלום, **ונותן לה את העיקר**, והוא יכול להישבע **שבועת היסת על התוספת** על השאר. כי זה ברמב"ם קשור להלכה הקודמת.

הלכה כ"ג: הוציאה גט ואין בידה שטר כתובה

ר' יואל אשר: מה קורה במקרה כזה? **הוציאה גט ואין בידה שטר כתובה**, אין לה כתובה, יש לה רק גט. אומר הרמב"ם, **אם דרך אותו המקום שלא יכתבו כתובה**, כמו שהרמב"ם אמר קודם, אם באותו מקום לא כותבים כתובה, אלא כל אחד נותן בכל מקרה את הכתובה משום תקנת חכמים, אז הגט מספיק. **גובה עיקר כתובה בגט שבידה. ואם דרכן לכתוב כתובה**, אם באותו מקום כן כותבים כתובה, היא לא מקבלת כלום, **אפילו עיקר אין לה עד שתוציא שטר כתובה**,

ר' יצחק: כמו שביארנו. אבל יש לה טענה, האם יש שבועת היסת?

ר' יואל אשר: ונשבע הבעל, במקרה כזה יכול הבעל

ר' יצחק: להישבע **שבועת היסת על טענתה ונפטר**. כן, צריך תמיד לזכור את הכללים הבסיסיים. כל מודה במקצת בדאורייתא יש לו שבועה. כל מי שיש לו עדים, או שיש לו כופר הכל, יש בדרבנן שבועה, שבועת היסת. כלומר, עדים עושים שבועה דאורייתא, בכל מקרה, עד אחד, כן? כן. מעשה חדש.

הלכה כ"ד: הוציאה שני גיטין ושתי כתובות (וריאציות אחרות)

שני גיטין ושתי כתובות

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם מקרה כזה: **הוציאה שני גיטין ושתי כתובות**. היא הביאה שני גיטין ושתי כתובות, שהוא

ר' יצחק: פעמיים התחתן איתה ופעמיים התגרש.

ר' יואל אשר: כלומר, כתובה אחת היא הכתובה האחרונה. עכשיו היא באה לומר פעמיים שהוא התחייב בכתובה. אז **גובה שתי כתובות**, כי אנחנו אומרים שיכול להיות באמת שהוא התחתן איתה, כתב כתובה אחת, ואחר כך התחייב בכתובה גדולה יותר, לכן היא יכולה לגבות את שתיהן. פעמיים התחתן,

ר' יצחק: גירש אותה. היה צריך לשלם לה כתובה ושוב התחתן,

ר' יואל אשר: הוא חייב מהכתובה הקודמת, וגירש מחדש. זה תירוץ שהוא חייב בשתיהן.

שתי כתובות וגט אחד

ר' יואל אשר: אבל **הוציאה שתי כתובות וגט אחד**, אז **אינה גובה אלא כתובה אחת**. נכון. למה?

ר' יצחק: כי הוא רק פעם אחת גירש. מה? הוא רק פעם אחת גירש, נראה שהשנייה היא חזרה על הכתובה, איזו כתובה חדשה.

ר' יואל אשר: שוב, **גט אחד**, ומה קרה עכשיו,

ר' יצחק: הוא מת? לא, לא, הוא פעם אחת גירש והוא עוד חי, נתן פעם אחת גט אבל יש לה שתי כתובות, היא רוצה כסף כפול על אותו גט. נכון?

ר' יואל אשר: אז מה? אז איך גובים, איזו הם יגבו? אז כך: **אם שתיהן שוות**, אם שתיהן שוות, אז לא משנה על הכסף, אבל זה כן משנה, נראה כבר איפה זה משנה, אבל הולכים לפי האחרונה. איפה יש נפקא מינה? **שאינה טורפת אלא מזמן אחרונה**, אם היא הולכת לטרוף מהלקוחות היא יכולה רק לטרוף את מה שהוא מכר אחרי עשיית הכתובה. כי אנחנו מחשבים רק עם הכתובה השנייה, אומרים שהוא התכוון לבטל את הכתובה הקודמת ולעשות את הכתובה החדשה, הולכים לפי השנייה שזה העיקר.

אבל **ואם היה באחת משתיהן תוספת על חברתה**, אחת יותר מהשנייה, כלומר הראשונה יקרה יותר או השנייה יקרה יותר, אז **גובה באי זו מהן שתרצה**, יכולה לקחת את היקרה יותר **ותבטל השניה**. מעניין, אנחנו לא יודעים בוודאות איזו הייתה חשובה לו.

ר' יצחק: אז, נכון, אז למה היא יכולה לקחת איזו שהיא רוצה?

ר' יואל אשר: כי יש לה שטר, אני לא יודע.

ר' יצחק: אם שתיהן אותו דבר לכאורה... מניחים שהוא התכוון פשוט לעשות חדשה כי הוא רוצה להציל את הלקוחות מקודם בעצם, והוא עושה את זה. אבל אם אחת יותר כנראה הוא רצה להוסיף, אז היא יכולה לקחת את הסכום השני, או להיפך. איך יכול להיות להיפך אבל, אם השנייה מאוחרת יותר?

אה, הפירוש אינו, השנייה בוודאי גדולה יותר, אלא שהיא רוצה אותה מהראשונה כי היא רוצה את הנכסים מהראשונה. אומרים לה: אם את רוצה את היותר אינך יכולה לקחת את הנכסים מהראשונה כי טענת שאותו שטר בטל, נכון? אז יש לה ברירה, או שיש לה את הלקוחות או שיש לה את הכסף היותר.

שני גיטין וכתובה אחת

ר' יואל אשר: טוב. מה קורה **הוציאה שני גיטין וכתובה אחת**? יש לה שני גיטין עם כתובה אחת.

ר' יצחק: אה, והיא טוענת, הוא גירש אותה פעמיים, מקבלת היא פעמיים כתובה.

ר' יואל אשר: היא טוענת שיש לי אמנם רק כתובה אחת, אבל כשהוא נשא אותה שוב, נתחייב בכתובה חדשה. **אין לה אלא כתובה אחת**, כי אומרים במקרה כזה שכשנשא אותה שוב על דעת הכתובה הקודמת, יש לה רק הכתובה האחת. **שהמגרש את אשתו והחזירה סתם, על כתובתה הראשונה החזירה.**

הלכה כ"ה – כ"ו: הוציאה גט וכתובה אחר מיתת בעלה ואמרה מת בעלי

ר' יואל אשר: מה קורה **הוציאה גט וכתובה אחר מיתת בעלה?** הבעל מת, ועכשיו היא מביאה גט עם כתובה שלפני שמת נתן לי גט. אז **אם גט קודם לכתובה**, אומרים שהוא גירש אותה, ונשאו שוב, ועכשיו הוא מת. אז **גובה בגט זה עיקר כתובה**, אבל **אם אין דרכן לכתוב כתובה.** אם **אין דרכן לכתוב כתובה**,

ר' יצחק: למה אומרים שהוא נשא אותה שוב? למה היא צריכה את הכתובה? הכתובה הקודמת אינה שווה כלום. אז, שוב, **גט קודם לכתובה**, מקבלת היא את עיקר הכתובה מהגט. למה? כי הנישואין הראשונים היו נישואין טובים, היא לא צריכה שטר כתובה על זה, והכתובה השנייה היא על הנישואין הנוכחיים, לכן מקבלת היא פעמיים.

ר' יואל אשר: וגובה כל מה שיש בכתובה שהרי זכתה זו במיתתו, אבל **ואם כתובה קדמה את הגט**,

ר' יצחק: היא מקבלת שתי כתובות, פעם אחת על הגט, פעם אחת על הנישואין. אבל אין כתובה נוספת? מה חסר,

ר' יואל אשר: כי חייבים בכתובה, עם עצם הנישואין.

ר' יצחק: אבל אומרים הכתובה עומדת לפני הגט,

ר' יואל אשר: ואם כתובה קדמה את הגט, אין לה אלא כתובה אחת,

ר' יצחק: כי יש לה אותה הלכה.

ר' יואל אשר: המגרש את אשתו על כתובה הראשונה החזירה.

ר' יצחק: אה, היא נישאה פעמיים, אבל אפשר להינשא פעמיים עם אותה כתובה.

עכשיו נלמד האם היא יכולה לומר **מת בעלי.**

ר' יואל אשר: הנאמנות של אישה לומר **מת בעלי**, לעניין כתובה ולעניין דברים אחרים.

אישה שאומרת "מת בעלי" לגבי כתובה

תנאי הכתובה ומקורו במשנה

ר' יואל אשר: אה. **"ומתנאי"** — מה קורה לגבי הכסף אצל אישה שאומרת "מת בעלי"? **"ומתנאי הכתובה שאם תינשא לאחר אחר מותו"**, שכאשר היא נישאת לשני אחרי שהוא מת, **"תיטול כל מה שכתב לה בכתובתה".**

ר' יצחק: "לפיכך" פירושו,

ר' יואל אשר: מתנאי הכתובה הוא, שברגע שהיא נעשית מותרת לשוק, אז היא יכולה לקחת, זה הדבר?

ר' יצחק: זו משנה, עומדת משנה, אז משנה בעדיות וגם ב, אני חושב ביבמות עד כדי כך. וכן, עומד שמה? שהיו בית שמאי ובית הלל, ו**"חזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי".**

בית הלל אמרו: **"אומרת מת בעלי"**, אז **"נאמנת להינשא"**, אבל היא לא נאמנת על כסף. למה? כי כסף הרי "המוציא מחבירו עליו הראיה", אין את החזקה שאשה נאמנת לומר מת בעלה. שאלו אותם קושיה: איך יכול להיות שהיא נאמנת על אשת איש החמורה, לא על ממון הקל? אמרו בסוף: **"הלא מספר כתובתה נלמד"**, עומד בכתובה, כך הוא התנאי. כלומר, למרות שלמדנו על כסף לא הייתה נאמנת, אבל כך עומד בכתובה, שאם היא רשאית להינשא, היא יכולה לקחת כסף.

ר' יואל אשר: אם היא מספיק גרושה כדי להיות רשאית להינשא, היא מספיק גרושה כדי לקחת כסף. כן,

ר' יצחק: אז היא מספיק אלמנה.

ר' יואל אשר: אה, מספיק אלמנה.

ר' יצחק: "מת בעלי", ממילא אומר הרמב"ם כך:

ארבעת המקרים ב"אמרה מת בעלי"

מקרה ראשון: היא מבקשת רק להינשא

ר' יואל אשר: "מתנאי הכתובה", ממילא **"תיטול כל מה שכתב לה בכתובתה. לפיכך"**, בגלל זה, **"אם באה לבית דין ואמרה מת בעלי התירוני להינשא"** [[#3]] אה.

ר' יצחק: בעלי מת,

ר' יואל אשר: התירו אותי להינשא, **"ולא הזכירה שם כתובה בעולם"**,

ר' יצחק: היא לא הזכירה כלל כסף,

ר' יואל אשר: אז **"מתירין אותה להינשא"**, מאמינים לה ש"מת בעלי", מהסיבות שנלמד בהלכות גירושין שלאישה יש נאמנות לומר שהבעל מת, אני חושב כי אישה לא אומרת שקר על דבר כזה. אז כיוון שאנחנו מאמינים לה, מאמינים גם לעניין כסף: **"מתירין אותה להינשא"**, מאמינים לה לעניין שהיא לא אשת איש, ו**"משביעין אותה"** כמו תמיד כשהבעל מת, כשלוקחים מהיורשים, משביעים אותה, **"ונותנין לה כתובתה".**

מקרה שני: היא מבקשת רק את הכתובה

ר' יצחק: אבל,

ר' יואל אשר: "באה ואמרה מת בעלי", בעלי מת, תנו לי את הכסף. אז רואים שמתמודדים כאן עם אישה חמדנית, היא כאן רק בשביל כסף. **"אף להינשא אין מתירין אותה"**, לא נותנים לה להינשא, **"שעל עסקי הכתובה באה"**, לא מאמינים לה, מה שהיא מבקשת הוא רק כי היא אומרת כך, כי היא רוצה כסף. **"והרי בחזקת שלא מת"**, הבעל הרי היה לו חזקה שעד עכשיו הוא חי, כל עוד לא מתים חיים.

"**ואין דעתה להינשא**", אומרים שמה שהיא אומרת "מת בעלי", בכלל היא לא מתכוונת אפילו ברצינות, "**אלא ליטול כתובה מחיים בלבד**", אפילו לא רוצה להינשא. אולי — יש לה הרי גם חזקת כשרות שהיא לא הולכת להיות אשת איש, אבל היא בכלל לא מתכוונת להינשא ולחטוא, היא רוצה להישאר לשבת, היא רוצה כסף. ממילא לא מאמינים לה.

מקרה שלישי: היא מבקשת שניהם ומתחילה בנישואין

מה קורה כשהיא אומרת שני דברים? "**באה ואמרה מת בעלי**", והיא אומרת שניהם: אני רוצה להינשא, "**ותנו לי כתובתי**". אבל הדבר הראשון שאמרה "**התירוני להינשא**", היא דיברה כמו אדם. "**מתירין אותה להינשא ונותנין לה כתובתה**", כי אנחנו אומרים ש"**שעיקר דבריה על עסקי נישואין באה**", העיקר שלה במה שהיא אומרת הוא על עסקי נישואין.

מקרה רביעי: היא מבקשת שניהם ומתחילה בכתובה

ר' יצחק: "**אבל אם אמרה תנו לי כתובתי והתירוני להינשא**",

ר' יואל אשר: אז, הדבר הראשון היא מדברת על כסף,

ר' יצחק: מתירים אותה, יכולה,

ר' יואל אשר: אומרים לבסוף היא לא, היא לא אומרת רק "תנו לי כתובתי" — "**מתירין אותה**". היא כן אמרה את המילים "התירוני להינשא", אבל על כתובה היא לא נאמנת, כי על כתובה צריך, אז היא מוציא מחבירו.

מאחר וכל הסיבה היא בגלל מוציא מחבירו, אז פירושו לא פשט עמוק יותר שהיא לא נאמנת בגלל איזו סיבה, אלא אי-נאמנותה היא פשוט כי היא — מי אומר? אז "**ואם תפסה אין מוציאין מידה**". אם היא תפסה, אז הוא יהיה המוציא מחבירו, אז אולי היא באמת — מאחר שאנחנו מאמינים הרי באמת שאולי הוא באמת מת, אז במקרה כזה "אין מוציאין מידה", היא יכולה להחזיק בנכסים שתפסה. זה מה שלמדנו בפרק ט',

ר' יצחק: כל הלכות גביית כתובה בעיקרון. כן. בסדר.

Generated by Shiur Upload Automation